بسم الله الرحمن الرحیم

کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: اروا پوهنه

خانګه: اداره او منجمنټ

مولف: محمد طیب ببرک

ژباړن: قاری محمد حلیم

د څار کمېټه:

- محمد آصف ننګ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معین
- دیپلوم انجنیر عبدالله کوزابي د تعلیمي نصاب رییس
- محمد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار

د تصحیح کمېټه:

- فرشته
- عبدالجمیل ممتاز

د ګرافیک او ډیزاین څانګې مسئول: محمد جان علیرضایي

ګرافیک او ډیزاین: علی مومنی

چاپ کال: ۱۳۹۲ لمریز کال

تیراژ: ۳۰۰۰ ټوکه

چاپ ځل: لومړی

وېب پاڼه: www.dmtvet.gov.af

برېښنالیک: info@dmtvet.gov.af

ISBN کډ: ISBN [illegible]789[illegible]6[illegible]06[illegible]8

Ketabton.com

د چاپ حق د تخنیکي او مسلکي زده کړو له معینیت سره خوندي دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی
دا عزت د هر افغان دی

کور د سولي کور د توري
هر بچی يي قهرمان دی

دا وطن د ټولو کور دی
د بلوڅو د ازبکو

د پښتون او هزاره وو
د ترکمنو د تاجکو

ور سره عرب، ګوجر دي
پاميريان، نورستانيان

براهوي دي، قزلباش دي
هم ايماق، هم پشه يان

دا هيواد به تل ځليږي
لکه لمر پر شنه آسمان

په سينه کي د آسيا به
لکه زړه وي جاويدان

نوم د حق مو دی رهبر
وايو الله اکبر وايو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت پيغام

ګرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د يوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغې ټولنې د پياوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهرو فکرونو په کار او زيار پورې تړلي دي. همدا بشري قوه او کاري متې دي چې د هيواد انکشافي اهدافو ته د رسېدو لارې چارې طى کوي او د يوه نېکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکى تضمينوي.

انســان په خپل وار سره د الله تعالى له جانبه او هم د خپل انســاني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دى چې د ځمکې په عمران او د يوه ســوکاله ژوند د اســبابو او ايجاباتو د تکميل لپاره خپل اغيزمن نقش، همدارنګه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

لــه همدې ځايه ده چې د يوه ژوندي او فعال انســان نقــش، د خپل ژوند د چاپېريال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هېڅ حالت کې نه نفي کيږي او نه هم منقطع کيږي.

په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنيکي او مسلکي زده کړو معينيت مسووليت او مکلفيت لري چې د اســلامي ارزښــتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروعو قوانينو ته په ژمنتيا سره، د افغانســتان په انکشاف کې فعاله، چابکه او موثره ونډه واخلي، ځکه دغه ســتر او ســپېڅلي هدف ته د رســېدو په خاطر د انساني ظرفيت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنيکي کادرونو روزنه او پراختيا يو اړين مقصد دى. همدا په تخنيکي او مسلکي زده کړو مزين تنکي ځوانان کولى شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سيستماتيک ډول د هيواد انکشاف محقق او ميسر کړي.

جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداري او ټولنيز نظام د اسلام له سپېڅلو احکامو څخه الهام اخيســتى؛ نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي بايد په علمي معيارونو داســې اســاس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نســل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړيتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفيت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربيت او په سوچه اسلامي روحيې د هغوى پالنه نه يواځې پخپل ذات کې يوه اساسي وجيبه ده، بلکې دا پالنه کولى شي چې زموږ وطن پخپلو پښو ودروي، له ضعف څخه يې وژغوري او د نورو له سياسي او اقتصادي احتياج څخه يې آزاد کړي.

زموږ ګران زده کوونکي، محصلان، درانه اســتادان او مربيون بايد په بشــپړه توګه پوه شي، چې د ودان او نېکمرغه افغانستان ارمان، يواځې او يواځې د دوى په پياوړو متو، ويښ احساس او نه ستړي کېدونکي جد او جهد کې نغښتى او د همدغو مسلکي او تخنيکي زده کړو له امله کېداى شي په ډېرو برخو کې د افغانستان انکشافي اهداف تر لاسه شي.

د دې نصــاب له ټولو ليکوالانو، مولفينو، ژباړونکو، ســموونکو او تدقيق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهيــر کــې د ټولو کورنيو او بهرنيو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرســتو څخه د زړه له کومې مننه کوم. له درنو او پيــاوړو اســتادانو څخه رجامندانه هيله کوم چې د دې نصــاب په ګټور تدريس او فعاله تدريب سره دې د زړه په ټول خلوص، صميمي هڅو او وجداني پيکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي.

د نېکمرغه، مرفه، پرمختللي او وياړمن افغانستان په هيله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوريت د پوهنې وزير

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

خپرکي	سرلیکونه	پاڼې
لومړی	د اروا پوهنې تعریف	۱
دویم	د شخصیت تعریف	۱۳
درېیم	د هېرېدنې حافظه	۲۵
څلورم	احساس او ادراک	۳۱
پنځم	شرطي کېدل او یادګیري	۳۷
شپږم	هوښ	۴۳
اووم	انګیزش	۵۳
اتم	هیجان	۶۱
سرچینې او اخیستنې		۶۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقدمه

ګرانه زده کوونکیه! ممکن چې له داسې پوښتنې سره مخ شې، چې اروا پوهنه څه ګټه لري. مخصوصاً کله چې ته د اروا پوهنې یا تربیتي علوموو محصل ونه اوسې، ممکن چې له خپل ځان څخه وپوښتې، چې ولې د عمومي اروا پوهنې تر عنوان لاندې یو مضمون مطالعه شي. البته احتمال لري ځینې په طنز سره دا خبره وکړي، چې د اروا پوهنې د مطالعې هدف دا دی چې یو مضمون په نورو مضامینو ور اضافه شي؛ تر څو وکولای شي خپل تحصلي سند تر لاسه کړي، ممکن دا خبره د ځینو لپاره هدف وي. خو پوره یقین لرم چې دا به د ټولو محصیلینو لپاره هدف نه وي، که لاندې مطالب په غور سره ولولی شایي دا به ښه درک کړی، چې زموږ موخه د دې کتاب له تدوین څخه څه شی ده؟ یا د اروا پوهنې له علم سره آشنایي کومې ګټې کېدای شي چې ولري.

اروا پوهنه یې د یون، یا تګ په علم سره تعریف کړې، یعنې د یوه فرد عکس العمل په یو محیط او یوه ټاکلي وخت کې، چې په عین حال کې هم په فرد او هم په یوه محیط پورې تړلی وي، تل د معنی لرونکی دی، نو بناً د اروا پوهنې له علم سره د اشنایۍ کلي موخه او هدف دا دي چې وکولای شو، خپل او د نورو رفتار یا عکس العمل په یوه چاپیریال اوپه یوه ټاکلي وخت کې مطالعه کړو.

ممکن دا پوښتنه وکړی، چې په داسې حال کې چې څوک نه غواړي اروا پوه شي، بیا نو دغه مطالعه څه ګټه لري. موږ هم فکر نه کوو، چې د دې پوښتنې ځواب ډېرسخت وي. لنډه اشاره څو داسې مواردو ته چې هلته پکې اروا پوهنه د استفادې بڼه نیسي، نو هلته به نه یوازې داچې ستاسې پوښتنې ځواب، بلکه تاسو به د دې کتاب ویلو ته ښایي ترغیب کړي.

د اروا پوهنې د یادولو او یا مطالعې اړتیا:

تر هر څه مخکې تاسو پدې پوه یاست، چې تاسو زده کونکي یا محصلین یاست، نوباید د دې کتاب او د ټولو نورو درسي کتابونو مطالب زده کړی. تاسو نه یوازې دا چې د خپلو درسي کتابونو مطالب زده کړی، بلکه هغه باید د آزموینې تر وخته پورې په خپله حافظه کې وساتی.

ځینې نور کسان هم همدا راز په لرې او نیژدې کې شته (ورور، خور، زوي، لور، دوست او آشنا) چې په اجباري ډول باید څه شیان یاد کړي. احتمالاً ځینې افراد به ښه موفقیت او ځنې نور به بیا چندانې موفقیت په لاس نه راوړي. تاسو هم ممکن د دې دوو ډلو څخه د یوې ډلې جز واوسی. د اروا پوهنې له علم سره آشنایي، په ځانګړي ډول آشنایي د یادولو له اصولو سره کولای شي له تاسو سره مرسته وکړي؛ تر څو په خپله تاسو یو شی سم او بهتره زده کړی او هم خپل اطرافیان په غوره یادولوکې رهنمایي کړی.

که د یادولو په اصولو ښه پوه وی، نو بیا به په لازم وخت کې ښایي، چې د مطالبو د یاد ولو لپاره صرفه جویي وکړی، یعنې دا معنې چې خپل وخت به موسپمولی وي او په نتیجه کې به د نورو کارونو لپاره وخت درته سپمېدلی وي.

پوهېږو چې کوچنی په تدریجي ډول سره وده کوي او له خپلې ودې سره ډېر قدرتونه په لاس راوړي. د دې لپاره چې کوچنې وکولای شي، د ځینو کارونو د ترسره کولو له عهدې څخه ووځي، نو لازمه ده، چې کوچنی باید د جسمي او ذهني ودې له پلوه ټاکلي هدف ته رسېدلی وي.

لکه، کوچنی باید تقریباً یوکلن وي؛ تر څو په لاره تګ وکړای شي، دوه کلن وي؛ تر څو معنی لرونکې کلمې په خوله راوړای شي او پنځه کلن یا شپږ کلن وي؛ ترڅو وکولای شي ویل او لیکل زده کړي.

په کلي توګه سره هرکار خپل وخت لري، هرشی په هر وخت او هر چا ته نشو کولاي ورزده کړو، هر هغه څوک چې دغه واقعیت په نظرکې نه نیسي، نو دا په اصل کې اوبه په هاون یا اوکلې کې ټکول یا کیښتۍ په وچه کې چلول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نــو د دې کتــاب په مطالعه کولو سره به دا درک کړی، چې د مختلفو عمرونو درلودونکو کوچنیانو څخه د څه شي انتظار او تمه ولرو.
تاســې ښــایي متوجه شــی، چې ټول متعلیمن په هغه چې ممکن دي د عمر له پلوه توپیر ونلري، د ذهني وس او تــوان لــه نظره د پام وړ توپیرونه لري، نوځکه خو د هغوی په ښــو ونه اوروزنه کې حتــماً باید فردي تفاوتونه په نظرکې ونیسی.
لــه کلمو څخه یوه کلمه، چې هغه زمــوږ د ټولو په ژبه باندې جاري ده هغه د هوښ کلمه ده. هغه کوچنی چې ښې خبرې کوي یا ښه درس وایي، نو هغه ته په هوښ یا هوښیار وایو، همدارنگه هغه افراد چې حاضر ځوابه وي هغه ته هم هوښیار وایو.
خو لنډه داچې هوښ په تحصیل، کار، شــغل او په کلي توگه سره د عادي ژوند په اکثره څانگو کې د بریالیتوب او کامیابۍ خورا مهم عامل بلل کېږي، کله هم هوښ توارث (ارث) ته او کله یې هم چاپېریال ته نسبت ورکوو.
د دې کتاب په مرستې سره به ښایي متوجه شی، چې کامیابي یوازې د هوښ محصول نده، ډېر محصلین او متعلیمن شــته، چې له پورتنۍ خبرې سره چندانې موافق ندي، دغه کتاب به ښــایي تاسو ته در وښي چې عدم مو فقیت په کومو عواملو کېدای شي تړلی وي او کله چې په دغه کتاب کې وړاندې شــوي دلایل او نتایج تاســو قانع کړای شي، چــې چاپېریــال او توارث دواړه د هوښ په پیــدا کولو کې مهم رول لري او هېڅ یو هم په تنهایۍ سره نشي کولای، چې یو رول یا یو نقش ولري، نو له عقل څخه، د داســې چاپیریال په راوســتلوکې شــی، چې په هغه کې ستاسو د اولاد د هوښ د خوشحالۍ او سپړلو امکان را منځته کېږي ښاي غور او دقت وکړی.
ډېــر خلــک له خپلې کمزورې حافظې څخــه گیله لري، ډېری محصلین هم دغه گیله لري، احتمال لري تاســو هم داســې متعلمین او محصلین وپېژنی، چې هغوی د ډېر زیات زحمت او زیار په مقابل کې ډېره کمه پایله په لاس راوړي، یعنــې هېــره د هغــوې له خواه غټه ســتونزه ده، چې هېره څه مهال او ولې رامنځتــه کېږي او د هېرې د مخنیوي لارې کومې دي.
شاید دا زده کړی، چې څرنگه ولولی او مطالعه یې څه ډول ذهن ته وسپارئ؛ تر څو مو هېره کمه شي. دغه کتاب به تاســوته در زده کړي، چې یادول تل پاتې او زر هېر نشي، اړتیا څه وخت دې ته مهال پیداکوي؛ ترڅو په بشــپړه توگــه پــه ذهن کې ځای ونیسي، نوځکه باید د یوې مطالعې له یاد ولو وروســته، نــه باید پرته له فاصلې څخه بل مطلب یې یاد شي، بلکه د هغوی په منځ کې باید یوه وقفه رعایت شي.
په ورځني ژوند کې ډېر خلک وینو، چې متفاوتې او بېلې موخې تعقیبوي، یو یې د قدرت غم نیولی اما یو بل فرد بیا وینو چې په کلي توگه ورزش یا هنرته بېگانه دی، خو د لوړو مؤسســو محصلین بیا هغه موخې تعقیبوي، چې بیا هغه د عامو خلکو لپاره بېگانه پاتې دي. موږ ټول به همېش په یوحال نه پاتې کېږو، کله به ډېرزیات خوښ او کله به ډېر زیات غمجن کېږو، کله به غصه کېږو او کله به وېرېږو، یعنې حالتونه په خپل ځان کې وینو، چې ډېر سخت او زر تلونکي دي. دغه حالتونه د هیجان په نوم نومول شوي دي.
نو بناً پردی هیجان یعنې کلي عکس العمل ســخت او لنډ اورگانیزم (پیکر بدن) یو غیر منتظر موقعیت ته له یوه عاطفي حالت سره خوشــاینده او ناخوشــاینده کېداي شي وویل شي، چې هیجان هغه عامل دی، چې ارگانیزم په حرکت راولي، د اروا پوهنې په علم کې یو ډېر اساس او بنستیز ځای لري، ځکه چې را بطه یې له نیازونو او انگیزش سره ډېره نیژدې ده او کېدای شي، له رواني یا بدني اختلا لونو څخه یې ډېره ریشــه وي، هیجان کولای شي د انســان سلامتي تخمین کړي، ځکه چې هیجان د اورگانیزم د جوړښت موجب گرځي.
احتمال لري چې تر اوسه پورې مو د رواني امراضو کلیمات لکه د لیونتوب، رواني رنځ، د نوروله تکلیف څخه خوند اخیســتل، مړاوی توب اوداسي نورو ځینو امراضو نومونه اورېدلي وي اوپه دقیقه معنی به یې نه پوهېږی. ممکنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده، چې پوه به نه یاست، په دې هکله چې د طبیعي (بهنجار) او غیر طبیعي (نا بهنجار) په منځ کې څه توپیردی، ښايي نه به پوهېږی، چې رواني مریض لیونی نه دی، بلکه مریض دی. احتمالاً وینی به یې چې نیکه یا انا او یا پلار اومور تل د پښــو او معدې له درد څخه چیغې وهي، اما ډاکټر هغه ســالم او روغ ســړی تشخیصوي او وایي، چې نوموړی په (رواني) مرض مبتلا دی اوتاسې په دې تر اوسه نه پوهېږی، چې هستري څه معنې لري، چې ځینې یې تاســو وینی، افراد په دوره یي توګه سره مړاوي او خوشــحاله کېږي او تاســې د دې حالت په علت نه پوهېږی، نو د دې اثــر په مطالعې سره البته په دې شرط، چې په بشــپړ فهــم سره مطالعه شي، نه په چرت وهلو سره، نوبیا له پورتنیو پوښتنو څخه ډېرو پوښتنو ته مناسب ځواب ولری.
خپــل او د نــورو د رفتــار علتونه تر یوې اندازې پورې تحلیل کړئ، د طبیعي او غیــر طبیعي افرادو په منځ کې په توپیر باندې پوه شــی، ناروا تور په جا مه لګوی او هم پدې پوه شــی، کوم رفتار طبیعي اوکوم غیر طبیعي دی. او په مختلفو موقعیتونو کې کوم ډول رفتار مناســب او کوم ډول نامناســب دی. احتمالآ دغه به مو اورېدلي وي، تر بیم نه ســړی په بلا کې ښــه وي،ممکن چې پوښــتنه وکړي، چې منظور او هدف څه شی دی، هدف دا دې چې په هېڅ وخت کې د وه زړه کېږي مه او په حالت د نه تصمیم نیونې کې مه اوسي، یو معروف قول دی، مرګ یو ځلې راځي، یوځلې هر څه چې دی تصمیم ونیسي، کوښــښ دا کوي، چې زړه نازړه یعنې دوه زړه پاتې نشي، ځکه چې هغه افراد په همدغه حالت وخت تېروي.
ټول آزمایښــتونه داښــیي چې احتمالاً د معدې په زخم به اخته کېږي اوکه داسې تصمیم ونیسي، چې هغه تصمیم لــه غــم، زحمت، له ناراحتۍ سره وي، نو د هم دغه تصمیم ضرر او زیان د دوه زړه توب، په پرتله مراتبوکې لازمه ده، لــه دوو لارو څخــه یــوه لاره انتخاب کړو، ډېر تردید خپل ځانته مه پرېــږدئ او مه ډېر وخت په حالت د بې تصمیمۍ کې تېروئ، بنأ پرهغه ویل شــوې د اروا پوهنې زده کړه، برســېره، پردې چې د ښــوونکو او پالونکو لپاره ضرور ده، همداراز په دولتي او خصوصي دوایروکې د اداراتو د مسؤلینو او کارکوونکو لپاره هم یوه ټینګه او حتمي اړتیــا بلل کېږي؛ تــر څو د روحیاتو، علتونو اود افرادو د عکس العمل د انګېزې د اوامرو او لارښــونوپه مقابل کې اوپه محوله اموروکې د هغوی د موفقیت او عدم کامیابۍ د څرګندوالي علتونه وکولای شي غوښتونکي لازم تصامیم اتخــاذ کــړي. د ادارې آمران او کارکونکي اړتیا لري؛ ترڅو په اســتفادې له دې رفتار څخه خپل ځان د همکارانو او مراجعینو په مقابل کې عیار کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

د اروا پوهنې تعریف

ټولیز موخه:
د اروا پوهنې د علم تعریف، اهمیت، دندې او موخې

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې زده کوونکې کولای شي:

- د اروا پوهنې د علم د انکشاف او توسعې تاریخچه تشریح او توضیح کړي.
- د اروا پوهنې مختلفې شعبې توضیح کړي.
- د ذهني شاته پاتې والي علتونه توضیح کړي.

تاسو چې اوس فعلاً د دې کتاب په ویلو مشغول یاستی آیا پوهېږی، چې لوست مو څرنګه زده کړ؟ آیا پوهېږی، چې په لاره تلل مو څنګه زده کړل او همداراز خبرې کول او فکر کول مو څنګه زده کړل؟ آیا تل د خپل رفتار او اعمالو په علت پوهېږی، چې ولې ځینې محصلین د پوهنتون د کانکور په آزموینه کې نه شي کولای چې ومنل شي او ځینې بیا منل کېږي؟ آیا پوهېږی، چې هوښ څه شی دی او څنګه وده کوي، آیا پوهېږی، چې د هوښیارۍ علت څه شی دی؟ آیا پوهېږي، چې دځینو خلکو رفتار عجیب معلومېږي او علت یې څه شی دی. آیا پوهېږی، چې ذهني وروسته پاتې والی څه شي دي، اوکوم لاملونه د وروسته پاتې والي سبب ګرځي؟ آیا پوهېږي، چې ولې خوب وینې؟

اروا پوهنه، کوښښ کوي، چې داسې پوښتنو ته بلکه په سل هاوو نورو داسې پوښتنو ته ځواب پیداکړي، نوځکه خو د اروا پوهنې جزابیت په همدې کې دي، چې ستاسو پوښتنو ته ځواب درکوي، بله دا چې اروا پوهنه په خپله ستاسو په باره کې ګړېږي، چې څنګه فکر کوی، چې څنګه قبلېږي او څنګه نه قبلېږي، څرنګه د غم او ښادۍ احساس کوي، ولې مو له یوه شخص او یا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه رنګ څخه بد راځي، ولې موکله یو نفر بد ایسي، په داسې حال کې چې په علت یې نه پوهېږو.

لنـډه داچې څرنګه رفتارکوي، نو په همدې بنا(نوپه حقیقت کې) کله چې اروا پوهنه مطالعه کوی یا یې وایی، نو په اصل کې خپل رفتار مطالعه کوی اوپه نتیجه کې کولای شي د نورو رفتار هم همداسې مطالعه کړی. په دې اساس اروا پوه هر هغه څوک دي چې خپل او د نورو رفتار مطالعه کوي، البته ښه او غوره اروا پوه هر هغه څوک دی، چې لومړی خپل ځان او بیا نور مطالعه کړي.

اما تجربه لرونکې اروا پوه ډېر ښه پوهېږي، چې هر فرد له نورو سره فرق کوي، یعنې پوهېږي، چې د هغه افکار، علایق، انګېزې، عواطف او قدرتونه هغه نه دي، چې نور یې لري، تجربه لرونکې اروا پــوه پــه هغه څه پوهېږي، چې خپله د ده پــه هکله صدق کوي، ممکن چې د نورو په هکله صدق ونکړي.

اروا پوهــان هغــه څه بیانوي، چې خلک یې تر سره کوي، لکــه خندل، لوبې کول، منډه وهل، شوخي کول، د مطالعې تمرین کول، اشعار ویل، البته تردې هم اضافه ماناوې لري چې وروسته به ښایې ور ورسېږو.

نو په همدې حســاب دا معلومېږي، چې اروا پوهنه یو جالب او په عین حال کې ســتونزمن علم دی، ځکه چې هر هغه څه چې د اروا پوهنې اړونده دي هغه مســتقیماً د لیدنې وړ نه وي، اروا پوهنه نه شي کولای، د افرادو هوښ، حافظه او شــخصیت مســتقیماً اندازه کړي، هغه یوازې کولای شي، د افرادو کړنې مشــاهده کړي او د هغوی په بنســټ ووایې چې؛ مثلاً: هوښــیار دی یا کم هوښــیار، قوي اوپیاوړې حافظه لري او یا ضعیفه، طبیعي شخص دی، که غیر طبیعي، یو مثال راوړو؛ تر څو په ښه توګه روښانه شي، چې اروا پوهان څرنګه ذهن مطالعه کوي. د سره کاغذ یوه پارچه د ۵×۵ ســانتي مترپه اندازه تیاره کړئ او بیایې د یو ه خاکســتري متن په مخ کېږدی، په یوه ســترګه او د ۴۰ ثانیو لپاره یې منځ ته ځیر شــی او روسته له څلوېښــتو ثانیو یې پورته کړئ، ترې لاندې به یې یوه شــین رنګې لکه ووینی، دغه شــین رنګې لکه، چې د انځور د شــاه د اصطلاح یا (after image) پــه نامه یادېږي، هغه چېرته قرار لري، ستاســو د جســم څخه د باندې او یا هم د ننه؟ مســلماً د خاورین متن په مخ کوم داســې واقعي شی شتون نه لري، ځکه که وغواړی، چې هغه په لاس لمس کړی، نو ښایې کوم څه شی به احساس نکړی، د دې ترڅنګ که خپلې سترګې په حرکت راولی، نو لکه به هم ښایې حرکت وکړي، نو له دې څخه پردې نتیجه اخلي، چې ستاسو له بدن څخه د باندې څه شی وجود نه لري او هر هغه څه چې وینی، هماغه انځور دي، چې ستاسو د بینایۍ په دستګاه کې منځته راغلي دي، دغه پایله اخیستنه یا دغه استنتاج پرته له کوم چون او چرا څخه د منلو وړ ده، اما نه باید هیر کړو، چې یوازې یو استنتاج دی، نه یوه مستقیه مشاهده.

له هر هغه څه چې تاسې خبرداری او آګاهي لری، هغه هر هغه شی دي، چې ستاسو له جسم څخه د باندې شتون لري. تاسو د هغه ذهني انځور د تولید له پیدا ېښتونو څخه، چې ستاسو د ننه پېښېږي، معلومات نه لری، تاسې له خپل لیدونکې مستقیم رفتار څخه نتیجه اخلی، چې د بینایۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستگاه په د ننه کې پیښ شوي دي.

ستاسو رفتار هماغه ليدل د شنې لکې او د هغه اعلانول دي، ځکه چې ټول دغه رفتار په همدغه شرايطوکې ښيې او په منلوکې يې د ترديد ځای نه پاتې کېږي.

نو بناءً ذهن يا روان يوازې کېدای شي، چې په غير مستقيمه توګه وپېژندل شي، د هغه د باندنيوښودنو په بنسټ، د هغه څه په مرسته چې انسانان يې وايي او هغه کارونه چې يې ترسره کوي او حتی کله هم د هغو کارونو په مرسته چې نه ترسره کېږي، ياخبرې چې نه يې کوي ، (مخکېنيو مواردو په پرتله) د ننه په انسان کې پېچلي ساختمانونه شتون لري. کېدای شي دغه ساختمانونه د مختلفو محرکونو په واسطه تحريک کړل شي. د هر تحريک اثر تر مشاهدې لاندې ونيول شي. او د ذهن يا روان په هکله ځيزونه کشف کړل شي. اما نه بايد له پامه وغورځولای شي، چې په بدن کې د شته ساختمانونو کړنې واقعاً پېچلې دي او د دې کړنوپه هکله چې اروا پوهنې هرڅومره ډېرشيان کشف کړي دي، خو سره له هغه بياهم د دې پېچلتيا د حل د پاره ډېره اوږده لاره په مخ کې لري. او معلومه نده چې څه وخت به وکړای شي، چې په دې مهمه کاميابۍ لاس بري شي.

نو په دې هکله، هغه څه چې مو تر اوسه او تردې ځايه وليدل، کولای شو په لاندې ډول يې را ونغاړو.

(اروا پوهنې يعنې د روان يا ذهن پېژندل ځکه نه شو کولای د نورو له ذهني خلقتونو يعنې له هغه څخه چې د نورو د مغز په د ننه کې پيښېږي، مستقيم شناخت ولرو. دهغوی کړنې بايد په اجبار يا په بل عبارت دهغوی رفتار بايد په نظرکې ونيسو، البته دغه طريقه زموږ د خپلو ذهني خلقتونو په هکله صدق کوي .)

يعنې هغه وخت کولای شو، له خپلو ذهني (موندنو) څخه باخبر شو، چې خپلې کړنې په غور او وخت سره په نظر کې ونيسو.

شايد د پورتنيو مطالبو وروستی جمله ستاسو لپاره بې معنی ښکاره شي، په همدې ترتيب چې تصور وکړی، هر انسان له هر هغه څه چې د ننه په ده کې تېرېږي خبر لري، اما داسې ندي او دغه واقعيت فرويد(freud 1856-1939)تايد کړی.

اوخپله تاسې په کمه توجه سره کولای شی هغه تجربه کړی،

فرويد (۱۹۳۹ ـ ۱۸۵۶) به ويل د ژوند په عادي اوضاع کې ممکنه ده په يو شي فکر وکړو، پرته له دې نه چې وپوهېږو، په هغه فکر کوو، مثلأپه وار، وار له خپلو دوستانو او قريبانوڅخه اورو، چې د هغه کار په هکله چې تر سره کړی يې دی. يا يې ندی تر سره کړی، داسې وايي نه پوهېږم چې ولې مې دغه کار ترسره کړی يا نه پوهېږم چې ولې مې هغه هېر کړی.

فرويد به کله له دې نه هم مخکې ځي، هلته چې به يې ويل خندل هم کېدای شي د تنفر يوه نښه وي. دغه خندا (چې له خشم څخه بدتره وي) حتی د افرادو د نوم هېرونه اويا د هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوم په تلفظ کولو کې، سـختي یاسـتونزه هم کولای شي د تنفر یوه نښه وي. دغه بېلگه دا ښيې چـې احتـمال لري موږ په یوه شي فکر کوو پرته له دې څخه چې ووهېږو په هغه فکر کوو، نوبنا پـردې چې مسـتقیم لیدونکې هغه څه چې په ذهن کې تېرېږي امکان نــه لري، نو ناچاره باید د ذهن کړنې تر مشاهدې لاندې ونیسو او د هغوی په بنسټ دهغه شي په هکله چې زموږ په د ننه کې تېرېږي پایله اخیستنه وکړو.

البته نباید هېر کړو چې دا ډول نتیجه اخیستنې همېشه په لاس کې نشته، مخکې تر دې چې د دغو پایلو اخیستنو له صحیح والي څخه مطمئن شو، لازمه ده چې په ډېر دقت او غور او تعمق سره رفتاربـررسي کړو، ځکه چې خندا نشي کېدای همېشــه متنفر آمېـزه وي. په ډېرو مواقعو کې ساده او هېره هم پېښېږي.

د فرویـد موخــه له دغــه رنګ خپرونوڅخه دا وه، چې وښـیې څرنګه کېـدای شي د ذهن په مطالعه کې په عین توګه سره اسـتدلال وشي، هغه دغه طریقې دخپلو ذهني بهیر په مطالعه کې هم کارولې دي.

مثلاً: کله به یې چې د ځینو افرادو نوم هېراوه، نو نتیجه به یې اخیسته چې یو څه شی به یې پــه مغز کې شــتون لري، چې خپله دی له هغو څخه بې خــبره دی. هغه د مغز دغه برخه ناخبره نوموي.

د اروا پوهنې تاریخچه:

که څه هم د اروا پوهنې د علم ظهور (۱۸۷۹م) کال ته نسـبت ورکول کېږي، هغه کال چې ویلیم وونټ ۱۹۲۰ـ ۱۸۳۲م د اروا پوهنې لومړنۍ آزمایش ګاه د آلمان د لاپزیک په ښار کې جوړه کړه، د روح یا روان مطالعه یا د ذهن کړنې ډېر اوږد تاریخ لري او حتی کیداي شي، چې د انســان له خلقت سره سم منځ ته راغلی وي.

ټولو لرغونو فلاسـفه وو لیکونکو او ډاکټرانو، په یو ډول نه په یو ډول یې د انســان د رفتار په هکلــه خــبرې کړې دي، نو بنا پــر دې، د اروا پوهنې د تاریخ د پېژندنې لپــاره لازمه ده چې، په لرغونې زمانه کې د ادبیاتو فلســفي طبابت او د نورو ټولو علومو غوړولو او ظهورته اشــاره وشي. دغــه کار د یــوه بېل کتــاب د اروا پوهنې د تاریخ تر عنوان لاندې تهیه کولــو ته اړتیا لري. او نور کتابونه په همدې هکله لیکل شویدي. د دې لپاره، چې هم خپل کار آسانه کړو او هم د محصلینو حالت په نظرکې ونیســو، نو یوازې د اروا پوهنې مختــصره تاریخچه په دوو پېړیو یعنې په ۱۹ او ۲۰ پېړۍ کې توضیح کوو.

د ۱۹ پېــړۍ پــه لومړنیو کې د علومــو ودې او صنعتي انقلاب ډېرې ټولنیــزې اړتیاوې منځته راوړې، د تولید د زیاتونې په منظور عامې روغتیا، د کوچنیانو تحصیل، انساني مناسب روابط او ... په دې دوره کې ســیاسي انقلابونه پېښېږي. په ډېرو هېوادونو کې شاهي نظامونه ټولېږي، انسانان

(c) ketabton.com: The Digital Library

جرأت پيداکوي؛ څو خپل ځان د پادشــا هانو او ډلو ټپلو له ســلطې څخــه خلاص کاندي، اوخپلو بنسټيزو حقونوته لکه، د ژوند حق، کور اوهمداراز د خپل ځان او نورو د مواظبت او ساتنې حق ته ورسېږي.

د ژان ژاک روســو (J.J.Rousseau) (۱۷۱۲-۱۷۷۸) پــه ادبياتو کــې ټولنيزې بې عدالتۍ فاش کېږي. ويکتورهوگو(V.Hugo) رومانتيزم (داستان وېينه) د شگوفايې اوج ته رسوي او مارکس او انگلس (K.Marx,F.Engles) کتابونه نشروي، لنډه دا چې د دوو پېړيو ۱۹ او ۲۰ په اوږدو کې د انسان د هيلو اعمال اورفتار په ټولو جبهاتو او په مختلفو طريقو بيانېږي.

(W.Weber) په آلمان کې د بينايې د احساس په اړه کارکوي. اود وبر د قانون په نتيجه کې د خورا کم محسوس تفاوت په مفهوم سره منځ ته راځي.

فيخنر(G.Fechner) د وبرکارونه تعقيبوي. او د سايکوفيزيک (د بدني يا جسمي اروا پوهنې) طرح رېزي کوي.

(هغــه څــه چې د جســم او د روان د روابطو نظريه بولي) وونت د فيخنرشــاگرد، څنگه چې مو اشــاره کړې ده، داروا پوهنې د لومړني آزمايښــت ځای بنسټ ايږدي، اوپه پايله کې د نوې اروا پوهنې د پلار په نامه شهرت مومي. د وونت د لټولو په سيوري کې د اروا پوهنې توصيفي څنډې تــه کوي؛ تر څــو د تجربوي علم په بڼه را ووځي. په امريکا کې ويليام جېمز (W.James) پرېکړه کوي څو آلمان ته لاړ شي او د وونت د شــاگردانوله جملې څخه راووځي جېمز هم د وونت ټولې آگاهۍ يا هوښــيارۍ تر آزمايښتي څېړنې لاندې نيسي. د هيجانونو په هکله داسې نظريه وړاندي کوي، چې په هغه کې هيجاني آزمويښــت د فزيولوژيک له بل ډوليز څخه د معلوماتو موندنې په بڼه تعريفېږي.

د هيجان څېړکي:

جېمــز اروا پوهنــه تقريباً د امريکا ټولــو څانگو ته وړي. او موخه يې مشــخصه وي او ډېرې څېړنيزې موضوگانې وړاندې کوي، هوښ، هيجان، نگرش، زمان او عکس العمل ...

په فرانســه کې فزيولوژيکې اروا پوهنه د بروکا (P.Broca). د کارونو د همت په وجه پراختيا مومي، شــارکو (J.M.Charcot) د هســتريک د افرادو د مشــاهدې طريقې رواني مريضان منځته راوړي.

هغه ډېر شاگردان روزي، چې له هغوی څخه يويې، د ريبو (Th.Ribot) په نامه يادېږي، چې په فرانسه کې يې آزمويښتي اروا پوهنې طرح ريزي يا پلان کړې دي.

او بينه (A.Binat) بيا د کوچني له ودې سره او د هوښ له مطالعې سره علاقمند کېږي.

پــه اوتريــش کې (S.Freud) اروا پوهنې ته او په روســيه کې پاولــوف د اروا پوهنې په علم پيل کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه همدې ترتيب د ۲۰ پېړۍ په لومړيو کــې اروا پوهنه په کارپيل کوي. په آلمان کې وونټ، په فرانسه کې شارکو او ريبو، په امريکا کې جيمز، په اوتريش کې فرويد او په روسيه کې پاولوف.

د اروا پوهنې مکتبونه عبارت دي له:

ـ ساخت پالنه

ـ کردار پالنه

ـ ټول پالنه

ـ روان کاوي (د روح اوځان کاوش)

ـ انسان پالنه

ـ رفتار پالنه

ـ پېژندل پالنه

ـ ټولنه او دود پالنه

ـ ژوندون پالنه

د اروا پوهنې څانګې:

ومو ويل چې اروا پوهنه د انســان رفتار حتی، چې د حيوان رفتار مطالعه کوي، چون درفتار ډولونه ډېر زيات دي، طبيعتآ بايد د اروا پوهنې بېلا بېلې څانګې شتون ولري؛ څو هر يو له هغوی څخه د انسان او حيوان د رفتار اړخونه مطالعه کړي.

په اروا پوهنه کې د موجودو څانګو تعداد ډېر دی، اما دلته مهمو څانګوته اشاره کېږي.

۱ ـ حيــواني اروا پوهنــه: د حيوانانو د رفتار مطالعه په طبيعي يا آزمايښــتي چا پېريال کې د هغوی د يو بل سره د پرتله کولو په خاطر او د انسان رفتار ته د نتايجو دودول ياخپرول.

۲ ـ فزيولوژيکــي اروا پوهنه: د بدن او رفتــار د رابطې مطالعه د بنيادي، عصبي، خلقتونو د پېژندنې لپاره لکه حافظه او ژبه.

۳ ـ جنيتيک يا وراثتي اروا پوهنه: د رفتارمطالعه د انسان له ودې سره سم: کوچني والي، نوې ځواني، ځواني، پوخ عمر، ډېر عمري، او زړتوب، له دې مطالعې څخه موخه د انسان د ودې پېژندنه او د هغه بحراني شيبې.

۴ ـ ټولنيــزه اروا پوهنــه: د فرد د مطالعې د رفتار په ډله کې د متقابل کردار دپېژندنې لپاره د فرد او ډلې په مابين کې او له فرد سره مرسته د خپلې ټولنې د جوړښت لپاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ ـ د ژبـې اروا پوهنــه: د ځینو هغو خلقتونو مطالعه، چې د فرد لپاره ځانګړې شــوې ده، د انساني او حیواني ژبو له جملې څخه دغه ځانګه تر یوې اندازې پورې تازه پویا او الهام بخښونکې ده، هدف دادی چې په ژبه باندې حاکم قوانین او کلامي ارتباط وپېژندل شي.

۶ ـ د فردي توپیرونو اروا پوهنه: د انسانانو د تشابهاتو او توپیرونو په هکله څېړنه او همداراز د دې ځانګې موخه د بنسټیزو رفتارونو پېژندنه د ننه په یو ډول او په مابین د ډولونو کې ده.

۷ ـ تربیتي اروا پوهنه: په ښوونه اوروزنه کې د اروا پوهنې کاري اصول، د یادولو د بېلابېلولارو مطالعه او د تدریس فنون د محصلینو د مرستې په منظور په تحصیل کې دهغوی د کامیابۍ لپاره.

۸ ـ صنعتي اروا پوهنه: د کارکوونکو ټاکنه، د تولید د فنونو ټاکنه، د حرکاتو تحلیل او په بازار بانــدې د حاکمو فنونو مطالعه، د دې ځانګــې موخه د اروا پوهنې کارول او د فرد مطالعه د کار په چاپېریال کې ده.

۹ ـ عمومــي اروا پوهنــه: د اروا پوهنې د بنســټیزو مفاهیمو مطالعه؛ لکــه: یادول، حافظه، هېریدنه، احساس، ادراک، انګېزش، هیجان او ...د رفتار له کلي اړخونوسره د محصلینو او متعلیمینو د آشنایۍ په منظور او د هغوی آماده کول، د اروا پوهنې د تخصصي درسونو د پیل لپاره.

۱۰ ـ د شــخصیت اروا پوهنه: د یوه فرد د ســبک یا تګلارې مطالعه، د هغه شي مطالعه، چې هغه د یوه فرد، له نورو افرادو سره د تمایز یا بېلوالي لامل ګرځي، د شخصیت د اروا پوهنې موخه د شــخصیت د جوړېدنې هغه اغیزمنو عواملوته ځان رسول او له افرادو سره د پوهې او دانش په منظور مرسته.

۱۱ ـ د یادېدلــو اروا پوهنه: د انســان او حیوان د یا دېدلــو د څرنګوالي مطالعه اوپه یادېدلو باندې د مؤثرو عواملو مطالعه، د دې ځانګې موخه په اصل کې مرســته له محصل او متعلم سره ده؛ ترڅو وکولای شي، په یادولو د هغه څه کې چې ورته اړتیالري هغه په لاس راوړي.

۱۲ - د مریضۍ اروا پوهنه: د رفتاري نا بهنجاریو مطالعه د هغوی لاملونوته د رســېدولو په منظور او نهایتاً له رفتاري اختلالونو یا عیبونوڅخه یوځای ولیکل شي.

۱۳ – د کوچني اروا پوهنه: د نوې ځوانۍ او کوچني د ودې د پړاوونو مطالعه، د رفتار په ودې بانــدې د اغیزمنــو عواملو د لاډېرې پېژندنې لپاره، ځکه چې د کوچني د دورې زده کړه د لوینې د دورې د رفتارونو او زده کړو بنسټ دی. د ماشوم یا کوچني، اروا پوهنه یو ځانګړی اهمیت لري.

۱۴ - د مشــاورې اروا پوهنه: د اروا پوهنې له موندنو څخه اســتفاده د ښوونکو، محصلینو او عادي خلکو د دانش او پوهې د لاړښونې لپاره او د دې، لپاره چې ستونزې او سختۍ حل او هوارې شي او دیو سالم ژوند درلودل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذهني شاته پاتې والی

ذهني شاته پاتې والی یوه بله زمینه ده، چې د اروا پوهنې د پام وړ ده، تقریباً ۳ فیصده نفوس د هوښ په آزموینښت کې ټیټې نمرې په لاس راوړي، څنگه چې کېدای شي هغوی د هغو کسانو پــه کتارکې ډلبندي شي، چې هغوی ذهني شـاته پاتې والی لـري. د دې جملې مفهوم دا دی، چې لومړی هوښ د هوښ په آزموینښتونو اندازه کېږي، نو بیا ذهني شاته پاتې کسان هغه دي چې په دې آزموینښت کې له ټاکلي حد څخه کمې نمرې واخلي.

ضریب هوښي اویا(۷۰) سرحده لوړ اوپس پاتې افراد ښیې.

د ماشــوم د هوښــي ضریــب د ۶۵ او ۷۰ ترمنـځ وي، نو هغه کولای شي چــې په مکتب کې پرمختک ولري، چې البته له ماتې سره به مل وي، هغه کولای شي لوستل زده کړي امآ لرې ده، چې له دې یادیدنې څخه پوره گټه ترلاســه کړي، هغه به یو کتاب تر پایه پورې لولي، خو د تحصیل تر پرېښــودو وروســته به ممکن دومره د بې سوادۍ تر اغیزې لاندې راغلی وي، چې یوازې او یوازې به کولای شي، خپل نوم، لاســلیک او ځینې کلمې و لیکلای شي یا و ویلای شي، له ۷۰ څخه د ټیټو ضریب هوښیو سره سره، لازماً په دې معنی نده، چې فرد نه شي کولای خپل کارونه تر سره کړي. تل به له اشخاصوڅخه یوه ډله په ټیټو د هوښیو ضریب سره ښایې شتون ولري، چې ممکن د هغوی د کوچنۍ دورې د تجربو له محدوده تونو څخه را ټوکېدلي وي. له هغوي څخه ډیري کولای شــی خپل ټغر له اوبو څخه را وباسي. هغه ماشومان چې له ۶۰ څخه ټیټ ضریب هوښي لري، معمولاً پــه لوړو مکاتبو کې نه کامیابېږي. او په ډېرو ټیټوذهني کچه کې قرار لري حتا هغوی نشي کولای خپلې جامې واغوندي او په ټولو مواردو کې د نورو مرستې ته اړتیالري.

د دې حالاتــو عوامــل ډېر متفاوت دي، یو لــه مهمو علتونوڅخه دادی، چــې احتمال لري، د زیږیدو په مهال اتفاقات یا پېښــې مخې ته راشي. البته دغه پېښــې هر ډول مغزي ضرر یا تاوان لره شــاملې دي، چې د زېږېدنې په مهال یا په همدې دور کې حاصلېږي. له بد ه مرغه نیورونونه یعنې د مغزعصبي حجرات نه تجدیدېږي. او ډېری حساسي دي، د زیږېدنې پر مهال مخکې تر دې چې نوي زېږدلی له زیږېدني کانال څخه د باندې شي، که چېرې مغزته د اکسیجن رسېدل د رسېدلې فشــار د علت په ســبب د نو پربند یوازې د ثوڅانیو په مخه ودرېږي. او په پایله کې ماشوم ونشي کړای په هغو خپلو خاصو دستگاوو تنفس وکړي، نود مغز حجرات ښایې مړه شي. اوبیا به هېڅ شي ونه شي کړاې دهغوی ځاې ونیسي. د دې پېښــې د اهمیت زیانمند شــوې برخې ته او همدا راز د زیانمندی شویو حجراتو په تعداد پوري به ښایې تړلې وي. یو بل ډول اوکاملا ذهني پس پاتیو سره توپیر ممکن له مغزي تاوان ارثي نقص څخه نوي، بلکه ماشوم ته د توجو د فقدان محصول وي.

خورا غم انگېزه موارد د ماشومتوب دوره ده، چې په روزنتون کې لویېږي، هغه روزنتونونه چې په هغو کې ماشومان له فزیکې مراقبتونوڅخه برخمن دي.

اما له رواني پاملرونوڅخه یې بې برخې پرېږدي، هر ماشوم اړتیالري؛ ترڅو له هغوی سره خبرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وشي، لوبې وشي، هغه باید د انساني او طبیعي چاپېریال د آثارو په معرض کې قرار ونیسي. د نړۍ په مختلفو نقاطوکې ډېر روزنتونونه شـتون لري، چې هلته ماشـومان په سمې طریقې سره تغذیه کېږي، پاکې، سـوتره اوکاملاً صحی جامې اغوندي، اما د خوب په کوچنیو تختونو کې په خپل حال پرېښودل کېږي. هغوی کولای شي چې چت ته ځیر شي، او د ټولو ماشومانو چیغې واوري، هغوی بـل کار نــه ترسره کوي مګر داچې په تصادفي توګه سره کـوم پالونکې او یا کوم روزونکې دهغوی د سـترګو مخې ته ځرګند شي. دغه راز چاپېریال د ماشـومانو لپاره ډېر کم محرکونه لري، د هغو ماشومانو حرکې وده چې په دغه راز چاپېریالونوکې لویېږي، ډېرې ناقصې او پڅې صورت مومي.

له همدغو کوچنیانوڅخه ځینې کوچنیان په درى کلنۍ کې په لاره باندې په تللو هم سـم نه پوهېږي، د ځینو اروا پوهانو څېړنودا ښودلې ده، چې په روزنتونونو کې درى کلنه اوسېدنه تقریباً د ۶ میاشــتې څخه تر ۳ کلو او ۶ میاشــتې په متوسطه توګه د ۷۲ ضریب هوښي منځته راوړي، په داسې حال کې چې د روزنتون د کوچنیانو ورته ډله کله د کورنۍ په واک او اختیارکې کېوزي، په پایله کې له طبیعي چاپېریال څخه برخمن کېږي.

په متوسطه توګه سره د ۱۰۰ ضریب هوښي ښيې.

د هوښي آزمایښتونو له اجرا کولو څخه لاسته راغلې پایلې د ۱۰کلنۍ یا ډېرې مودې روزنتون د ماشــومانو په هکله دا ښــودلې ده، چې په فقر کې د رواني چاپیریال اثر د ژوند په لومړنۍ دوره کې نسبتاً تل پاتې ده، ضریب هوښي وروسته له ۱۲ کلنۍ څخه تر۱۵ کلنۍ پورې ډېر لږ بدلون مومي، په بل عبارت هغه ماشوم چې د خپل ژوند لومړني کلونه د فقر په رواني محیط کې تېر کړي، نو بیا به هېڅکله ونشي کړاى، چې دخپل هوښ کمبودي جبران کړي.

د لومړي څپرکي لنډیز:

د اروا پوهنــې لغت یا اصطلاح د روان یا ذهــن د پېژندولو په مانادە، اروا پوه هر هغه څوک دى، چــې روان یاذهن مطالعه کــوي، ځکه چې روان یا ذهن یوازې نه شي کېداى ولیدل شي او نه یې هم مستقیم مطالعه کولاى شو.

څرنګــه چې د موټر چلونکې د پیرودنې پر مهال د هغه د وس او قدرت په هکله پوښــتنه نه کــوي، بلکــه عملکرد یا کړنه یې په نظر کــې نیسي، نو اروا پوه هم د ذهن یــا روان کړنه په نظر کــې نیــسي. او د عملکرد له مخې یې د ذهن ځانګړتیاوو ته پام رســوي، نو ځکــه خو اروا پوه په غیرمستقیمه توګه د روان د ځرګندېدنو او ښکارولو له مخې کولاى شي، هغه څه چې یې په ذهن کې تېرېږي مطالعه کړي.

د روان یا ذهن کړنې او ځرګندونې اصطلاحاً، رفتار نومول کېږي، نو بنا په دې رفتار داسې یوه کلمــه ده، چې اروا پوهان یې دهغه څه لپاره کاروي، چې خلک یې تر سره کوي او مطالعه؛ کوي. لکه: خندل، لوبې کول، منډې وهل، مطالعه کول، او... د رفتار یوه برخه حسابېږي، یعنې د عضلاتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیدلو وړ فعالیت او د باندني افرازي مرغیړیو زیم یا ترشح.

ویلای شـو، چې اروا پوهنه د انسـان له پیدایښـت سره سـمه منځ ته راځي، اما دعلمي اروا پوهنې تاریخ له لومړنیو ازمویښـتونو سره سـم چې په کال ۱۸۷۹ د آلمان د لایپزیک په ښـار کې ترسره شول پیلېږي.

د نړۍ له هره کونجه له هرې نقطې څخه ډېر شـاګردان دې، آزمویښـتونو ته راځي او خپلو هېوادونو ته له سـتنېدو وروسته په ټوله نړۍ کې د اروا پوهنې د علم تخم پاشي، څکه هرهېواد خپلې ځانګړې طریقې او خپل خاص دودونه لري، نو د اروا پوهنې علم له هغوی سره په مخامخ کېدو کې له بیلا بیلو لارو او طریقو څخه کار اخلي او استفاده کوي.

پـه آلمـان کې ډېر په سـایکوفزیک کار کېـږي. او د وبر د قانون په نتیجه کـې او د خورا کم محسوس تفاوت سره مفهوم منځ ته راځي. په امریکا کې څکه کوم داسې ځانګړي سنت یا طریقه مسـلطه نه وه، نوځکه اروا پوهنه په اکثرو ځانګو کې وده کوي. په فرانسـه کې د رواني مریضانو مطالعه او د ذهني پس پاتې کسانو تشخیص رونق اخلي، په اتریش کې د فروید عقاید غلبه کوي او په نتیجه کې د نیورونونو مطالعه پیلېږي.

د انګلسـتان د اروا پوهنې له ارقامـو سره پیوندېږي، او د داروین د نظریو تر اغیزې لاندې د توارث په مطالعه کولو پیل کوي، په روسیه کې پاولوف له بازتابونو مطالعې ته ادامه ورکوي، داروا پوهنې له ودې سره سـم په ډېرو هېوادونو کې داسـې افراد پیداکېږي، چې هغوی د انسـان او د انسـان د رفتار په هکله ځانګړې نظریې وړاندې کوي. دغه نظریې په نورو کې مؤثرې واقع کېږي او په نتیجه کې یې ډېر مکتبونه منځته راځي، چې مهم مکتبونه یې عبارت دي له:

د سـاخت یا جوړ پالنې، عمل یا کردار پالنې، ټول پالنې، روان کاوي، انسان پالنې، رفتار پالنې، پېژندل پالنې، ټولنه او دود پالنې، ژوندون پالنې څخه.

څرنګه چې درفتار ډولونه او اقسام ډېر زیات دي، نو اروا پوهنه هم مجبورېږي، چې مختلفې ځانګـې ولـري. او هریو د هغوی څخه رفتار له یوه ځانګړي لید څخه مطالعه کوي. د اروا پوهنې خـورا مهمې ځانګې عبـارت دي له حیواني، فزیولوژیکې، وراثتی، اجتماعـي، ژبه، فردي تفاوتونه، روزنیز روان سنجي، صنعتي عمومي، د شخصیت آزمویښتي، یادېدل، مرضي ماشومان، او مشاوره.

اروا پوهنه د انسـانانو درفتار د مطالعې لپـاره مختلفې طریقې په کار وړي، چې خورا مهمې یې عبارت دی له:

آزمویښتونه، له آزمویښتي طبیعي مشاهدې څخه او د هر یوه روان لوری.

له دغو طریقو څخه خپل ځانګړي محدود یتونه او امتیازونه لري.

هره پدیده او هره پېښه چې په انسان پورې اړوندېږي، د اروا پوهنې د مطالعې د مورد زمینه ښایې جوړ، کړی.

کېـدای شي وویل شي یادېدنـه د اروا پوهنې لومړنۍ د مطالعې د مـورد زمینه ده، ځکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادېدنه د زيرېدنې له شېبې سره سمه را منځته کېږي. او د انسان ژوند پرته له يادېدنې څخه امکان نه لري. دیا دېدنې مسئله د مطالعې وړ، له نورو وسايلو څخه ډېره دمطالعې وړ ده.

پوښتنې (د ځان آزموينه)

١ ـ روانشاسي په اصل کې یعنې مطالعه؟

الف: د روان يا ذهن

ب: د ذهن څرګندونې

ج: رفتاري اختلالونه

د: ذهني شاته پاتې والی

٢ ـ د اروا پوهنې علم مشکل په دې کې دې چې؟

الف: خپله موضوع مستقيمه نه مشاهده کوي.

ب: هم انسان او هم حيوان مطالعه کوي.

ج: زياتره له ذهني طريقوڅخه استفاده کوي.

د: بايد کاملآ له عيني طريقوڅخه برخمن شي.

٣ ـ وروسته پاتې ماشوم هغه ماشوم دي چې؟

الف: يوه بې قرار ماشوم ته ورته وي.

ب: په ښوونځي کې رټل کېږي.

ج: د ښوونکې ويناوې سمې نشي درک کولای.

د: په هوښي آزموينوکې د هغه نمرې له ٧٠ څخه ټيټې وي.

٤ ـ د نوي او تازه مطلب په يادولو کې له لاندې طريقو څخه کومه يوه مؤثره ده؟

الف: د مطالبو ساده تکرار

ب: برخه برخه ويل

ج: يادښت نيول

د: پر له پسې ويل

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ ـ د ځان ازموينې پوښتنوته ځواب وينه له لاندې پديدو څخه کومه يوه سنجوي؟

الف: هوښ

ب: معلومات

ج: د روان کړنه

د: استعداد

۶ ـ د آبي رنګ شاتنی انځور کوم رنګ دي؟

الف: شين

ب: تور

ج: نارنجي

د: سور

۷ ـ د سره، نارنجي، تور او شنه شاتني انځورونه د عبارت په ترتيب ښايې وي؟

الف: شين، آبي ، سپين، سور

ب: آبي، سور، سپين، شين

ج: نارنجي، تور، سور، شين

د: ژېړ، شين، آبي، سپين

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

د شخصیت تعریف

ښولېزه موخه:
دشخصیت واقعي درک او ارزونه

د زده کړې موخې: زده کونکې د دې څپرکې په پای کې کولای شي:

- شخصیت تعریف کړي.
- د شخصیت حیاتي عوامل توضېح کړي.
- اعمال توضېح او تفسیرکړي.
- په مختلفو عمرونوکې دانسانانو ځانګړ تیاوې تشرېح کړي.

دشــخصیت تعریف: د شــخصیت د مفهوم تعریف کول د اکثره هغو مفاهیمو چې د انســان د ځانګړتیاوو اړوندېږي، په شــان ســاده او آســانه کار ندی، ځکه چې کوم مفهوم دغې کلمې په عامیانه ژبه کې پیدا کړی دی، له هغه مفهوم سره، چې په اروا پوهنه کې ورته قایل شوی دی، ډېر توپیرلري. په عامیانه ژبه کې د شــخصیت کلمه مختلفې مانا وې لري، لکه د دهخدا په لغت نامه کې د شخصیت لپاره راتلونکې معنا وې ذکر شوې دي. شرافت، رفعت، نجابت، د درجې او مرتبې لوړوالی او په ورځنیو خبروکې چې کله دا وایو، چې فلانی شخص ډېر باشخصیته سړی دی، موخه موداوي چې یعنې نوموړی مقام او منزلت لري، خلک ورته احترام لري، ناشایسته کارونه نه ترسره کوي. یو وس او تصمیم نیونه لري، باســواده دی، شــجاعت لري، چاپلوس ندي او ....په اروا پوهنه کــې بیا له پورتنیو مانــا وو څخه د اروا پوهنې د اصطلاح لپاره یو هم نه کارول کیږی، بلکه معنی یې د فرد له ســبک یا (style) څخه ده، پرته له دې څخه چې یوه ډېره کوچنۍ ارزښــتي پرېکړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولرو او یا هم د هغه له بدۍ، زشتۍ، ښکلا، ښه توب، سمې او ناسمې څخه بحث وکړو، نو بناءً باید ووایو چې هر سړی خپل سبک اویو ځانګړی شخصیت لري، چې همدغه سبک له نوموړي څخه یو ځانته انسان، تر یوه فرد پورې یې منحصر جوړوي.

ښایې غوره به داوي چې ووایو څرنګه چې انسانان یو له بله د ځېرې، د خطونو، تن، غږ، په لاره باندې د تللو د طریقو، خبرې کول، جامو اغوستلو، حرکت کولو، او د داخلي اوباندنیو محرکونو په مقابل کې د عکس العملونو له نظره توپیر سره لري، همدا راز سبک یعنې د شخصیت له نظره هم یو له بله سره توپیرلري، نو په همدې سبب ویلی شو، چې شخصیت یعنې د ځانګرتیا یوه طریقه:

د شخصیت د مفهوم دلاښې روښا نتیا لپاره به غوره داوي، چې د دې کلمې ریښه په نظر کې ونیسو، د شخصیت کلمه د انګلیسي د (personality) یا فرانسوي د پرسانلیته کلمې ترجمه ده، چې دواړه د لاتین د پرسونای له کلمې څخه اخیستل شوي دي. پرسونا یو ماسک (نقاب) و، چې په لرغونې زمانه کې به د تیاتر لوبغاړو په خپلو څېرو باندې را کش کاوه او هغه به یې تر پایه پورې ساته.

د نقاب یا مخپوټي له ځانګړتیا وو څخه یوه ځانګړتیا دښودنې(نمایش) په اوږدو کې دغه ټیک والی (ثبات) اوتل والی دی، په همدې ترتیب سره کولای شو ووایو چې شخصیت یعنې د فرد ثابت، رفتار، عنصر او د هغه خوی خصلت او په کلي توګه سره هغه څه چې تل او همېشه له ده سره وي، او د ده له نورو سره د تمایز یا جلاوالي موجب ګرځي، دغه ثبات یوه داسې زمینه وړاندې کړای شي؛ تر څو په مختلفو موقعیتونوکې د فرد رفتار او په عیني توګه سره په یوه اندازه وړاندوینه وشي. لاندې بېلګه زموږ سره مرسته کوي؛ ترڅو د شخصیت مفهوم ښه او بهتره درک کړو.

که چېرې دخپلو اطرافیانو رفتار (کړنی) ته پام او غور وکړو، مثلآ د پلار، مور، ورور، خور، ګاونډیانو، دوستانو، په کلي توګه سره د ټولو هغو کسانو رفتار چې موږ ورسره اړیکې لرو په نظرکې ونیسو، نو ښایې چې ووینو په مختلفو موقعیتونو کې بېلابېلی کړنې دي. کله بشپړه په سړه وینه کې او کله هم بیا ډېر په قهر او غصه کې، کله په یوه یا دوې افغانۍ چنې وهي اوکله هم بیا ۱۰۰۰ افغانۍ یو چاته ښښي.

معروفه وینا ده: چې کله خو د ستنې له سوري څخه تېرېږي اوکله خو بیا له دروازې څخه هم نه ننوځي، خو له دې سره سره د هغوی په رفتارکې یو ډول ثبات وینو، څرنګه چې کولای شو په بېلابېلو ځایونوکې د هغوی کړه وړه تقریبا په لوړ اطمینان سره پېش بیني کړو، نوپه د اساس مجموع صفتونه چې له نسبي ثبات سره په یوه فرد کې شتون لري او نورو ته اجازه ورکوي؛ تر څو وکولای شي رفتار یې یوه اندازه پېش بیني کړي او د هغه له نورو څخه په تفاوت یوه شي شخصیت نومول کېږي.

د شخصیت په تکوین یا جوړښت کې دوه کلي عاملونه رول لري، چې هغه حیاتي او اجتماعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي، حياتي عوامل معمولاً ارث ته رسېږي، او له هغې ابتدا څخه په فرد کې شتون لري، اجتماعي عوامل د اجتماعي چاپېريال محصول دي، هغه چاپېريال چې فرد د ژوند لومړني کلونه په کښې تېر کړي دي، يعنې کورنۍ، مکتب او هغه اشخاص چې له هغوی سره اړيکې لري يا يې درلودلې، د ماشومتوب د لومړنۍ دورې کاميابي او ماتې.

حياتي عوامل يا د شخصيت ژوند: لکه څرنگه چې مو اشاره وکړه د شخصيت د ژوند عوامل چې معمولاً د مزاج تر عنوان لاندې په کارول کېږي، هغه دي، چې ارث ته رسېږي، له دې عواملو څخه خورا مهم عوامل عبارت دي له:

الف: جنس: د ژوند له عناصرو څخه يو عنصر چې د شخصيت په ټاکلو کې په څرگند ډول رول لري جنس دی، د ښځې او نر حياتي تفاوتونه ډېر څرگند او متفاوت دي، دغه توپيرونه د فزيولوژي بدن په ظاهري بڼه باندې او پــه ځانگړې توگه سره داخلي مرغېږي په څرگند ډول په نظر راځي. د ښځې او نر په منځ کې د رواني توپيرونو موجوديت له لرغونې زمانې څخه د تائيد وړ دي او په اوس وخــت کې د دغو توپيرونومطالعه له مهمو څېړکيو څخــه يو څېړکي (د فردي توپيرونو اروا پوهنې) جوړوی.

په جنس پورې اړونده توپيرونه کېدای شي له مختلفو اړخونوڅخه تر څېړنې لاندې ونيول شي، له هغوی څخه ځينوته په لاندې ډول اشاره کېږي.

۱ ـ حسي او حرکتي کړنې(اعمال): کولای شــو ووايو چې ښـځې د سـړيو په پرتله د رنگونوپه تشـخيص کې او د اندازو په سريع او تېز ادراک کې دپام وړ برتري لري، نن ورځ دشــک او ترديد ځـای نه دی پاتې چې ړوند رنگــی ارثي اړخ لري او په جنس پورې د اړونده صفاتوله جملې څخه دي، ځکه چې د ړوند رنگو سـړيو شـمېر د ړوند رنگو ښـځو د تعداد په پرتله شپاړس برابره دی، حتی که ړوند رنگي افراد څنډې ته کړو بيا هم د رنگ د اداراک له نظره د ښځوبرتري يا لوړ والی په سړو باندې په ډېره آسانۍ اوراحتۍ سره تايدېدای شي.

د حرکتي اعمالو له نظره سرعت اودقت په هغو اعمالوکې، چې ډېره غوړېدنه لري، توپيرونه د سړيوپه گټه دي، اما د گوتو د قابليت او مهارت له نظره بياهم ښځې وړونکې دي، د ښځو اورېدنه د سړيو تر اورېدنې پيا وړې او قوي ده.

ښايې همدا دليل وي، چې ښځې له خپلې ستاينې اوستايلو څخه خوشحالېږي. او په عوض کې د سړيو بينايې، ياليد د ښځو په پرتله ډېر پياوړی او قوي دی، او احتمالاً هم دغه دليل به وي، چې سړي سترگې پېوونکې(سترگې څرودونکي) دي.

۲ ـ ذهني اعمال: د ذهني قدرتونو د زمينې په اړه، چې د آزمويښتونو په مرسته سره يې اندازه اخيســتل کېږي، بيا هم د ښـځې او نر په منځ کې توپيرونه شــتون لري، ليدل کېږي، چې ښځې د سړيو په پرتله د بصري حافظې او په کلامي آزمويښتونو کې ډېر امتيازونه خپلوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال دا چې سـړي په غير کلامي آزموينوکې خصوصاً په هغو آزموينوکې چې د فضايې تجسـم استـعدادونه سـنجوي، لوړوالی ښيې، په عددي استعدادونو کې هم سـړي برتري لري، البته دغه توپيرونه ورځ په ورځ کمېږي.

۳ ـ د رغبتونـو او خواهشـاتو پېرزوينـې او لورونې. په دې زمينو کې هم د ښـځې او سـړي توپيرونه په بشپړه توګه ځرګند او ښکاره دي، اما د هغو تفسير څه آسانه کار ندی، سړي تر ښځو واک غوښتونکې او دښمني ډوله رفتار ښکاره کوي، دغه توپير حتی د کوچينوالي په دوره کې ليدل کېږي، هلکان اشـياوو ته او نجونې بيا ټولنيزو اړيکو ته ډېره علاقه او ميلان ښـيې. يوه بله زمينه چې په هغه کې د ښـځې او نرېنه منځ کې مهم توپيرونه وينو، عبارت د ي له تمايل څخه، اختلال کېدلوتـه هيجـاني کېدل، يا د اختلال د رفتارونو د يوه تعداد هيجـاني بې ثباتي مثلآ د نوکانو ژوول او رودل، د ګوتـو په مابين کې د وړو نجونوکې د وړو هلکانوپه پرتله ډېر ليدل کېږي، همداراز د هيجان غير ارادي ځرګندونې هم په ښځوکې د سړيو په پرتله د پام وړ دي.

مثلآ د درد په ځای او حالت کې ښځې د سړيو په پرتله ډېرې کمزورې او ضعيفه وي، همدغه دليل دی، چې ښځې د ډېر لږ تکليف او زحمت په مقابل کې د درد احساس کوي، د ځان پېژندنې د هغو خپل پوښتليکنو د پوښتنو اجرا چې د هغو پوښتنې د اختلال کېدلو په نښو او نښانوپورې اړه لري.

د ښځو پايلې د سړيو په پرتله ډېر ښيې، په مقابل کې کېدای شي د نورو رفتاري اختلا لونو نوم واخلو، چې په اکثرو فرهنګونوکې زياتره د سړيو له لوري پېښېږي.

لکه غلا، چاقوايستنه، اعتياد، سړي وژنه، اونور ....

که چېرې د سـړي او ښـځې په منځ کې ټول ليدل شـوي توپيرونه راټول کړل شي، نو د هغو آزموينـو تياری چې وکولای شي د هغـوی رواني توپيرونه ځرګند کړي، ښـايې امکان منونکې وي، دغه آزمويښـتونه به ښايې وښيې، چې يو سړی ځومره مردانه صفتونه او يوه ښځه ځومره ښځينه صفتونه لري.

باور پردې باندې دی، چې که چېرې په دې آزمويښت کې د يوې ښځې د پايلو توضيح د سړيو د پايلو په توضيح باندې او برعکس د يوه سړي د پايلو توضيح د ښځو د پايلو په توضيح باندې په بشپړه توګه سره برابره شي، نودا به ښايې وړنه وي.

اما څېړنې داښيې، هغه نارينه چې ځينې ښځينه او هغه ښځې چې ځينې نارينه صفات ولري بهتره کولای شي يو جوړښت او سازګاري وښيې، هغه نارينه چې باوري دي حتمآ بايد مردانه صفات وښي، او هغه ښځې هم چې يوازې ښځينه صفات ښيې له مېړه سره په ګډ ژوند کې کم جوړښت او سازش لري.

۴ ـ د اعمالو تفسـير: په يوه ټاکلي فرهنګ کې ښـځی او سـړي د شخصيت له نظره ځرګند او ښکاره توپيرونه سره لري، يو واقعيت دی، چې په قاطعيت سره تاييد شوی او په دقت اوغور سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

تحلیل شوي دي، د دې توپیرونو د ربښې تفسیر څه آسانه کارندی. بدیهي ده، چې له هغوی څخه د ځینوپه هکله، لکه د ژوند دعواملو د متې قوه ډېر مهم نقش لري، د ځینو نورو په هکله د ژوند د عواملو د ســهم او د اجتماعي نقشــونو تمیز یو سخت کار دی، مثلا د وړو هلکانو خصوصیت پر وړو نجونو باندې او د خودکاره اســتعدادونو په زمېنه کې ښــایې په دې علت چې زموږ په کلتور کــې کوچني هلکان له هماغې د وړکتوب له دورې څخه تشــویق کېــږي، چې د لوبو د خود کاره اســبابو په واســطه لوبې وکړي، حال داچې وړې نجونې بیا په دغه ډول اسبابو باندې له لوبو کولو څخه منع کېږي.

پــه عوض کې وړې نجونې تشــویق کوي، چې ناوې ناوې (ګــودي بازي) یا مېلمه پالنې یعنې مهــمان نوازي وکړي، دغــه راز مطالعې کېدای شي، د تفاوت په تړلــو زمینوکې ولیدل شي، په دې هکله د ننۍ اروا پوهنې موخه په لاندې شرحې سره ده.

د جســمي او ذهني قدرتونو د ښــځې او سړي په منځ کې د شــخصیتي ځانګړیتا وو له نظره څرګند اوښــکاره توپیرونه شــتون لري، دغه توپیرونه تر ډېرې اندازې پورې محیطي عوامل منځ ته راوړي. له دې سره سره باید ومنل شي، چې دچاپېریال یا محیطي عواملو اثر او د دوو جنســونو د تفاوتونــو لمنــه د ژوند د عواملو تر کنترول لاندې ده. چاپېریال کــولای شي تفاوتونو ته زیاتوالی یا کم والی ورکړي، اما هېڅ چاپېریال نشي کولای، چې یو نر په بشپړه توګه سره په ښځې او ښځه په نارینه تبدیل کړي، یا د هغوی توپیرونه په کلي توګه سره له منځه یوسي.

سن یا (عمر)

د هرفرد د شــخصیت جوړښــت د هغه دعمر په زیاتوالي سره بدلون مومي. دغه بدلون چې د بدني جوړښــتونو د مجموعې د داخلي مرغېړیو د دســتګاه او د عصبي د ســتګاه د مجموعې تر نفــوذ لانــدې ده. زیاتره د حیاتي ودې تر اغیزې لانــدې ده، په دې خصوص کې د ځینو پړاونو رول یو ځانګړی اهمیت لري.

لکــه پړاونــه چې په هغو کې ژوندي بحرانونه منځته راځي مثلا: د رســېدنې او ودې علایم په هلکانو او نجونوکې پرته له دې چې وغواړو د زیســت دعواملو نقش د شــخصیت په رشد کې کم ارزښــته څرګند کړو، نولازمه ده چــې دا ووایو چې ژوندني او رواني بحرانونــه په یوه مهال منځته راځــي، جنسي بلوغ یعنــې د وړکتوب له دورې یا مرحلې څخه د لوړ کلنــۍ دورې ته تېرېدل په پرمختللیــو فرهنګونوکې معمولاً په ســختۍ سره طی کېږي، د ځوانو نجونــو وده یو نوی او تازه رواني حالــت منځتــه راوړي، چې غالباً په نافرمانۍ او له کورنۍ څخه په بېزارۍ، مخصوصاً له مور څخه په نه اطاعت کولو پېښېږي، لکه څرنګه چې موږه شخصیت کې د جنس داثر په هکله اشاره وکړه د ژوند او چاپېریال عوامل دلته همداراز لاس په لاس ورکوي او د نوي ځوان د شــخصیت په بدلون کې مؤثر واقع کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شخصيت ټولنيز عوامل: د شخصيت په شکل نيونه کې مؤثر ټولنيز عوامل هغه جوړښتونه په برکې نيسي، چې له لاندې عناصروڅخه جوړيږي.

کورنـــی محيط هغه ډله چې په کورنۍ پورې اړونـــده ده اوفرهنګ چې يوه ډله په هغو پورې تړلــې ده اجتماعي عوامل معمولاً د نهادي عواملو تر عنوان لاندې په کار وړل کېږي. او دهغوی له نهادي کېدلو څخه هدف دا دی چې کارول کيږي. سره عمل ته وارديږي او استمرار يعنې دوام لري.

الــف: ښــوونه اوروزنه: ټول هغــه اقدامات چې ټولنيــزه ډله يې اخلي؛ څو ماشــوم له ځينو موقعيتونو سره مخامخ شي او د يادېدنې په مرســته د هغه شــخصيت بڼه ونيسي، ښوونه اوروزنه اصطلاحاً په پراخه معنی کې کلمه نومول کېږي، په ډېرو فرهنګونوکې ښوونه اوروزنه سنتي نښې نښــانې لري، اود هغو کســانوله لوري، چې هغه کاروي، کاملأ منل شــوې ده، نوپه همدې اساس اړتيا نشته، چې په علمي څېړنې سره توجيه شي. په نننۍ پرمختللې ټولنه کې له منځه تللې سنتي فرهنګ څخه دغه برخه موجب شــوې ده، چې د علمي ښــوونې اوروزنې د بنسټونو په زمينه کې څېړي، يعنې هغه طريقې چې کولاي شي د ګټورتيا اثريې د شــخصيت په شکل نيونه په آزموښتي ډول په ښودلوسره تر سره شي.

يو وارې بايد له پامه و نه غورځول شي چې د ځانګړې ښوونې او روزنې ډول آثار يوازې کېدای شي لــه يوې اوږدې مودې څخه ورروســته مطالعه شي، مثلا که چېرې وغواړو د کوچني د شــيدو اخيســتلو د طريقې پايلې د هغه پرشــخصيت پوه شو، نو کم تر کمه بايد ۲۰ کاله صبروکړو، ځکه چې له نيمې پېړۍ څخه مخکې، چې کومې ســپا رښــتنې په دې برخه کې پشنهاد شوې، د فرضيو پر بنسټ منځته راغلې، نه د عيني پايلو پر بنسټ اوځرنګه چې د له هغوی څخه ډېرېې يوله بله سره تناقص يا ضديت لري موږ د نسبي عدم اطمينان په حالت کې ساتي.

د ژوند دلومړنيوکلونونقش:

لــه نظريــو څخه يوه نظريه چــې د اروا پوهنې مکتب وړاندې کــړې او کمه تراعتراض لاندې راغلې د شخصيت په وده کې د ژوند د لومړنيو کلونو بنسټيز اثر دی.

د اروا پوهنــې د دې ادعا په تاييد آزمويښــتي او حيواني اروا پوهانو ډېرې زياتې تاييد شــوې پايلې راټولې کړې دي، د ژوند لومړني کلونه د عصبي جوړښــتونو د بڼې په چټکه توګه بدلون سره يــو ځای وي، په دې دوره کې ځرنګه چې عصبي جوړښــتونه د انعطاف مننې له لوړ قدرت څخه برخمن دي.

يادونــه هم په سرعت سره ترسره کېږي او هم ډېر ټينګښــت ښــيې، هغــه ميکانيزونه چې د ماشــوم اجتماعي والی ټاکې مختلف ډولونه لري، چې تر اوسه پورې د فرضيې په ډول مطرح دي، د اروا پوهنــې د مکتب له نظــره دوه اصلي ټاکونکې لاملونه چې د کلمې په پراخه مانا د جنسي ودې له پړاوانو او يورنګ جوړونې څخه عبارت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ ـ د اروا پوهنـــې د مکتـــب له نظره د جنسي ودې پړاوونـــه ټولې هغه ټولنیزې هڅې، چې په پرلپســـې توګه د جنسي ودې موزون پړاونه را ټول کاندي، یا برعکس هغه ګډوډوي، د شخصیت د شکل اخیستنې په تګلاره باندې بنسټیز اثر لري.

په اصل کې د غیر طبیعي شخصیتونو مختلف ډولونه د جنسي ودې په لومړنیو پړاوونوکې یو ډول اختلال لري، همداراز اروا پوهنه، چې د ماشوم د تغذیې طریقه د مور د تي په مرسته په ټاکلیو ساعتونوکې یا له غوښتنې سره سمه د شیدو اخیستلو نېټه او طریقه په کنټرول کې د سختۍ نېټه اومیزان د ټولو ممانعت کولای شي د شخصیت په شکل اخیستنه کې نقش ولري.

د دې خـــبرو دتایید لپاره چې څومره ډېرې آزمویښـــتي څېړنې منځتـــه راغلې، تر ننه پورې یې متناقضې پایلې منځته راوړې.

۲ ـ یورنګي کول دویم هغه عامل دی، چې اهمیت یې په اروا پوهنه کې د تایید وړګرځېدلی، د یورنګي کولو موندنې یعنې د زوی تمایل د پلار د صفاتو په منلوسره اود لور تمایل د مور د صفاتو په منلوسره یاله خپله جنســـه د یوه بل شـــخص احتمال یورنګي کول پـــه واقعیت کې د والدینو د رفتار له نمونو څخه د بې خبره تقلید یو ډول دی، چې د داخلي میکانیزم په مرسته ترسره کېږي.

د شـــخصیت شکل نیونه د تدریجي اجتماعي کېدلو په بڼه څرګندېږي او د اروا پوهنې مکتب دهغه په و ده کې پرله پسې او ګڼې هم رنګۍ اغیزمنې بولي.

د شخصیت جوړښت:

د فروید په نظر شخصیت له دریو برخو یاله دریو سطحو څخه جوړیږي، نهاد، زه خپل (اوبرتر زه) په دري کې په لاندې الفاظو ذکر شوي دي. نهاد من (خود) او من برتر

نهاد: هغه قوه ده، چې د اولیه غرایزو له مجموعې څخه جوړیږي او د لذت له اصلي کسبولو څخه پیروي کوي، نهاد دټولو نا خبرو او غریزي غیرارادي طبیعي حالتونو نماینده ده.

دفروید په وینا سره هرڅوک د زیږېدنې پر مهال نهاد له خپله ځانه سره دنیا ته راوړي، او ټول عمرله هغه سره تېروي، د ژوند اصلي مایې نهاد او د شـــخصیت بنســـټ ریزي یې کوي، دغه قوه کاملآ داخلي منشـــه لري، اوله بهرنۍ نړۍ څخه هېڅ اطلاع نه لري او له درد او غمه تښـــتېدونکې ده، هېڅ حد اوسر حد نه پېژني او له هېڅ اصل او قاعدې څخه ماســـوا د لذت له کســـبولو څخه تابعیت او پیروي نه کوي، نهاد د واقعیت له نړۍ څخه خارج، له اخلاقي موازینو او ټولنیزو قیدونو او بندونوڅخه لرې دی، نو په همدې بنا د آزادۍ په کمال کې او د لزوم په صورت کې په سختۍ اوخشونت سره او د خپلو خواهشاتو د پوره کولو په هڅه کې او د لذت د کسبولو په لټه کې دی.

د نهاد شـــتون د موجودیت او ســـلامت د ســـاتنې لپاره لازمه ده، نهاد دی چې انسان د ژوند د اولیـــه احتیـــا جاتو د رفع کولو په مقابل کې لکه د لوږې، تندې، جنسي اړتیا او د ګرمۍ او یخنۍ د خطرونو په مقابل کې فعالیت کولو ته اړکوي.

ځکه چې نهاد د لذت له کسبونو څخه پیروي کوي، د انرژۍ په مصرفولو له زدو بندونو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کموي، اوحیاتي تعادل برقراره ساتي.

البته د نا مقبولو خواهشاتو نهاد هم لري، اماځرنګه چې یوازې د فعالیت عامل نه دی، نو نشي کولای په ساده ګۍ سره له انسان څخه یو بې بندوباره فرد منځته راوړي، همېشه له من او له برتر من سره دی، نهاد یوازې په وړو ماشومانو کې چې تر اوسه پورې له اصل واقعیت څخه خبرنه دي او په ځینو رواني فشاره، افرادو کې چې هرڅه غواړي ترسره کوي یې.

ناوړه خبرې کړي او نورو ته آزار رسوي او ناشایسته حرکات کوي. د میدان یکه تاز یا بې ساری دی. د دې لپاره، چې د نهاد مفهوم لا ښــه روښــانه شي، یو فرضي مثال راوړو، یوکوچنی هلک په نظرکــې ونیســی، چې له خپلې مور سره د مغازو مخې ته رســېږي، یو ناڅاپــه یې په مغازه کې د شیشــې شاته سترګې د ده دعلاقې وړ د لوبو په سامان لګېږي، نو هغه ده چې ماشوم دواړه پښې په یوه موزه کې اچوي، چې حتماً دې هغه ورته واخیســتل شي، هر دلیل چې ورته وړاندې کوي، لکه د قیمت لوړوالی، د پیسو نشتوالی، هېڅ کله غوږ نه نیسي، د دې لپاره چې نه د قیمت مفهوم او نه هم د پیســو د نشــتوالي مفهوم ورته مطرح دی، دغه ماشوم په دې وخت کې صرف د نهاد د دستوریا حکم پیروي کوي او له واقعیت څخه تښتېدونکې دی.

من یا اصل واقعیت:

د بهرنــۍ نــړۍ او واقعیت سره د نهاد د بر خورد په وخت کې رامنځته کیږي.ا ود واقعیت له اصــل څخه موخه دا ده، چې منطقي تفکر د من بنســټ جوړوي، من په حقیقت کې د نهاد یوه برخه ده، چې منطقي تفکر د من بنسټ جوړوي، من په حقیقت کې د نهاد یوه برخه ده، چې د بهرنۍ نړۍ د مقتضیاتو په اثر کې د شکل بدلون موندلی دی. د من د مفهوم د لاډېرې روښانتیا په خاطر پورتنی مثال بیا ځلی په نظرکې نیسو. ماشوم دواړې پښې په یوه موزه کې اچولې، چې حتماً باید د خپلې خوښې وړ د لوبو سامان ولري، د ماشوم مور د د بیلابیلو دلایلو په وجه؛ لکه: د قیمت لوړوالی، یا د خراب یا ټیټ کېفیت په سبب د هغه له اخیستلو څخه ځان پېچې، داعمل څوځلې تکرارېږي اوماشوم په تدریج سره دا درک کوي، چې نباید هر شې په هر مهال کې وغواړي، هغه په دې فکر کې لویېږي، چې باید د هدف لاندې شرایط په نظرکې ونیسي، لکه: هغه وخت دی په دې پوهېږي، چې کله یې مور دګاونډیانو له ښځوسره د پیرودنې لپاره ووځي، یاکله: چې له خپلې نیا، نیکه سره بهروځي، کولای شي چې د خپلې علاقې وړ د لوبو اســباب و غواړي، دغه ځای دي، چې د ماشوم من جوړېږي.

لنډه داچې من د زدو بند (تنش) د کمښت لپاره اولذت ته د رسېدلو لپاره له عقل څخه مرسته غواړي، او دهغه د لارښــوونو پربنسټ د نهاد د خواهشونو ټاکنې ته اقدام کوي. اود هغود مهال،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکان او د هغوی د وېستلو د څرنګوالي په هکله تصمیم نیسي، نوپه همدې بنا د من دنده دا ده، چې د امکاناتو او بهرنۍ نړۍ د مقتضیاتو په نظرکې نیولو سره اود نهاد د غوښتنو مصلحت عملي کوي؛ تر څو د فرد سعادت او د هغه د ډول د بقآ امکان ومنل شي، له چاپېریال سره جوړښت اود هغــو تضادونــو حل چې د ارګانیزم او د بهرني چاپېریال د واقعیت په مابین کې منځته را ځي او د ډول ډول او متضادو اړتیاوو پوره کول، دغه ټول د من له دندو څخه شمېرل کېږي او یوه برخه یې د مــن ده، چې له ټولنیزو محدودیتونــو او ممانعتونو سره په مقابل کېدو سره د بنې تغیرموندلې دی، په پورتنیو ســطرونو کې مو وویل، چې من له واقعیت څخه پیروي کوي، اوس دا زیاتوو، چې من اخلاقي او ټولنیزو اصولو او موازینوته هېڅ پاملرنه او توجه نه لري، کله چې دغه توجه منځته راغله د شخصیت دریمه او خورا لوړه سطحه جوړوي، چې فروید هغه من برتر نوموي.

د شخصیت ټیپونه:

د ټیپ مفهوم مســتقیماً د پرسونا له مفهوم یعنې ماســک څخه مشتق کېږي، په لرغوني تیاتر کې د نقش یوڅو محدوده شــمېر شــتون درلود، هر نقش به د ماســک له مخې د پېژندلو وړ و، بنــا پردې کېدای شي وویــل شي، چې ټیپ یعنې د عکس العمل مجموع طرزوو یا د شــخصیت د جوړښــت مجموعو، د شخصیتي ټیپونو له تشخیص یا د اشخاصو د مختلفو ډولونو له طبقه بندۍ څخه موخه دا ده چې د انسانانو جسمي او رواني ځانګړتیاوې مخصوصآ د هغوی رابطه تر مطالعې لاندې ونیول شي.

د دویم څپرکې د مطالبو لنډیز:

شــخصیت مو د ســبک په مانا تعریف کړی اوپه دې تعریف کې موهېڅ ډول ارزښتي پرېکړه عمــلآ نه ده راوړې، ومووېل څرنګه چې انســانان د څېرې دخطونو، غــږ، په لار باندې دتللو طرز خــبرې کولو، جامو اغوســتلو، د محرکونو پــه مقابل کې د عکس العملونو لــه نظره متفاوت دي، همداشان د سبک یعنې د طرز له مخې هم توپیرونه سره لري، همداشان مخکې مو ویلي وو، چې د شــخصیت کلمه د انګلیسي د پرســونالیتي کلمې ژباړه ده، چې هغه هم د لاتین له پرســونالیتي څخه مشــتق شــوې ده. پرسونا په لرغوني تیاترکې عبارت له هغه ماسک څخه وه، چې لوبغاړي به په خپلې څېرې باندې کېښــود او د نمایش ترپایه پورې به یې ســاته، د ماسک له ځانګړتیاوو څخه یــوه ځانګړتیا د هغه ثبــات او دایمي والی و، نوپردې بنا له شــخصیت څخه مو موخه عبارت له هغوځانګړتیــاوو څخــه ده، چې تقریباً په دایمي توګه سره د فرد په وجود کې حضورلري او دهغه له نورو څخه د تمایز موجب ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هر فرد شــخصیت د دوو ډلو عواملو تر اغیزې لاندې راځي. ژوندني (زیســتي) او اجتماعي، کېــدای شي نقــش، جنس، عمــر، او د مرغېړو عصبي عواملوته د شــخصیت اشــاره وشي، نن ورځ تاییدشــوې ده، چې د ښــځو شخصیت د سړیو له شخصیت څخه توپیر لری، همدا راز د ماشومانو او د ځوانانو شخصیت د پاخه عمر او د زاړه عمر لرونکو افرادو له شخصیت سره توپیر لری، همدا راز د عصبي دستگاه د نقش او د داخلي مرغېړیو د سیستم په هکله د شخصیت په څرنګوالي کې هم د تردید ځای باقي نه دی پاتې شوی، لکه د تایرویید د مرغېړویو زیاته څڅېدنه د دې موجب ګرځــي، چې فــرد له اندازې څخه زیات تحریک منونکې وي، اما دهغه په څڅېدنه (ترشــح) کې کمېدنه د دې موجب ګرځي؛ تر څو حساسیت ډېرې ټیټې اندازې او حد ته را ورسوي، ټولنیزعوامل هم پخپل وارسره د فرد شــخصیت تر اغیز لاندې راولي، له ټولنېزوعواملو څخه کېدای شي، د کورني نقــش یعنــې هغه ډله چې په کورنۍ پورې اړه لري او هغــه فرهنګ چې کورنۍ یې په د ننه کې ځای نیسي اشــاره وشي، فروید باوري و، چې د ماشــوم د ژوند لومړني کلونه د هغه د شخصیت په څرنګوالي کې ډېر مهم نقش او رول لري.

د اروا پوهنې مکتب معتقد دی، چې شــخصیت له دریو سطحوڅخه جوړېږي، نهاد، زه (من) او لوړ زه (من برتر) فراخود د هغې قوي نهاد دی، چې د اولیه غرایزو له مجموعې څخه جوړېږی، د لذت د کســبولو له اصل څخه پیروي کوي، نهــاد ړوند اوکوڼ دی او له هېڅ منطق څخه پیروي نه کوي، نهاد له واقعیت سره په برخورد کې متعادل کېږي اود شــخصیت دویم قســمت یعنې من جوړېږی، من یعنې له منطقي فکر څخه اســتفاده کول او د نهاد غوښــتنې د زمان اومکان د سره سم پوره کول.

مــن (زه) لــه اجتماعــي مقراراتو څخه بې خــبره دی، له مــن څخه یوه برخه لــه اجتماعي محدودیتونــو سره په لګېدلو کــې پر من برتر تبدیلېږي، په همدې بنا من برتر یعنې هماغه د پلار او مور امر او نهې یا د ټولنیز چاپېریال امراو نهې د شــخصیت د دریو ســطحو په منځ کې د من کار له ټولونه زیاد ســتونزمن دي، ځکه چې د نهاد دغوښتونواوټولنیز چاپیریال د محدود یتونو تر منځ باید تعادل ایجاد کړي.

شــخصیتونه په مختلفو ښو طبقــه بندي کوي، او هره طبقه یو ټیپ ونومــوي. اروا پوهانو د انســانانو د شــخصیت پیژندنې لپاره پر پلټنې علاوه دا کوښښ هم کړی؛ څو د هغوی ارزونه هم وکــړي، لــه همدې نظره د شــخصیت ارزونې د ډېر اهمیت او ارزښــت وړ ده، چې کېدای شي په مناســبو موقعیتونوکې د افرادو له شــتون څخه اســتفاده وشي. هغه کړن لارې چې د شــخصیت ارزونــې لپــاره پکارول کېږي، عبارت دي د روان ســنجۍ له کړنلارو(دشــخصیت د عیني آزموینو پوښتن لیکونو) څخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دویم ځپرکې پوښتنې:

۱ شخصیت د یوه سړی ..... څخه عبارت دې؟

الف: جسمي ځانګړتیاوې ب: طریقه والی

ج: رواني ځانګړتیاوې د: خوي او خصلت

۲ د ښځو کوم قدرتونه او ځانګړتیاوې د نارینه وو په پرتله ډېردي؟

الف: عد دي استعداد ب: هیجاني والی

ج: مکانیکې استعداد د: د ښمني والی

۳ مزاج یعنې؟

الف: د شخصیت د ژوند عوامل. ب: د شخصیت ټولنیزعوامل.

ج: د شخصیت اکتسابي عوامل. د: د یوه شخص دوران ځانګړتیاوې.

۴ د شخصیت له سطوحو څخه کوم یو ډېر اهمیت لري؟

الف: نهاد. ب: من. ج: من برتر. د: فراخود.

۵ د شخصیت مختلف اړخونه د لاندې طریقې څخه په کومه یوه طریقه ارزیابي کېږي؟

الف: فرافکن. د: بالیني. ج: عیني شخصیت. د: پوښتنلیک

۶ من برتر یا فراخود څرنګه جوړیږي؟

الف: د من د لګېدنې له ټولنیزو محدودیتونو څخه.

ب: د نهاد له لګېدنې څخه یا ټولنیز واقعیتونه.

ج: د نهاد لګېدنه له من او فراخود سره.

د: د نهاد له مهارولو څخه اوطبیعي اړتیاوې.

۷ د نارینه وو کومه ځانګړتیا له ښځو څخه زیاته ده؟

الف: سیالي کلامي ب: ټولنیز والی

ج: هیجاني والی د: دښمني والی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸ په شخصیت باندې د مؤثرو ټولنیزو عواملو له نهاد والي څخه موخه داده چې هغو ی

الف: په فرد باندې قاطع او مسلم اثر لري ب: په هره اجتماع کې شتون لري

ج: په ارادي توګه سره وارد د عمل ګرځي د: د ژوند له عواملو سره ارتباط نه لري

۹ اکثره نابهنجاره اشخاص په هغو کورنیو پورې اړه لري چې:

الف: د هغوی د افرادو تعداد ډېر دی ب: له والدینو څخه یو فوت شوی دی

ج: د هادي ژوند مسیر نه و د: والدین د عقیدې اختلاف لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هېرېدنې حافظه

ټولیزه موخه:
داطلاعاتو دپروسس دطریقې زده کړه او د حافظې اهمیت د اطلاعاتوپه کسبولو اود هغه په کار ولو کې.

د زده کړې موخې: د دې هدف په پای کې له زده کوونکو څخه انتظارکېږي څو:

- له حافظې څخه په اغیزمنه اوګټوره ګټه پوه شي
- د حافظې د تقویت په طریقه باندې باید پوه شي
- د حافظې په متقابله اړیکو او هېرې باید پوه شي او دهغو اهمیت توضیح کړي

د هېرولو حافظه:

د حافظې د جوړښـت درې ګوني پړاوونه: ارواپوهانو کشف کړې ده، چې حافظه کم تر کمه پـه دریو پړاوونو کــې جوړیږي، چې حسي حافظــه (sensory memory)، لنــډ مهاله حافظه (short-term memory)
او اوږد مهاله حافظه (Long- term memory)

۱ـ حسي حافظه یعنې په حسي اندامونوکې د اطلاعاتو مؤقتي ساتنه.

۲ ـ لنډ مهاله حافظه یعنې د ډېرې کمې مودې په مخ د اطلاعاتو ذخیره کول.

۳ ـ اوږد مهاله حافظه یعنې د اطلاعاتو ذخیره کول په راتلونکې کې له هغوڅخه د استفادې په منظور، نو په همدې بنا حسي حافظه اطلاعات د ګذرا په توګه ساتي، لنډ مهاله حافظه اطلاعات تر هغه وخته پورې ساتي؛ څو چې د استفادې وړ وي او اوږد مهاله حافظه بیا اطلاعات د تل لپاره ساتي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تصویـر د حافظـې د بېلابېلو پړاوونو تر منـځ د اطلاعاتو لېږد ښـيي. څرنګه چې وينو حسي حافظې لره کولای شـو د لنډ مهاله حافظې د انتظار له اتاق سره یې تشـبیه کړو، وروسته له هغه چې اطلاعات لنډ مهاله حافظې ته وردننه شول کېدای شي له هغو ځایه اوږد مهاله حافظې ته لاړ شي، البته اطلاعات کېدای شي بیا لنډ مهاله حافظې ته وګرځي او د لنډې مودې لپاره تر ګټې لاندې ونیول شي، د حافظې د جوړښت په هر پړاو کې د هېرېدنې امکان شته.

دتحليل (پردازش) سطحې:

له لنډ مهاله حافظې څخه د بشـپړې اسـتفادې لپاره د اطلاعاتو د سـطحې ځانګړتیا ووته د پاملرنې پرځای کولای شو، د هغه ژوره معنی په نظر کې ونیسو.

په مجالسـو کې که یوازې د اشـخاصو نوم او د هغوی ظاهري وضعې ته پام وکړو،ويل کېدای شي چې په سطحي تحليل مو لاس وهلی، اما که چېرې دهغوی سياسي افکارو یا د مذهبي سرګرمیو په هکله بحث وکړو، نوښایې یو ژور تحليل تر سره کړو، اوښایې ډېرچانس ولرو؛ ترڅوپه بله کتنه کې د هغوی نوم په یاد راوړو، د پردازش د سـطحو د فرضيې پر بنسـټ، اوږد مهاله حافظې ته د اطلاعاتو د ننوتو ژورتحليل او په پایله کې د هغوی یادښت ته دمه ورکوي.

د پردازش په سطحو پورې اړوند مطالعاتو کې هغه آزمايښتونه چې د ډېر شمېر کلمو ترمنځ د قافيې کلمې پیدا کوي، یاهغه چې په غټو تورو لیکل شوي وي، علامت ګذاري کوي یې، سطحي تحليل ترسره کوي، اما هغه آزمويښتونه چې په هماغه فهرست کې د مترادفو کلمو په لټه کې وي، ژور تحليـل ترسره کوي، او په پایله کـې کلیمې د یوه بام په ډول یادوي او اوږد مهاله حافظې ته ښه او غوره سازمان ورکوي، نوبنا پردې کله چې د کلماتو معنی ته توجه کوو، نوپه لاډېر ژورتحليل لاس وهو او اوږد مهاله حافظې ته د اصطلاحاتو لېږد آسانه کوو.

بیا پېژندنه او په یاد را وړل:

یو شخص په کوڅه کې وینی او مطمئن کېږی چې هغه مو مخکې لیدلی دی، د دې لپاره چې مشخص شي چې واقعاً هغه پېژنی، د بیا موندنې د لارښوونې له یوه ډول څخه استفاده کوی، چې همدغه بیا پېژندنه (Recognition) نومول شـوېده، خپلـه اوږد مهاله حافظه ګرځوئ؛ څو هغه محرکونه چې په مخکې لری، هغه ووینی، یوه شـخص مخکې خپل کوم اثر پرې ایښـی او که نه، کومـه پایلـه چې دلته په لاس راوړئ ډېره دقيقه ده، اما کله چې غواړی د هغه نوم په یاد راوړی، دبیا موندنې یوه بله لارښـوونه چې یوڅه سـخته ده او په یاد راوړل نومول کېږي، کاروو، تاسو د هغه شـاخص په بنسـټ چې د یوې اطلاع تر بیا پېژندنې ډېره بشـپړه ده مخ ته ځي او په خپله اوږد مهاله حافظه کې اطلاعات سره له محرکه پلټی، مثلاً دیوه شخص څېره د هغه د نوم په پرتله کلي شـاخص دی، له دې ټولو سره سره په اغلب ډېرو دغو مواردوکې دغه شـاخص کفايت نکوي؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځو وکولای شــو دیو شــخص نوم دټولو هغو نومونو په منځ کې چې ستاسو اوږد مهاله حافظه یې اشغال کړې ده بیا ومومو.

د خاطراتو د شــکل تحلیل: اروا پوهانو تصور کاوه چې لنډ مهاله حافظه د تازه ســیمیا په رقم تغیــر منونکې، اما اوږد مهاله حافظه چې د وچې ســیمیا په رقــم تغیرنه منونکې ده، لکه څرنګه چې به وروســته ښایې ووینی د لنډ مهالې حافظې محتوی واقعآ تاواني ده، او امکان لري له منځه لاړه شي، یا مخکې تر دې چې په تلپاتې خاطره بدله شي د بنې بدلون مومي، اما ډېری اروا پوهان معتقــد دي، چــې خاطرې اوږد مهالې حافظې ته له ننوتو وروســته هم ممکنې دي چې د شــکل بدلون ومومي.

هېرېدنــه: ځینې څېړونکې علاقمند دي، چې د هېرېدنې هغه حالتونو مطالعه کړي، چې کله ګټور اوکله هم د تأســف وړ وي، که څه هم موږ ټول غم انګېزه او کړاو ورکونکې خاطرې لرو او غواړو چې د هغوی له لاسه خلاص شو.

هېرونه په ډېری وختونو کې بې ځایه او بې مورده ده، د هغوی لاملونه کوم دي؟ لومړنی اروا پــوه چې هېرونه یې مطالعه کړېده (هرمان بینګاوس) و، هغه به وروســته له دې چې د بې مانا هیجا ګانو فهرست به یې په بشپړه توګه سره خاطرته سپاره، خپله حافظه به یې په ټاکلیو فواصلو کې آزمویله، هغه متوجه شــو، چې د فهرســت له یادولوڅخه یو ساعت وروسته یوازې کولای شي، چې په سلو کې پنځه څلوېښت هېجا ګانې په یاد راوړي دغه یاد راوړنه وروسته له یوې ورځې په سلو کې پنځه دېرش او وروسته له یوې هفتې څخه په سلو کې یو ویشتو ته راټیټېږي.

د حافظې د تقویت لارې:

ځینې په دې باوري دي، چې د حافظې د تقویې لپاره باید قوي غذاګانې وخوري، حتی ځینې میندې او پلرونه دا تصورکوي، چې که چېرې د خپلو بچو نســونه په قوي غذا ګانو لکه غوښــه او داســې نورو غذاګانو باندې ډک کړو، نوښایې د هغوی هوش او حافظه بهتره او قوي شي، او ښایې چې بهتره او ښه درس ووایې، دغه تصورسم نه دی، په داسې حال کې، چې په هوش، حافظه، دقت، او د یادېدنې په میزان باندې د غذایې موادو کمښــت منفي اغیزه لري، ځکه چې وږی هلک نشي کــولای دقــت ولري، اوهغه څه چې وایې حافظې ته یې وســپاري، اما د غذایې موادو زیات والی ذهنــي قدرتونو ته زیادت نه ورکوي، د حافظــې د تقویت لپاره باید نورې دیادونې اغیزمنې لارې چارې وکتل شي، د حافظې د تقویې لپاره د یادېدنې د لارو پکار اچولو سربېره داســې غوره شــی نشته، دغه دي، چې اوس د هغوی تعداد ته اشاره کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ـ تمریـــن: تکـــرار یا مرور ذهني یعنې ذهني ګرځېدنه یا فعالیت د یادونې لپاره د دې موجب ګرځي، چې له لنډ مهاله حافظې څخه اطلاعات اوږد مهاله حافظې ته انتقال کړي، ممکن دا چرت ووهـــي چې تکرار یـــو میخانیکې عمل دی او ډېرګټور ندی، اما بایـــد داخبره له پامه ونه غورځول شي، چې په همدې تکرار سره مو د عددي او ســـاده محاســـبې توري یاد کړي، ماشـــومان د کلماتو، املا په څو څو ځلې لیکي؛ څوبې حافظې ته وســـپا ري، د ســـینما تیاتر، جمناســـتیک هنرمندان په نه ســـتړي کېدونکې توګه ځینې حرکات تکراروي؛ څوله هغو څخه عملي حافظه تشـــکېل کاندي، وروســـته له هغه چې مو فورمولونه، اشـــعار، یا متلونه حفظ کړل په دې فکر کې لوېږی، چې څه وخت به هغه کاروو.

۲ - د نویو اطلاعاتو ارتباط ورکول په هغه څه چې مخکې پرې پوه شوي یاست: په ذهن کې د شـــته اطلاعاتو ارتباط ورکول په اصل کې هماغه تکرار د هغوی د یوالي لپاره دی، موږمعمولاً د اطلاعاتو په یو ځای کولو سره خپل ځان خپروو او پراخوو، لکه ماشـــومان دا یادوي، چې پ له ب سره شـــباهت لري، په دې توپیر سره، چې د یوه ټکې په ځای دری ټکې لري همداراز ماشـــومان دا یادوي، چې د والیبال توپ د فوټبال له توپ سره شـــباهت لري، اما د فوټبال توپ نســـبتاً د والیبال توپ ته دروند دي.

۳ - غیـــر معمـــولي دعواګانې: هغه محرکونـــه، چې د لیرې څخه په خپلوکـــې سره جلا وي، په راحتـــۍ سره په حافظه کې پاتـــې کېږي، ځکه چې هغوی ته زیاتره توجه او پاملرنه کوو،او هغوی هـــم هیجـــاني عکس العملونه ایجادوي، نو په همدې بنا وکولای شـــو، د نویو اطلاعاتو په واســـطه غیرمعمولي، یا هم شـــدیدې دعواګانې منځ ته راوړو، نو په راحتۍ سره به ښایې، وکولای شو، هغه په خپله حافظه کې وســـاتو او په لازمه موقع کې بـــه یې اظهار کړو. فرض کړئ، غواړی مغازې ته لاړ شی اوڅو قلمه خوراکي توکې واخلی، له هېرېدنې څخه د مخنیوې په خاطر کولای شی، نخود له خپلو سترګو، رشته له خپلو باڼوګانو، اسفنج له خپلو ورځو او قلم له خپلې پزې سره تشبیه کړی، اومطمئن اوسی، چې د دې عمل په ترسره کولو سره به انشا الله بیا هغه شی هېر نکړی.

د کلیـــدي کلماتو طریقه په دې ډول ده، چې یوه پېژندل شـــوې کلمه له هغوکلماتو سره، چې غواړ حافظې ته یې وسپارو تداعي کوو ، دغه طریقه مخصوصاً د خارجي ژبې په یادولوکې ګټوره واقع کېږي. فرض کړئ، غواړی د (News) کلمه د خبرپه معنی ماشوم ته وریاده کړی، کولای شی ووایـــی، چـــې خبر په اصل کې هرې نوې اطلاع ته ویـــل کېږي او NEWS کولای شي له نوې سره تداعي شي ځکه، چې همغږي سره لري.

۴ - له اختصاري علایموڅخه اســـتفاده: اختصاري علایم یعنې دکلماتو د لومړنیو حروفو پورته کول اوپه هغو یوه یاڅو کلمې جوړول مثلآ د حفظ لپاره مرکبه او طولاني کلمه.

(Electroencephalogram) ....EGG

د اوو رنګونو (سور، نارنجي، ژېړ، شین، آبي، نیلي، چڼیا) د ترتیب د حفظولو لپاره باید د سنز سانب کلمه په کاریوسو یا ورڅخه استفاده وکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دریم څپرکی لنډیز:

د هرډول اطلاع ساتنه او د هغه په یاد راوړل حافظه نومول کېږي. څنګه چې په دریو پړاوونو کې جوړیږي. حسي، لنډمهاله، اوږد مهاله.

حـسي حافظه یعنې په حسي اندامونو کې د اطلاعاتو مؤقته سـاتنه، لنډ مهاله حافظه یعنې د ډېرې لنډې مودې په موخه د اطلاعاتو ذخیره کول، او اوږد مهاله حافظه یعنې د اطلاعاتو جوړونې زخیره کول په راتلونکې کې له هغو څخه د اسـتفادې لپاره. څېړونکو کشـف کړېده، چې حافظه کم ترکمه په دریو مرحلو کې تشکېلېږي.

۱ ـ حسي حافظه

۲ـ لنډ مهاله حافظه

۳ـ اوږد مهاله حافظه

۳ اوږد مهالـه حافظـه: د ژورتحلیل د تحلیل د سـطحو اوږد مهاله حافظې ته د اطلاعاتو ننه ایسـتل اوپه پایله کې د هغو یاد ته سـپارل راحت او آسانه کوي، د تحلیل په سطحو پورې اړوندو مطالعاتو کې هغه ازمایښتونه چې د ډېرو کلمو په منځ کې د قافیې کلیمې پیدا کوي. یاهغه چې په غټوتورو لیکل شـوي دي نښاني کوي یې، سـطحي تحلیل ترسره کوي، اما هغه آزموینې چې په هغه فهرسـت کې د مترادفو کلموپه لټه پسـې ګرځي کله چې د کلمومانا ته پام وکړو په یوه ژور تحلیل لاس پورې کوو او اوږد مهاله حافظې ته د اطلاعاتو لېږد آسانه کوو.

اروا پوهانو فکر کاوه چې لنډ مهاله حافظه د تازه سیمیا په شان تغیر منونکې اما اوږد مهاله حافظه د وچې سیمیا په شان تغیر نه منونکې ده.

لومړنی اروا پوه چې هیرونه یې مطالعه کړه هرمان ابینګاهوس و، هغه به وروسته له دې چې کله به یې په بشـپړه توګه سره د بې معنې هیجاګانو فهرست خاطرته وسپاره، خپله حافظه به یې په ټاکلو فواصلو کې آزمویله، هغه متوجه شو چې دیوه فهرست له یادولو څخه یوساعت وروسته یوازې کېدای شي په سـلوکې پنځه ځلویښـت هیجاګانې په یاد راوړي، دغه یاد راوړنه وروسته له یوې ورځې څخه په سـلوکې پنځه دېرش او وروسـته له یوې اونۍ څخه په سلوکې یوویشتو ته را ټیټېږي.

د حافظـې د تقویـې لپاره بایـد د یادولو اغیزمنې اومؤثرې لارې چـارې زده شي، د حافظې د تقویې لپاره دیادولو د لارښـوونو او نورو چارو څخه پرته بل داسـې غوره او بهتره شی نشته، دغه ده چې دهغوی یوه تعداد ته اشاره کوو.

۱ـ غیرمعمولي تداعي

۲ـ د اطلاعاتو ارتباط ورکول په هغه څه چې مخکې پرې پوه شوي یاست.

۳ـ له اختصاري علایموڅخه استفاده

(c) ketabton.com: The Digital Library

د درېیم څپرکي پوښتنې :

۱ تداخل څه وخت منځ ته را ځي؟

الف: مخکنۍ یادېدنه د وروستۍ یادېدنې مانع ګرځي

ب: وروستۍ یادېدنه به د مطالبو د په یاد راوړنې مانع وي

ج: یوه یادېدنه د بلې د تضعیف موجب ګرځي

د: دوې یادونې باید ګډ اړخونه ولري

۲ـ له لاندې کارونو څخه د کوم یوکارترسره کول، په تدریج سره ستاسو حافظه ضعیفه کوي؟

الف: د مطالبو دیوپارچګۍ لپاره تکرار

ب: په لومړي سرکې د څپرکي خلاصه ویل

ج: د مهمو مطالبو لاندې خط کشول

د: د اختصاري علایمو تهیه کول

۳ـ په واقعیت کې د حافظې تقویه عبارت ده له ؟

الف: هرڅومره ډېرتکرار اوتمرین

ب: دیادېدنې دلارو په کارول

ج: مطالعه په ډېر دقت سره

د: د فاسفورس لرنکو اوقوي غذاګانو خوړل

۴ـ هېرېدنه، مخکې له واقعې څخه په څه مانا دي؟

الف: د تازه او نویو پېښوهېرول

ب: له حادثې څخه وروسته د مطالبو په یادونه کې ناتواني

ج: د تازه اشخاصو په پېژندنه کې ناتواني

د: هېرول دپېښو نه مخکې ترپېښېدو

۵ـ د حافظې له ډولونو څخه کوم یو ډول د شخصي تجربو یا آزمویښتونو خاطره ده؟

الف: پېښه ییزې. ب: معنايې. ج: عملي. د: لنډمهاله

۶ـ د لنډ مهاله حافظې توپیر له اوږد مهالې سره په څه کې دی

الف: یادېدل. ب: تحریک. ج: ساتنه. د: په یاد راوړنه.

۷ـ حافظې ته وارد شوي اطلاعات په کوم قسمت کې د بنې بدلون مومي؟

الف: حسي حافظه. ب: اوږد مهاله حافظه. ج: لنډ مهاله حافظه. د: بینايې حافظه.

۸ـ د نویو اطلاعاتو ارتباط ورکول په هغه څه چې تر مخه پرې پوهېږي، په واقعیت کې هماغه تکرار د هغوی لپاره دی؟

الف: یوه پارچه کېدل. ب: حفظ کول. ج: ذهني مرور. د: تمرین کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلورم څپرکی

احساس او ادراک

تولیزه موخه:
د حسي او ادارکي اعضاوو نقش، اهمیت، او اغېزې.

د زده کړې موخې: د حسي او ادراکې اعضاوو نقش، اهمیت، اواغېزې د څپرکي زده کړه ییزی موخی له ښوونکې څخه انتظار کېږي؛ څو د دې څپرکې په پاي کې:
ـ احساس او ادراک تعریف او توضیح کړي.
ـ هغه غړي یا اعضاچې د احساس او ادراک په پروسه کې سهم یا برخه لري، هغوی وپېژني او د هغوی د وظایفو د ترسره کولو څرنګوالی توضېح کړي.
ـ د نه درک کولو او نه احساسولو علل او عوامل توضېح کړي.

احساس او ادراک: د ارګانیزم رابطه له محیط سره داخیستونکې اعصابو په کړنې (Recepto) او دهغـه په ځواب ورکونکـې (Respondent) پورې تړلې ده، دحیواناتو په لومړنیو ډولونو کې دغه کړنه یوازې د یوې حجرې په اختیارکې ده، په همدې ترتیب حیوان په ټولو محرکونو ځواب ورکوي. په لوړو سطوحو حیواناتوکې درې ډوله کاملآ متمایز اختصاصي اعضا شتون لري، رانیوونکې، ځواب ورکوونکې، او د رانیونکو او ځواب ورکونکو اندامونو په منځ کې اړیکه.

رانیونکي اندامونه: هغه دي چې د محرکونوپه مرسته په فعالیت راځي، محرک له یوې داخلي او یاخارجـي پېښـې څخه عبـارت ده چې په تحریکـې توګه سره منځ ته راځــي او دغه تحریک رانیوونکې اعضا اخلي.

ځــواب ورکوونکي اندامونــه: هغه دي چې د محرک په مقابل کې عکس العمل ښــیې، دغه عکس العمل معمولاً د مرغېړیو د ترشــح په بڼه یا د عضلې د انقباض په بڼه څرګندېږي. بنا پردې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويلالی شئ چې د مرغېږيو ترشح او د عضلي انقباض محرک ته د ارګانېزم ځواب دی.

رابـط اندامونه: په واقعيت کې مرکزي عصبي دسـتګاه ده، چـې له حرام مغز څخه د سرمغز لاندې برخه چې حرام مغز د مغز په نورو برخومرتبط کوي د مغز (بصل النخاع) جوړوي.

احســاس: يعنې د محيطــي تحريکونو لاس ته راوړل د رانيونکــو اندامونو له لارې او دهغوی انتقال داسې مراکزونو ته چې د هغوی د موندنې لپاره اختصاص شوي وي، ادراک يعنې داحساس تعبير او تفســير بنا پردې کېدای شي ووايو چې احساس محيطي تحريکونوته يوژوندنی تخليق او اندام رانيونکې عکــس العمل دی.، هغه محرکونه چې تحريک ايجادوي عبارت دي له ميخانيکې، کېمياوي، الکترونيکي، حرارتي او نوري الکترونيک هغه محرکونه چې انرژي لري.

د اروا پوهنې له نظره د نور احساس: د دې لپاره چې وښيو هغه څه چې وينو يوازې فزيکي اړخ (منعکس شوی نور اندازه) نه ده، د شدت بدلوونکې په نظرکې نيسو او لاندې ساده ازمويښت ترسره کوو.

له دوو مربع ۵ × ۵ سانتي وړو خاکستري کاغذونو څخه يو د A په نامه او بل يې د B په نامه نوموو، د A مربع د يوې سپينې صفحې په منځ کې او د B مربع ديوې تورې صفحې په منځ کې چې ابعاد يې ۱۵× ۱۵ ســانتي متره وي نيښــلوو، په لومړي سرکې دوې غټې صفحې د هغه تصوير مطابق چې په شــکل کې ښــودل شــوي ديو بل څنګ ته ږدو، د A مربع د B مربع په پرتله يوڅه تياره او تيز وينو، د يوه معمولي ســپين کاغذ ورقه تقريباً د ۱۵×۳۰ ســانتي د ابعادو په درلودلو سره پورتــه کوو، ســپين کاغذ ديوه تصوير په مــخ ږدو، او هغه برخې چې د A او B مربع په مخ لوېږي ســورۍ کوو، ښــايي ووينو چې د دوو مربعو تازه والی او روښــانتيا يو راز او يو برابر ليدل کېږي. اوس پورتنی ازمويښت د فزيولوژي او اروا پوهنې په عبارت ټاکو، طبيعي ده چې دوه مربع خاکستري کاغذونه، نور يو راز او يوبرابر منعکس کوي، ځکه چې موږ هغه له يوه خاکستري کاغذ څخه پرېکړي، اوکه چېرې يوفزيک دان هم دغه د منعکس شــوي نور اندازه واخلي ښــايي ووايي چې دغه دوه نوره يوبرابر انعکاس کوي، اما موږ يې متفاوت وينو، نوپه همدې راز يوشــان ادراک يا که صحيح ووايو يو راز روښنايي به ايجاد کړي.

همداشان کېدای شي وښودل شي چې د نورکېفيت يعنې د رنګ ادراک په دې چې اصولاً د نور د موج په طول تړلی دی او نوروعواملوته د هغې زمينې له جملې څخه چې په هغې قرار نيسي د هغې شــبکې ناحيه چې نور هلته منعکس کېږي د سترګې انطباق يعنې رنګونه چې مخکې ادراک شوي دي وابسته دي. دلته هم د رنګ ادراک يوازې د محرک د فزيکي ځانګړتياوو نتيجه نه ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

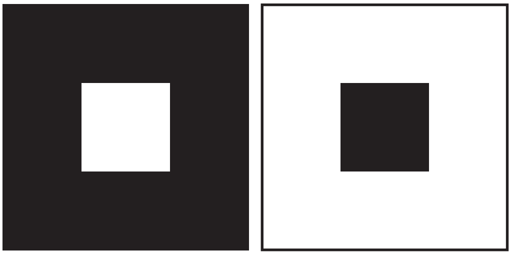

ړوندرنګي (په ليدلو کې ناتواني): (Color Blindness)

ړوند رنګي يعنې بې وسي د رنګونو په ليدنه کې، ځينې افراد هېڅ رنګ نه تشـخيصوي او په واقعيت کې د رنګونو په اړه بشپړ ړوندوالی لري، د دغسې افرادو تعداد ډېر کم دی.

د ړوند رنګۍ دوديز او رايج ډول عبارت دی له د سرو او شنو رنګونو په ليدنه کې چې اصلاحاً (daltonism) نومـول کېـږي ناتواني ځينې افراد په سره رنګ اوځينې بيا په شـنه رنګ او د ځينې افرادو بيا په سرو او شنو دواړو رنګونو باندې، ړوند رنګي يې ممکنه ده د افرادو ړوند رنګي کامله او يا هم ناقصه وي، هغه کسـان چې په سره رنګ ړوندوالی لري،د ليدني طيف يې نسـبتآ څه لنډ ويني، اما هغه کسان چې په شنه رنګ ړوندوالی لري، د ليدنې د نور طيف دوه ټوټې ويني، دغه افراد د سوراو شين رنګ په خاکستري رنګ ويني اوپه نارينه ووکې د هغوی تعداد د ښځوپه پرتله ډېردی.

شـاتنی انځور: شـاتنی انځور يعنې هغـه اثرچې د اصلي محرک يوه طرف تـه له تللو څخه وروسـته څه موده په سـترګو کې باقي پاتې کېږي، مثلآ که چېرې يوه نوراني جسـم ته له دېرشـو څخه ترڅلوېښتو ثانيوپورې ځيرشی، نو هغه مهال يوې بې رنګه صفحې ته وګورئ، نويوه توره لکه (داغ) به پکې ووينی، همدغې تورې لکې ته دهغه نوراني جسم شاتنی انځور ويل کېږي. د شاتنيو انځورونـو پـه ليد لو کې ټوليز اصل پدې شرحه دی، کله چې لومړنی محرک يوه طرف ته کېږي او په ځای يې تازه محرک راځي، حسي اخيسـتونکي نشي کولای چې تازه محرک پرته له فاصلې څخه ووينې، ځکه چې د مطلقې عدم تحريک پذيرۍ او د نسبي عدم تحريک پذيرۍ په حالت کې دي.

ادراک: نه بايد ادراک له احسـاس سره مخلوط او ګډ شي، لکه څرنګه چې مو وويل احساس د حـسي اطلاعاتو عصبي مراکزوته تر ننوتلوپورې دی، حسي اطلاعات امکان لري په مسـتقيمه توګه عضلاتـو او مرغېړيـو ته انتقال شي، يا د لوړو مرکزونـو (cortex) په لور يا د مغز د بهرني قشر په لور لار پيداکړی، او خپل اثريوازې د فعاليت په بدلون سره چې د (cortex) په سطح ترسره کېږي، وښـيې، که چېرې حسي اطلاعات مسـتقيمآ عضلاتو او مرغېړيوته ولېـږدول شي، نو د حاکميت د ماتحت فرد رفتار به ښايې احساس وي، او له ادراک سره به ښايي رابطه ونلري. اما که چېرې حسي اطـلاع د کورتکـس لوړو مرکزونوته انتقال شي، نو ادراک به ښـايې شـتون ولري، او د حسي اطلاع ترحاکميـت لانـدې د فرد رفتار او د مغز د بهرني قشر جريانونه ښـايې وي، نو په دې بنا هغه څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې احساسـوو د حسي رانيونکو له فعاليت او همدا راز هغه فعاليتونه چې د حسي رانيوونکوپه فعاليت پسـې د راوړنکي په مسـيرونوکې ايجادېږي، او دتي لرونکـو د کورتکس په اړوند ترحسي مناطقـو پورې يا نور ورته نقاط په هغو حيواناتوکې چـې کورتکس نه لري ادامه پيداکوي، ادارک عبارت له هغو منځګړو جريا نونو څخه دی، چې د هغوی د مستقيم احساس جريان په لار اچوي په داسې ځای کې چې منځګړی جريان شتون نه لري، په داسې ځای کې چې تفکر شتون نه لري، په داسـې ځای کې چې رفتار په بازتاب ډول سره ترسره کېږي، له ادراک څخه به خبرې نه کيږي، په بل عبارت که حسي اطلاع په مسـتقيم ډول سره عضلاتو يا مرغېړيو ته لاړ شي مثلآ د کسي نور منقبض کړي اوخوله د لاړود ترشح يا زيم لپاره پرانيستی پرېږدي.

ګرمي د خولې او ساړه د لړزې موجب ګرځي، له احساس څخه ښايې خبره وشي، اما که چېرې د حـسي اطلاع او ځواب په منځ کې رابطه شـتون ولـري يعنې تفکر په عمل بدل شي نو له ادراک څخه به ښايې خبره وشي.

د ادراک خطـا: مختلفو تجربو داښـودلې ده چې ادراک، رونوشـت، ياسـاده ښـکاره کونکې واقعيـت نـه دی، کله چې اداراک له واقعيت سره تطبيق نشي اصطلاحا وايو چې په ادراک کې مو خطا کړې ده.

البتـه نه بايده، د ادراک خطا اوګمان وړلو منځ کې اشـتباه وکـړو، ګمان وړل عبارت له هغه ادراک څخـه دی، چې مشـخصه موضوع نه لـري اود فردي اختلا لونو په اثرمنـځ ته راځي، دغه اختلالونه ممکن جسمی وي، لکه مسموميت او ياهم رواني وي (مزمنې پرتې) ګمان کول معمولا په رنځورو اشخاصوکې ليدل کېږی، اما ادراک خطا برعکس په لومړي سرکې په ټولو افرادو کې ليدل کېږی ثانيا يوه مشخصه موضوع لري.

د ادراک خطا په ټولو افرادو کې يوشان ده، او ټولو خلکو هغه آزمويلې ده، په داسې حال کې ګمان کول يوشـی يايو برابرندی، د ادراک د خطا يو برابروالی موجب شـوی دی، چې وکولای شـو هغه په ازمويښـتي ډول مطالعه کړو، حال داچې د ګمان کولو ازمويښـتي مطالعه امکان منونکې نـه ده، پـه ټولو وګړيو کې د ادراک د خطا له يوه برابر والي څخه موخه داده، چې ټول په يوه راز يا يه يوشان خطا کوي.

د ادراکي خطا ګانو بېلابېل ډولونه شتون لري، چې ځينوته يې په لاندې ډول اشاره کوو.

د مولـر خطـا: لابـر د ادراکي خطا ګانو لـه نمونو څخه يـوه نمونه ده، که چېـرې د A او B دواړوخطونو اوږد والی يو برابر او يو شی وي، نود A خط به له هرلوري دوو مقابل ښاخونوته او B خط به له متضادو يا مخالفو دواړو لوريو څخه محدود وي، د هغوی اوږدوالی ښـايي متفاوت وليدل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

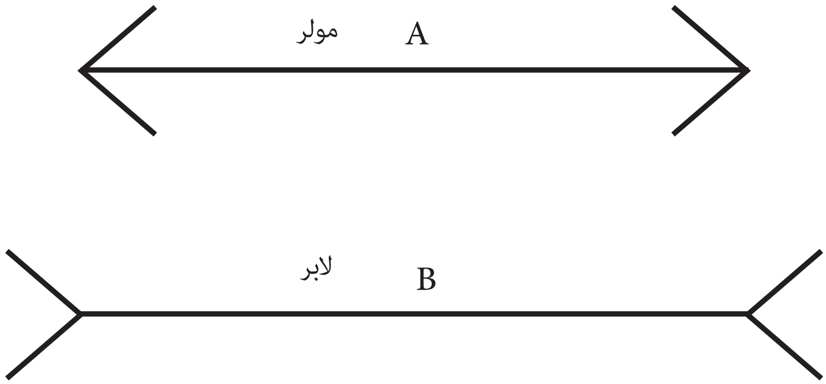

د څلورم څپرکي لنډيز:

احساس يعنې د رانيوونکو غړيو له لارې د محيطي تحريکونو اخيستنه او د هغوی لېږد هغو مرکزونو ته چې د هغوی د موندنې لپاره ځانګړي شوي دي، ادراک يعنې د احساس تعبيراو تفسير، نـو پـه همدې بنا کېدای شي وويل شي، چې احسـاس دژوند يوجريان او د يـو بديهي چاپيريال د تحريکونـو لپاره د رانيونکو غړيو غبرګون دی، تردوو خاکسـتري ياخړو مربعـو پورې نور يو برابر منعکس کوي، ځکه چې هغه موله يوه خړ کاغذ څخه پرې کړی، او که يوفزيک پوه هم له همدغه منعکس شـوي نور څخه اندازه واخلي، ښـايې وواييي چې هغه يو راز دوه نوره منعکس کوي اما متفاوت يې وينو، بناءً د نور ادراک يوازې د نور د فزيکي شدت محصول نه دی، که چېرې په متن کې دوه خړ مربع يو شـان واقع شي يو شـان ادراک يا يو شان ځلا به ايجاد کړي. همداشان کېدای شي وښـودل شي چې دنورځرنګوالی يعنې د رنـګ ادراک په دې خاطر چې اصولاً د نور د موج په طـول پـوري تړلی دی، په نورو عواملو پـورې لکه هغه ځای چې په هغې کـې قرارنيسي د هغې شـبکې ناحيه چې نورهلته منعکس کېږي د سـترګو انطباق يعنې (رنګونـه چې مخکې لا ادراک شوي دي) تړلي دي دلته هم همدا شان د رنګونو ادراک يوازې د محرکو فزيکې ځانګړتيا وو پايله ده. ړوند رنګي يعنې د رنګونو په ليدنه کې بې وسي ځينې وګړي هېڅ يورنګ نشي تشـخيصولای او په حقيقت کې په رنګونو کې بشـپړ ړوندالی لري، د داسـې وګړو تعداد ډېرکم دی د دوديزې ړوندرنګۍ ډول د سرو اوشنو رنګونو په ليدنه کې چې اصطلاحاً Daltotism نومول کېږي.

که چېرې حسي اطلاع دکورتکس لوړو مرکزونو لېږد وومي نوښـايې ادراک شـتون ولري او د خلکو چلنه په د مغز د بهرني قشر د جريانونو او د حسي اطلاع تر حاکميت لاندې وي.

ادراک د ساده واقعيت څرګند وونکې نه دی، کله چې ادراک له واقعيت سره تطابق ونه ښيې اصطلاحاً وايو چې په ادراک کې خطا شوي ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څلورم څپرکي پوښتنې:

۱ـ کله چې له ګرمې بخارۍ سره لاس لګېږي، نوپرته له کوم ځنډ يې اثر د مرکزعصبي دســتګاه ته لېږدول کيږي، دې پديدې ته ويل کېږي؟

الف: بازتاب. ب: يادونه. ج: رفتار. د: احساس.

۲ـ له لاندې مواردو څخه کوم يود ادراک په حوزه کې شتون لري؟

الف: خولې کېدل دګرمۍ په اثر. ب: د غذا په وخت د خولې د اوبو زيم. ج: د سترګې د کسي بندېدل اوخلاصېدل. د: دېنجرې ترړنه د يخنۍ له امله.

۳ـ ادراکي خطا ګانې ښيې چې ادراک:

الف: له واقعيت سره مطابقت نه ښيې. ب: په ګڼو عواملو پورې تړلی دی.

ج: په مختلفو وګړوکې توپيرلرونکې دی. د: په ټولو انسانانوکې شتون نه لري.

۴ـ له لاندې پديدو څخه کومه پديده د احساس تر سلطې لاندې ده نه د ادراک؟

الف: کتل. ب: پېژندل. ج: تفکر. د: بازتاب.

۵ـ ولې د کم عمره ماشومانو خبرې معمولاً د لويانو تعجب راپاروي؟

الف: د خبرو تعجب آوري. ب: د لويانو په انتظارسره د تضاد په اثر.

ج: د کوچنيانو پېژندنې موقعيت. د: دکوچنيانو د معصوميت په علت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

شرطي کېدل او يادېدنه

ټولیزه موخه:
د زده کړ ې غوره طريقې په موخه ييزه توګه او د هغوی کارول،
د ژوند په مختلفو اړخونوکې.

د څپرکي د زده کړې موخې: زده کونکي به د دې څپرکي په پای کې:
ـ يادېدنه د اروا پوهنې له مخې توضېح کړي.
ـ په يادېدنې پورې اړونده مفاهيم توضېح کړي.
ـ د يادېدنې ډولونه ښايې زده کړي.

شرطــي کېــدل او يادېدل: په تېرو څپرکو کې مو وويل چې په اروا‌پوهنه کې لومړی او اصلي د تحقيــق زمينه يادېدنه ده، نوبناءً د رفتارپه هکلــه منظمه مطالعه اوپه هغو پورې اړونده نظريې بايــد د يادېدنې د پديدو په مطالعه کولــو سره پيل شي، د پديدې د اصطلاح يادېدنه شرطي کېدل له ځانه سره لرى. هغه پديده چې ډېر زر د اروا‌پوهنې د علم په بدلون کې ځرګنده شوې او اوس هم بنســټيز رول لري، د کړو وړو اصلي دوه ټاکونکــي عاملونه عبارت له يادېدنې او توارث څخه دي، هغوی په بشپړه توګه يو له بل سره تړلي دي، په اوسني حالت کې له محصل څخه غواړو چې د دې دوو متغيرو شــتون هېڅکله له پامه ونه باسي که چېرې غير شرطي غبرګونونه لکه د ډوډۍ پــه وړاندې دخولــې د اوبودا پيدا کېدل او د نور په وړاندې د ســترګې دکسي نيولتيا يوه طرف ته پرېږدو، نو د انســان او نورو ژوو کړه وړه د يادېدنې تراغيز لاندې دي، اما هرشرطي يا غير شرطي يــون د تــوارث تر اغيزلاندې نــه وي، لکه په ګرمۍ کې خولې کېدل، يا پــه يخنۍ کې لړزېدل، اما نــشي کېدای، چې داسي کړه وړه و مونــدل شي، چې هغه د توارث تر اغيزولاندې نه وي، په عادي چاپيريال کې توارث دی چې د مغزو ډول اوهم دحسي او حرکي د اعضا وو ډول ټاکي. او هغه فرد چــې لــه هغوی څخه برخه وړي له هغې برخې سره په اړه يې يادوي، ارثي توپيرونه د دې موجب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي چې انسان وکولای شي هغه څه یادکړي، چې کوتره یا بیزو یې یادولای نشي، توارث دی چې مورږتــه اجازه راکوي؛ څو ووایوهرڅوک او هر شي ځانته خپل خاصیت لري هره ښـځه ځانته خپل خوی او خاصیت لري.

د درمند ټکول دهرې وزې کارنه دی
غواړي نر غويی او زوړ سړی

ســپی، پشــی، او بیزوګانې حتی کله چې په یوشــان موقعیت کې واقع شي، نو مختلف شیان ترلاسه کوي، د نورو ټولوحیواناتو وضع په همدې ډول ده، یادېدنه د عالي حیواناتو په کړو وړوکې همېشــه بنستیزاثرلري، او توارث هم په همدې ډول بنستیز اثرلري، ځینې خلک د یادېدنې اثربې اهمیتــه بــولي او ډېر اهمیت یادېدنې ته ورکوي دواړه عاملونه متقابل کړه وړه لري، په یادو لری، هغه کســان چې د توارث سهم یا برخه نادیده نیسي ورځخه وپوښتی چې ولې قاطر او اسپه سره له دې چې په چاپېریال کې برابره وده کوي خوبیاهم کاملآ متفاوتې ځانګړتیاوي لري.

د یادېدنې په اړه د مفاهیمو بدلون: په تېرو وختونو کې په یادیدنې کې لوی پر مختګ هغه مهال رامنځه شوی چې دغه پدیده په خپلو ډېرو ساده شکلونو کې مطالعه شوې وه. دغې پېژندنې په ځانګړي ډول هغه مهال خپورتیا موندلې چې دحیواناتو یادېدنه مطرح شوې ده.

لــه دې ټولــو سره سره دیادېدنــې مطالعه نه په حیواناتو پیل شــوې، نه په شرطــي کولو. په تېروځپرکــو کې موولیدل چې د انســان یادېدنه کېدای شي ډېره پېچلې وي، په همدې بنا داســې ښــکاري چــې دهغه مطالعه هــم باید پېچلې وي، امــا ابینګهاوس پــه ۱۸۸۵ کال کې یوه طریقه پیداکړه، چې له هغې پکارونې سره د یادېدنې د ازمویښــت مطالعه شــونې شــوه تر کال ۱۸۸۵ م پورې تصورکېده چې هېڅکله نشي کېدای یادېدنه په ازمویښتي توګه مطالعه شي.

مســلماً پوهېدل چې یادېدنه شــتون لري، او همدا راز پوهېدل چــې کوچنیان یې یادولی شي او د فکراوخیال د غوښــتنو په اړه نظریې او د دې غوښــتنو د ترلاسه کولو طرز او طریقه د ارسطو لــه زمانې راهیســې د بحث وړ ګرځېدلې، اما داســې ښــکاري، چې د یادېدنــې د مطالعې ځای په ازمویښــتونوکې ناشــونی دی، ابینګهاوس ټول دغه تصورات په ناځاېیــزه توګه په بل ډول کړل هغــه خلکو ته په بې مانــا هېجاګانو او افرادو ته یې د هغو په وریادولو سره وکولای شــول دغه ســتونزه حل کړي، او وښــیې چې د د غې پدیدې آزمویل آســانه او راحت دي، په هغه پســې بیا مــورګان Morgan و، چې د یادېدنې د مطالعې په هکله یې لومړني ګامونه اوچت کړل، ترانډایک Thorandike سمه د مورګان لارې ته ادامه ورکړه، هغه د نولسمې پېړۍ په پای کې دیوې منظمې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطالعې په واســطه سره وشــو کولای، پاولوف ته چې له یوه ځانګړي اهمیت څخه برخمن و، او د روســیې په هېواد کې او سیده ځان ورســوي او ويې پېژني، پاولوف فزیولوجست وو، ظاهراً ډېر ناوخته له اروا پوهنې سره آشناشــو او له بل لوري ارواپوهان هم تر ۱۹۱۸م کال پورې د نوموړي کارونو ته متوجه نه شول، د دې زمانې څخه وروسته دوو څېړنیزو لړیو یوله بله سره پیوند وخوړ، او په او سني حال کې یوه ازمویښتي مقوله په حساب راځي.

د ابنګهاوس اختراع لکه څرنګه چې پورته اشــاره وشــوه له بې مانا هېجاګانو څخه عبارت وه، یعنې له دوو بې غږه تورو ترکیبونه چې په منځ کې یې یوغږ لرونکې توری شتون لري، لکه: TOZ ، DAP ، FUD،ZIL او ...

هغه له دغو هجاګانو څخه د هغوی د ساتلو په موخو تیارکړل. له دغو فهرستونوڅخه استفاده د تېزي یادېدنې د مطالعې لامل شــو. یعنې دامعلومه شــوه چې یو فهرســت څوځلې باید وویل شي څو وکولای شــو هغه پرته له غلطۍ تکرارکړو، همدا رازمعلومه شــوه چې هېرونه د وخت د تېرېدنې او د تمرینونو تعداد سره څه اړیکه لري.

لکه لاندیني تصویر د حافظې منحنی راښیې چې د هېرېدنې سرعت لومړی تېز وروسته بیاپخ دی، البتــه د هېرېدنې تخمیني بڼه د مواردو پــه ماهیت او هغه شرایط چې یادېدنه په هغه کې ترسره کېږي تړلې ده.

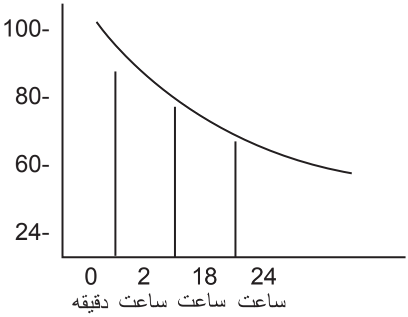

د ابنګهاوس ســاتونکې یاد شــوی انځور د دیارلســګونو فهرستونو له ســاتنې څخه تر بې مانا هېجاګانو پوري. ابنګهاوس به له بې مانا هېجا وو څخه مختلف فهرســتونه حفظول، له حفظ کړل شــویو څخه به یې ځینې ۲۰ دقیقې وروســته تکرار کړل او ځینې نور یوساعت وروسته، په همدې ډول تر آخره پورې پورتنی منحني منځنی یا د مختلفو فهرستونو له پایلو سره ښیې.

کله چې په ابنګهاوس د یوه فهرست یادول بیل کړ او هغه شمېر چې هغه کولای شوای پکې فهرست یاد کړي شمېرل. او بیاددوهم ځل لپاره به یې بیا فهرست یاد کړ او د هغې د تکرار لپاره به یې اړینې دفعې شمېرلې. پورتنی منحني داښیي، چې ابنګهاوس به د فهرستونو په نوې یادېدنه کې د شلو دقیقو په زماني فاصله کې د لومړۍ یادېدنې په پرتله شپېته په سلو او یوساعت په زماني فاصله کې پنځه څلوېښت په سلوکې به یې لړپلټنه پکار وړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نو په همدې بنا دهغه په شل د قیقیزه فاصله کې شپیته په سلو کې هېجاګانې چې یې مخته زده کړې وې په یاد یې لرلې، او د یو ساعت په زماني فاصلې سره یې یوازې پنځه څلوېښت په سلوکې په یاد لرلې.

یادېدنه او دهغې ډولونه:

لاره لیدنه:

یادېدنه له لارې لیدنې څخه: آلماني کشالت پال اروا پوه کهلر لومړنی سړی و، چې اعلان یې وکړ، چې د یادېدنې ټول ډولونه نشي کېدای په شرطي کېدلو بیان شي، نوموړي له هغو ازموینښتو نو څخه وروسته دغه نظراعلان کړ، چې په خپلو شمپانزو باندې، چې یوډول خاصې بیزوګانې دي، چې TONY نومول کېږي، ترسره کړي وو. TONY (چې یوخاص ډول بیزوده) زده کړې یې وه چې له قفس څخه بهریوه ټوټه کاغذ د یوه لرګي په واسطه راواخلي، کهلر تصمیم نیسي؛ څو یوه ټوټه ډوډۍ د لرګي له اوږدوالي څخه په لرې واټن کې کېږدي، او بیا دوه لاسي لرګی د حیوان په اختیار کې پرېږدي دغه دوه لرګي داسې وو، چې وشي کولای دواړه یوله بل سره ونښلوي او یو اوږد لرګی ورڅخه جوړکړي.

(تصویر ښيې.)

Tony په لومړي سرکې هڅه کوي چې یوازې په یوه لرګي سره د ډوډۍ ټوټه ترلاسه کړي، خو په خپل دې کار کې نه بریالې کیږي. بېرته د شا په خواځي او د لرګو په لاس وهنه پیل کوي TONY ناهیلی کېږي او په یوه کونج کې کښیني، وروسته له څه مودې څخه ناځاپه پورته کېږي او دواړه کوچني لرګي یوله بله نښلوي او یو اوږد لاستی لرګی جوړوي او ډوډۍ ترلاسه کوي، کهلر د دې پېښې د بیان لپاره یعنې د یوې مسئلې په ناځاپي توګه د ځواب موندنې لپاره د لیدنې اصطلاح په کار یووړه، کهلر متوجه کېږي، چې دغه ډول لیدنه په تدریج یعنې په ورو ورو او د تمرینونو د پیاوړتیا په مرسته سره نه زده کېږي، داسې ښکاري چې دغه لیدنه کله چې د یوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسئلې عناصر په سمه توګه سره په سمه توګه د یوه بل په څنګ کې واقع شي. یوځل جرقه وهي، د لیدنې له لارې په یادېدنه کې د پېښــو په منځ کې اصلي رابطه په ناڅاپي توګه کشـفېږي، نه د هڅې او خطا له لارې څخه.

ادراکــي یادېدنــه Perceptual Lengarni : له حسي دســتګاوو څخه چې کله یوه دســتګاه یوټاکلی محرک مومي، لکه کله چې ســترګې نوراخلي، نو وایو احساس (sensation) صورت نیولی دی. بنا پردې احســاس یعنې د حســی عضو د عمل په حوزه کې د یوه محرک قرار نیول. او س که احساس شوي محرک ته معنی او مفهوم ورکړو، په هغه صورت کې شایې ووایو ادراک Perception صورت نیولی دی. ادراکي یادېدنه یوه شي په ادراک کې تلپاتې بدلون سره له یوې پېښې.

پټــه یادېدنــه: پټه یادېدنه هغې یادېدنې تــه ویل کېږي، چې دیادېدنــې پرمهال کوم ځواب شاته نه لري، یعنې پټه یادېدنه ظاهراً پرته له کوم تقویته زده کېږي. فرض کړئ، د ژمي په موسم کې مو ځلورکلن ماشــوم له کوره بهربوولی او هغه ماشــوم د واورې پرمخ یو موټر ویني چې هغه موټرغواړي مخ پربره ولاړشي ولې نشي کولای مخ پربره و خېژي، نو ماشوم له خپله ځانه هېڅ کوم غبرګون نه ښيي، خوشل کاله وروسته چې کله نوموړی د موټرڅېښتن جوړېږي نو په ژمي کې ورپه یادېږي، چې که موټر مخ پربره ولاړشي شــایې احتمالآ ښېرته مخ په کښــته وګرځېږي، همدا راز کله چې مونږ په تلویزیون کې جاپانی سریال وینو یاپه لومړي ځل له چینایانو یا جاپانیانو سره مخامخ شو، فکرکوو چې هغوی ټول په یوه ډول او په یوه راز دي، اما وروسته له څه مودې څخه متوجه کېــږو، چې هغــوی ډېرزیات توپیرونه پخپل منځ کې لري. دغه ډول یادېدنه چې ظاهراً تقویت له ځانه سره نه لري پټه یا پټه شوي یادېدنه نومول کېږي.

د پنځم څپرکي لنډیز:

حــاضر څپرکی د دې مطلب په یاد راوړنې سره پیل شــو، چې یادېدنــه او توارث کاملآ په یوه ردیــف کــې دي. او یادېدنې ته پاملرنــه نه بایدو توارث ته د پاملرنې د لړوالي لامل شي، وروســته بیاپه یادېدنې پورې د اړونده لومړنیو ګامونو ځونې د دریو انســانانو د آثارو له ګزارشي لنډیز سره وړاندې شــوي. هرمان ابنګهاوس په ۱۸۸۵کال کې د انسان یادېدنه له حفظ کولو سره ادواد ترندا په ۱۸۹۹م کال کې د پشــیو یوه یادېدنه د معما په جعبه کې او ایوان پاولف بیا په ۱۹۰۲کال کې د سپیو د خولې د اوبو شرطي کول ترمطالعې لاندې ونیول.

دغو دریو څېړنیزو لړیو ادامه موندده او کېدای شي وویل شي، چې نن ورځ د نوې ازمویښــتي اروا پوهنې یوه لویه برخه جوړوي.

تقویــت د کلمــې په کلي مانا کې یعنې هغه پېښــه ده چې له ځوابه وروســته پرته له کومې فاصلــې څخــه حضور پیداکوي؛ ترڅو د هغه د تکرار احتــمال (هغه مهال چې آزموینې په هماغه موقعیت کې قرار نیسي) زیاتوالی ورکړي، کله چې یې احتمال و شي چې یوځواب زیاتوالی مومي.

مفهوم یې دا دې چې هغه ځواب د زده کړې په حال کې دی.

په شرطي کولوکې مو د ځواب له ډولونو څخه مثبتواو منفي تقویت کونکو ته او هم مو اولیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ثانویه تقویت کونکوته اشاره وکړه.

مثبــت تقویت کونکی له خپل حضــور سره اومنفي تقویت کونکی یــې له خپل حضورسره د ځــواب د څرګندېــدو احتمال زیاتوي. د ابینګهــاوس تر او تراندایک او پاولــف تر مطالعې لاندې یادېدنه په هېڅ وجه په ورځني فعالیت کې د انسانانو د یادېدنې د کلۍ منعکس کونکې نده، یوه بله یادېدنه شتون لري، چې د پېژندیزې یادېدنې تر عنوان لاندې موهغوی یاد کړه.

شــناختي یا پېژندنیزه یادېدنه عبارت ده له پټې لارې نه پیژندنه او مشــاهده یې یادېدنه هم له لیدنیزې لارې څخه یادېدنه، ده یعنې د پېښــو ترمنځ د اصلي را بطې کشــف په ناڅاپیزه توګه سره نه د کوښــښ او خطآ له لارې، پټه یادېدنه چې هغه ته یادنیونه ویل کېږي د تولید په مهال اوظاهري غبرګون په څنګ کې نه لري.

د پنځم څپرکي پوښتنې:

۱ـ غیرشرطي محرک کوم یودی؟

الف: روغتون   ب: وېره   ج: امپول   د: سپین لباس

۲ـ شرطي محرک کوم یودی؟

الف: سپین پوښی پالونکی   ب: درد آوره پېچکاري

ج: د کوچني مور   د: روغتون

۳ـ له سپین پوښو افرادو څخه وېره څه نومول کېږي؟

الف: شرطي محرک   ب: غیرشرطي محرک

ج: شرطي ځواب   د: غیرشرطي ځواب

۴ـ د انځورپر بنسټ دهېرېدنې سرعت څه ډول دی؟

الف: لومړی تېز بیاپڅ   ب: لومړی پڅ بیا تېز

ج: تدریجي او یو قسم   د: له تصادفي نوښتونوسره

۵ـ یادېدنه دلیدنې له لارې څه ډول ده؟

الف: دپېښو تر منځ د اصلي رابطې ناڅاپیزکشف

ب: د خطاوو د تعداد تدریجي لږوالی

ج: د مختلفو پېښو ترمنځ د رابطې ایجاد

د: د سختومسایلود حل لپاره د پلټنې پخاطر

۶: مشاهده یې یادېدنه څه ډول ترسره کېږي؟

الف: د طبیعي مشاهدې په طریقې سره

ب: د ذهني مسایلو په عیني کولو سره

ج: د کنشکر په شرطي کولوسره

د: له نورو څخه د نمونې اخیستلو په طریقې سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم څپرکی

هوښ

ټولیزه موخه:
دهوښ مطالعه او د هغه پرحقایقو او ارزښتونو ځان پوهول او له هوښ څخه استفاده د شخصیت، ټبر یا کورنۍ پراساس.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې زده کونکي باید و کولای شي:

- هوښ تعریف او هم یې ځانګړتیاوې توضیح کړي .
- د مسایلو په حل کې له هوښ څخه د استفادې اهمیت.
- دهوښ د اندازې نیونې طریقې توضیح کړي.
- د هوښ د آزموینو د اصل ځانګړتیاوې توضیح کړي
- په هوښ باندې په چاپیریالي اغیزو باندې پوه شي.
- د ذهني پس پاتې والی عوامل توضیح کړي.
- په مختلفو عمرونوکې پر ضریب هوښیو پوه شي.

د هــوښ تعریــف: ډیری څېړونکي پوهېږي چې هوښ د هغو اســتعدادونو او ځانګړتیاوو له مجموعې څخه دی، چې مستقیماً د مشاهدې وړ نه دی. له دغو ټولو تعریفونو سره سره هوښ د کلونو په اوږدو کې بدلون موندلی، او تراوســه لا داسې تعریف چې د ډېری ارواپوهانو د تایید او منلو وړ وي په لاس ندی راغلی. د وخت په تېرېدو سره ارواپوهان په دوو ډلو ویشــل شــوي دي، لومړۍ ډله پردې باورده چې هوښ له یوه کلي استعداد او واحد څخه جوړېږی، خو دویمه ډله په دې باور ده، چې د هوښ مختلف ډولونه شتون لري، د هوښ لومړنۍ آزموینې، هوښ+ د یوداسې کلي ذهني استعداد په بڼه، چې ټولې پېژندنیزې کړنې یې یوځای جمع کړې په نظر کې ونیوه.
لکه: لومړی هوښــي آزموینه چې یوه فرانســوي ارواپوه آلفردبینه په ۱۹۰۵م کال کې ترتیب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړه، یــوازې یوکلي عدد یې په لاس ورکاوه او په واقعیت کې یې هوښ یوه کلي توانایي په نظرکې نیوله، (اسـپیرمن) د همدغې نظریې له طرفدارانو څخه و، هغه د بېلابېلو رواني آزموینو د ځراتو ترمنځ، چې له آزموینو څخه د یوې ډلې په هکله ترسره کېده پورتنۍ همبستګي یې په لاس راوړه، او په دې اساس معتمد شو، چې هوښ یوه یوازنۍ پېژندنیزه توانایي ده او هغه یې د g عامل یا کلي هــوښ ونوموله، د هغه په نظرد g عامل یا کلي هوښ په ټولوپېژندنیزو زمینو کې اســتدلال د مســایلو حل او د ښــو پایلو اخیستنه شــونې کوي، په بل ډول که په کلي هوښ یا د g په عامل کې یو فرد لوړ وي، په ډېرى مواردو کې یوه ښــه بریا او لاس برى ښــایي ترلاســه کړي، اما په برعکس حالت کې ضعیفې پایلې ښــایي ولري. د مطلب د لا روښانتیا لپاره کېداى شي د بنز د موټر ماشین د ژیان د موټر له ماشــین سره پرتله کړو، لومړى په هره جاده او شرایطو کې ښایي ستونزه ونلري، او دویم د لومړي په ډول په ډېرى شرایطو کې ښــایي نه وي پاتې، د اســپرمن له کارونو څخه په الهام اخیســتنې سره او د هوښ د اندازې نیونې لپاره د کلي هوښ ســتنډرډ آزموینې تهیه شوې او د نظامي مراکزو، مکاتبو، پوهنتونونو، او فابریکو په اختیار کې ورکړ شوي دي، له اسپیرمن څخه وروسته، ترسون اعلان وکړ چې، هوښ له اوو ذهنیو، بنیادي او مستقلو استعدادونو څخه یو له بل څخه جوړېږى. کلامي ادراک، کلامي روانوالى، عددي اســتعداد، د فضایي جســم استعداد، تداعي حافظه، ادراک او استدلال سرعت.

ګلیفورد له ډېرو کلونو څخه وروســته دغه شــمېر ته زیاتوالى ورکــړ، او څرګنده یې کړه چې هوښ لږ تر لږه له ۱۲۰ عاملونو څخه جوړېږى. له ګلیفورد سره تقریباً په یوه وخت ریموند کتل، (Raymondcattel) د هــوښ د بېلابېلو ډولونو د شــتون نظریه رد کــړه او دایې څرګنده کړه چې دوه ډوله هوښ شــتون لري، ســیال هوښ (fluid intelligence) اومتبلور هوښ (Crystallized intelligence) سیال هوښ یعنې د تازه پېژندنو د کسب توانایي او استعداد او د تازه مسایلوحل.

متبلــور هوښ یعنې د ژوند پــه اوږدو کې د پېژندنو تراکم په بل عبارت متبلور هوښ یعنې د مســایلو په حل کې د مخکینیو پېژندنو کارونه د ســیال د هوښ د درجې سره زموږ ټولې پېژندنې په دود دســتور، ښــوونه اوروزنه، او د ژوند په تجاربو، یا ازمویښتونو پورې تړلي دي، څېړنې ښيي چې متبلور هوښ د عمر په لوړ والي سره زیاتېږي، په داسې حال کې چې سیال هوښ د څلوېښت کلنۍ له عمر څخه نزولي ســیر لري. ســیال هوښ توارث ته او متبلور هوښ یادېدنې ته نسبتېږي. پورتنۍ وینا ته په پاملرنې سره کېداى شي، هوښ په دې ډول تعریف شي.

هــوښ له هغه مجموع اســتعداد څخه عبارت دى، چې له هغو سره شــناخت یا پېژند ګلوي پیدا کوو، پېژند ګلوۍ یاد ته سپارو او د فرهنګ تشکیلوونکي عناصر په کاروو؛ څو د ورځني ژوند مســایل حل کړو او له ثابت چاپېریال او هم له هغه چاپېریال سره چې د بدلون په حال کې دي سازګار شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هوښ اندازه نیونه:

وموویـل چې د هــوښ تعریف د کلونو په اوږدو کې بدلون موندلی، او داســې تعریف چې د ډېری ارواپوهانو د منلو وړ وي، تراوسه لاشتون نه لري، کله کله هوښ په دې ډول تعریفېږي.

څه شی چې هوښي آزمویني اندازه کوي، پرهمدې بنا که همدغه تعریف ومنو او پوهېږو چې هوښي آزمویني څه شی دي، نوبیا به انشاالله د هوښ د تعریف ستونزه هم حل شي.

هوښي آزموینه عبارت له هغو مجموعو مسایلوڅخه ده چې د ازمویل کېدونکي په اختیار کې اېښودل کېږي څو په کاملاً مشخصو او معینو شرایطو کې ځواب ورکړي، دغو مسایلو د حل لاس ته راغلې پایلې د نورو افرادو له پایلو سره تفاوت وشي. په هوښــي آزموینو کې هره آزموینه یوه نمره ترلاسه کوي، چې دغه ته هوښي ضریب یا هوښبهر ویل کېږي. په هره ټولنه کې په پراخو ګروپونو کې آزموینې ترسره کوي، او د هغوی اوســط ۱۰۰ په نظرکې نیسي، بناءً د ســلو ضریب هوښــي د منځني هوښ ښکارندوی وي. له هغه څخه پورته او کښته د با هوښۍ او بې هوښۍ د درجاتو په ترتیب ښیي، فرض پردې دی چې ضریب هوښي کولاي شي د تحصیلي بریالیتوب وړاندوینه وکړي، نو په همدې بنا دضریب هوښۍ هره اندازه چې له سلو څخه لوړه وي په هماغه اندازه په مکاتبو او مدرسوکې د کوچنیانو د بریالیتوب احتمال ډېروي. او برعکس ضریب هوښي نشي کولای دټولو ذهني اســتعدادونو ښــکارندوی وي او الزاماً نشي کولای په واقعي نړۍ کې دبریالیتوب د درجې وړاندوینه وکړي، چې ماشــومان به په راتلونکې کې غوره اوښــه مدیران، رهبران او همسران ولري او که نه.

څرنګــه چې د هوښ په هکله بحث نشي کولای له انــدازې نیونې څخه یې بېل وي او څرنګه چې هوښ په هوښــي آزموینواندازه کېږي، نو اړینه ده لومړی هوښي آزمویني مطالعه کړو. د دې کار لپاره باید خپل بحث د هغوی په څو اصلي ځانګړتیاوو پیل کړو. ارواپوهان د هوښــي آزموینو لپاره او په کلي توګه سره د رواني آزموینولپاره په څواصلي ځانګړتیاوو قایل دي.

د هوښي آزموینو اصلي ځانګړتیاوې:

۱ ستېندرد والی:

۲ اعتبار(ثبات یا پایښتني)Graduate record examination

۳ اعتماد Reliability

ســتېندردوالی: د هوښــي آزموینو په هکله ستېندرډ والی یعنې نورمال یا هنجار درلودل، په بل عبارت ټولې ازموینې باید له آزموینو څخه په پراخه او وسیعه ډلګۍ کې ترسره شي، منځنۍ لوړۍ او ټیټۍ نمرې باید له وسطه معلومې شي.

په دویمه مانا: ستېندرد والی یعنې داچې د ازموینې دکړنې تګلاره کاملاً ځانګړې وي او تل په یــوه ډول تــرسره کیږي د آزموینې د اجرآ شرایط باید د ازموینې په دفتر کې په څرګند ډول پرته له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابهام څخه باید توضیح شي. ازموینې باید یوشـان د کړنلارو دسـتور وومومي له سـټنډرد والي څخه موخه د هغه دشرایطو اجرا ده چې مشاهده شوي تفاوتونه د آزموینو په پایلو کې باید د آزموینو د استعدادونو توپیرونو ته منسوب شي، نه د سوالونو د کړنې ډول ته د توپیر په تګلاره کې د رسېدو لپاره د سوالونو شمېر اود اجرا شرایط د دې هدف لپاره دي، چې دځوابونو د نمرې اېښودنې تګلاره کاملاً په څرګنده او روښانه ډول سره توضیح شي.

اعتبار (ثبات یا پایښت): د یوې آزموینې اعتبار یعنې داچې د پرلپسي کړنو پایلې په یوه ټاکلې ډله کې ثبات ولري.

مثـلاً: که چېـرې ۳۰ زده کوونکي په یوه ټاکلې آزموینه کې پرلپسـې تریـوې آزموینې لاندې ونیسـو، نـو د دوو نوبتونو پایلـې به سره نیژدې وي، په دې ډول چې پیـاوړي افراد په وړو وړو نوبتونو کې پایلې پیاوړې او منځني افراد په دواړو نوبتونو کې متوسط یا منځني او کمزوري افراد په دواړو نوبتونوکې کمزوري وي.

اطمینـان یـا اعتماد: روایي یعنـې دازموینې توانایي د رښـتنی اندازې نیونـې لپاره هغه څه چـې وغـواړي اندازه کړي د بېلګې په توګه که چېرې د ارواپوهنې ښـوونکی وغواړي د محصلینو معلومات د عمومي اروپوهنې په درس کې وارزوي، نو باید د دې کتاب له مطالبو څخه پوښـتنې ورکـړي. هغه کولای شي پـه یوه آزموینه کې د تعریف روایی، اعتبار او د سـټنډردوالي په هکله پوښتنه وکړي.

هوښي ازموینې او تحصیلي پرمختګ: د هوښي آزموینومختلف ډولونه شتون لري، او هریو له هغـوی څخه هوښ له بېلا بېلو زاویو اوله نوروڅخه په لړ توپیر سره مطرح کوي، له دې ټولو سره سره ډېری دغه ازموینې کوښـښ کوي؛ څو داسې استعدادونه اندازه کړای شي، چې تحصیلي پایلې غوره منعکس کړي، دلته د آزموینو په تشریح پیل کوو چې ډېر دود لري.

د هوښ فردي ازموینې: لومړنی فردي هوښي آزموینه، چې په ډېر پراخه مقایس کارول کیږي، د استفورد ـ بینه آزموینه ده، په لنډه توګه سره دغه آزموینه د هغې ازموینې له رویه چې د لومړي ځل لپاره د شـلمې پېړۍ په لومړنیو کې آلفرد بینه په فرانسـه کې جوړه کړې وه، منځ ته راغلې، په ۱۹۱۶م کال کې لوتنیزترمن د بیني ازموینې د امریکا د اکسـفورد په پوهنتون کې له دری کلنو کوچنیانـو څخه تر شـپاړلس کلنو پورې د هوښ اندازه نیونه تـر بیا کتنې نیول کېږي، اوهغه ته د اکسـفورډ آزموینه ویل کېږي. د مینامد بینه د دغې ازموینې وروستنۍ بیا کتنه په ۱۹۸۵م کال کې ترسره شـو، د ازموینې له انفرادي اجرآ څخه موخه دا ده چې ازمویښت کوونکي په هر نوبت کې یوازې کولاي شي یوه آزموینه زه ده کړي، په لومړني بیا کتنه کې دغه آزموینه د ازمویښت ترپایلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې به د عقلي عمر په ډول بیا نېده، عقلي سن یا عمر یعنې دغې کوچنۍ ازموینې ته په ځواب کې د ځومره عمر توانايي درلوده، مثلاً: که یوه اوه کلن ماشوم د اته کلنو ماشومانو متوسطه پایله تر لاسه کوله، نو ویل کېده به چې نوموړي د اته کلنو ماشومانو عقلي سن یا ذهني توانايې لري.

د عقلي ســن عیب داوو، چې نســبي نه وو، او د شــاته پاتې والي میزان یې په د قیقه توګه نه ښود.

مثلاً: که د یوه شــپږکلن ماشــوم عقلي عمر پنځه کاله او د یوه دولس کلن ماشــوم عقلي عمر یولس کاله وي، یو له هغو څخه یو کال شــاته پاتې والی درلود، اما واقعیت دا دی چې شــپږ کلن ماشــوم د دوولس کلن ماشــوم په پرتله ډېر پس پاتې و، ځکه چې د شــاته پاتې اهمیت زیات په ټیت عمرکې وي.

(١/١٢ >١/۶) د دې عیب د له منځه وړلو لپاره ضریب هوښــي محاســبه کوي، چې یونســبي عدد دی، او د عقلي او تقویمي ســن رابطه ښــي، د ضریب هوښۍ د محاسبۍ لپاره عقلي عمر په تقویمــي عمر باندې تقســیموي، او د دې لپاره چې په لاس راغلی عدد اعشــاریه ونلري، هغه په سلوکې ضربوي، نو په همدې بنا د ضریب هوښ د محاسبې فورمول به ښايي داسې وي.

$$1Q = \frac{MA}{CA} \times 100$$

په همدې ترتیب که د یوه اوه کلن ماشــوم عقلي ســن یاعمر اته کاله وي نو نوموړي ضریب هوښي ښايې ١١۴ وي

$$1Q = \frac{MA}{CA} \times 100 = 8.7 \times 100 = 1.14 \times 100 = 114$$

په دې فورمول کې که چېرې د کسر صورت اومخرج برابر وي، یعنې که د عقلي او تقویمي سن یو برابر وي، نوضریب هوښي ښايي ١٠٠ وي، په همدې بنا ویل کېدای شي، چې عادي ماشوم هغه ماشــوم دی چې د هغه عقلي تقویمي ســن یو برابر وي، یاپه بل عبارت بهنجار ماشوم د خپل سن یا عمر مطابق طاقت اوتوان لري.

فرض پردې دی چې د استفورد بینه له آزمون څخه لاس ته راغلې پایلې ـ کولای شي د تحصیلي پایلو وړاندو وینه کړي. هغه ماشومان چې د لوړهوښۍ ضرایب لري اصولآ باید خپلو زده کړو نه تر لوړو ســطحو پورې ادامه ورکړی. اوښــې پایلې لاسته راوړي. د استنفورد- بینه او نورو تحصیلی اســتعدادونو د آزموینو د همبســتګی ضرایب د (0.70-0.80) تر منځ دي به دې اساس ویل کېدای شي چې ضریب هوښي اود تحصیلاتو لپاره استعداد نسبتآ نیژدې اړیکې سره لري په همدې ترتیب

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بيني د استفورد آزموينه د تحصيلي بريالیتوب د وړاندوينې لپاره يوښه غوره شاخص دی.

پــه هوښ بانــدې د چاپېريال اغيز: پرهـــوښ باندې د چاپيريال د اغيــز د اړونده مطالعې له بېلابېلو څېړنيزو فونونو څخه مرســته ترلاســه کوي، يوله دې فنونو څخه د ضريب هوښې د ټاکنو د موقعيتی عواملو مطالعه ده. بايد په ياد ولرى، چې ضريب هوښـــي هغه عدد دی، چې مونږ ته آزموينـــه راکـــوي، په همدې بنا په ځينو مواردو کې د هـــوښ د ارزونې موقعيت کولای شي تريوې اندازې پورې ټولنيز اواقتصادي توپيرونه منعکس کړي.

له همدغو مطالعاتوڅخه په يوه مطالعه کې ازمويښت کوونکو هڅه کړې ده، چې د نه ځواب په مهال آزموينې په بشپړآرامش کې په سريوسي. دغه ازمويښت کوونکي د دې په ځای چې ساړه اوبې طرفه واوسېږي، تود، ګرم او دوستانه برخورد دې وکړی او د آزموينو د کړنلارې د تفهيم لپاره يې هم ښه اوغوره پلټنه په کاروړې ده.

پايلــه داشـــوه چې د کوچنيانيو پرېشـــاني د ازموينې په مقابل کې د پـــام وړ لړوالی ومومي. د هغوی د هوښـــي ضرايب په مجموعه کې شـــپږ نمرې لوړ د ګوا له ډلې څخه چې د ازمويښـــت په عـــادي حالـــت کې وو په لاس راغلې، نو پـــه همدې بنا څرګند معلومېږي، چـــې له آزموينو سره د برخورد طرز او طريقه چې يوچاپيرياليز عامل دي. او ضريب هوښي تر اغيزلاندې راولي، په همدې ترتيب يوازې ټولو ماشـــومانو ته د ځواب ورکونې د شرايطو په ښـــه کولو سره کېدای شي د مالداره او ناداره کورنيو د کوچينانو د هوښی ضريب تر منځ واټن کم شي.

ذهني شاته پاتې والی: هوښي ازموينې که څه هم عيبونه لري خوبياهم د هغو افرادو د ذهني استعدادونو د ارزونې لپاره چې فکر کېږي له هنجار څخه لږه ذهني توانايي لري کارول کېږي .

له متوسطو څخه د ټيټوافرادو د ازموينې په مرسته توپيرورکول کېږي. او تر ځانګړو ازمويښتونو لاندې قرارنيسي، انکار نشي کېدای چې ذهني شاته پاتې والی ياهغه کسان چې ځانګړې مرستې ته اړتیالري د هوښي آزموينو په ځواب ورکونه کې ضعيف دي.

په اوس حال کې ټول اســتادان يا پالونکي دا مني، چې بايد وروســته پاتې زده کونکي د خپل استعدادونو، توان او طاقت سره سم مناسبې زده کړې ومومي. نن ورځ چې کوم اشخاص د ذهني توان په ضعف مخصوصآ د ذهني کړنې د سرعت له نظره ضعف لري په ډېره آســانۍ سره پيژندل کېږي.

ارواپوهان هغه افراد د ذهني شـــاته پاتې والي کســـانو په کتار کې ډلبندی کوي چې له اوياوو څخه کم هوښـــي ضرايب ولري، مســـلمأ ذهني شاته پاتې اشـــخاص څرنګه چې يې جدول ښي، د ذهني پس پاتيوالی په بېلابېلو درجو کې دي. په ذهني پس پاتې کســـانو کې هم د بهنجار کســـانو د بريالیتوب په شان شخصيت او انګېزش مهم رول لوبوي، ځکه چې دغه اشخاص په وار وار ماتې خوري او رشخند کيږي، او په آسانۍ سره په خپل نفس باور او عتماد له لاسه ورکوي او نشي کولای

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نویو کارونولاس پورې کړي. هغوی د هغو کارونو د ترسره کولو لپاره چې په خپله یې کولای شي پرغــاړه واخلي معمولآ په خپل پلار اومور یا نــورو قریبانو پورې تړل کېږي. نوپه همدې بنا ذهني شاته پاتې کسان باید داسې کارونو ته هدایت شي چې زیاتره په هغو کې بریالي کېږي. او په پایله کې په خپل نفس باور او اعتماد تر لاســه کوي. سربېره پردې احتمال لري، چې دغه افراد په ځینو زمانوکې بااستعداده او په ځینو نورو وختونو کې کم استعداده وي. د ذهني وروسته پاتیوالی یا د هیجاني اشــخاصو ډېرې تعجب آورې نمونې شته، لکه: د محاسبې دسرعت، دیوه شي حفظ کول او یاهم د موسیقۍ د یادولو په زمینوکې واقعي پوهه په حساب راځي.

دشاته پاتې والي درجه	د هوښۍ ضریب	په سلو وګړوکې	ځانګړتیاوې
خفیف	۷۰-۵۰	۸۵-۸۰ په سلو کې	معمولآ کولای شي داسې کارونه یادکړي چې له هغوی سره خپل ځان اداره کړي. کولاې شي یوه کورنۍ تشکېل کاندي، کوچنیان ولري او په غیرتخصصي مشاغلو اشتغال وکړي
منځني	۴۹-۳۵	۱۲-۱۰ په سلو کې	کولای شي ساده او غیرتخصصي کارونه ترسره کړي، کولای شي له خپلو اړتیاوو څخه یوه برخه برطرفه کړي .
شدید	۳۴-۲۰	۷-۴ په سلو کې	کولای شي یولاس کارونه تکرارکړي، اما همېشه باید ترڅارنې لاندې وي، په مناسبې زده کړې سره کولای شي د ارتباط د برقرارۍ اولیه مهارتونه زده کړي
ژور	له ۲۰ څخه کم	یو په سلو کې	یوازې کولای شي لومړني رفتارونه تر سره کړي، لکه په لاره تلل، د ډوډۍ خوړل اود خبروکولو څو ټکي

سن (عمر) او ضریب هوښي: د هوښي آزموینو پایلې د عمر په زیاتوالي سره بدلون مومي. تر سترګو کېږي، چې که چېرې ازمویښتونه لازمه زمانه آزموینو ته د ځواب ورکونې لپاره په اختیارکې ولــري. دهغوی پایلې د کلونوپه اوږدوکې ښــایي ثابتې پاتې وي، اما که چېرې مجبوره شي چې په یوه محدوده زمانه کې ځواب ورکړي نو له څلویښت کلنۍ څخه وروسته د هغوی پایلې په هوښي آزموینوکې نقصان یا کمی وښودلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لويانو د آزموينو اجرا داښيي، چې د عمر زياتوالی دکلامي آزموينو په پايلو کې اغيز نه لري، اما د غير کلامي آزموينو پايلې ټيټې يا کښته راولي.

دغه پېښــې لره کېدای شي د ســيال د هوښ او د متبلور هوښ له نظريې له مخې چې مخکې ورته اشــاره وشــوه بيان شي. په دې ډول متبلور هوښ په لوړو عمرونوکې تقريباً زياتوالی مومي، اما ســيال هوښ کمېږي، ځکه چې د عمر په زياتوالي سره دعمل سرعت کمېږي انعطاف مننه هم لږوالی مومي او په پايله کې وګړي نشي کولاي تازه اطلاعات ترلاسه کړي، په لوړوعمرونوکې دقت دسرعت ځای نيسي.

د شپږم څپرکي لنډيز:

د هوښ په تعريف کې ارواپوهان په دوو ډلو وېشل کيږي، لومړۍ ډله معتقد پر دې دي، چې هوښ يوکلي ذهني اســتعداد دی، چې ټولې پېژندونکې کړنې راټولوي. دويمه ډله بيا پردې عقيده ده چې هوښ له متعددو عواملو څخه جوړېږی، له لومړۍ ډلې څخه ســپيرمن او له دويمې ډلې څخه ترستون او کليفور ته مو اشاره وکړه، اسپرمن په کلي هوښ يا عامل معتقد وو، او ترستون بيا کلامي ادراکي وو ســيالي کلامي، عددي اســتعداد فضايي تجسم، تداعي حافظه د ادراک اواستدلال سرعت ته اشــاره کوي، حتی ګليفورد په دې   باور ووچې هوښ له ۱۲۰ عاملونو څخه جوړېږي، هم مهاله ګلفورد کتل، په دې معتقد وو چې دوه ډوله هوښ لرو، ســيال او متبلور، ســيال هوښ يعنې د تازه پېژندنو د کسبولو وسنه او د تازه مسايلو حل.

متبلورهوښ يعنې د ژوند په اږدو کې د پېژندنو تراکم د عمر په زيات والي سره لږوالی مومي، اما دويم يې ډېرېږي، په نهايت کې مو هوښ په دې ډول تعريف کړ.

مجموعه هغه اســتعدادونه چې له هغوی سره شــناخت پيداکوو پېژندنې په ياد ســپارو او د فرهنګ تشــکيلوونکي عناصر کاروو؛ څو د ورځني ژوند مســايل حل کړوو، او له چاپېريال سره د بدلون په حال کې سازګاره شو. هوښ په هوښي آزموينو اندازه کوي.

هوښــي آزموينې له يو شمېر پوښتنو او مســايلو د پروسې د سختی درجو سره جوړېږي، دغه ازموينــې چې په يــوه ځانګړې تګلاره سره چمتو کېږي، د ازمويښــت کونکو په اختيار کې وي. او د افــرادو د پايلــو په پرتله د هغوی هوښــي ضرايب پــه لاس راځي، هره هوښــي ازموينه بايد دا ځانګړتياوې ولري، ستندرد والی، روايي او اعتبار درلودل.

تندردوالی يعنې داچې ازمويښــت بايد په يوه شــان اجرا او نمره ګــذاري شي او بايد د هنجار درلودونکــی وي، روايــي يعنې د نظر وړ موخه اندازه کړي او اعتبار يعنې د متوالي کړنو د پايلو تر منځ بايد دمنلو وړ تړاو ولري. هو ښي ازموينې اجازه ورکوي، چې موږ د افرادو د هوښۍ ضرايب اندا زه کړو، ذهني پاتې شــوي افراد عادي افراد او نور رســيدلي کســان تشــخيصوو او هغوی ته مناســبې زده کړې ورکړو، ذهني وروسته پاتې شــوي کسان هغه کسان دي، چې د هغوی هوښي ضرايب له ۷۰ څخه لږ وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وتلي ذهني وروســته پاتې کسان هغه کسان دي چې د هغوی هوښي ضرایب له ۷۰ څخه کم وي، غوره او وتلي کسان هغه دي چې هوښي ضرایب یی له ۱۴۰ څخه لوړ وي، معولاً ذهني شاته پاتې کســان مســاله ســاز دي، نو په همدې دلیل زیاتره تر مطالعې لاندې نیول شوی دي، څرنګه چې وتلي یا غوره مســاله نه خلقوي، نوځکه خو لږ د پام وړګرځي، لومړنی څوک چې دغه ډله یې مطالعــه کړه ترمن امریکایی ؤ. د هغه مطالعاتو دا ښــودلې ده، چې غوره او وتلي افراد د نورو د قالبي تصوراتو برخلاف ناهنجاره او بیمار نه دي، بلکه د شغل رضایت له ژوند څخه درامد او همدا راز له خپلې ښځې او اولاد سره د رفتار له نظره په پورتنۍ سطح کې قرارلري، وروسته پاتې افراد معمولاً له خپلو میندو څخه له ۲۰ څخه کم او له ۳۵ څخه ډېرنږی ته راځي، همدا راز په نیستمنو کورنیو کې د ذهني شاته پاتو کسانو تعداد د شتمنو کورنیو په پرتله ډېروي، په مجموعه کې ویل کېدای شي. چې د انسان هوښي توپیرونه دوه اصلي سرچینې لري.

توارث اوچاپیریال: اروپوهان پرهوښ باندې د توارث د اثر د ښــودلو لپاره یوازې وکولای شول د حیواناتو په هکله ازمویښتونه ترسره کړي.

د شپږم څپرکي پوښتنې:

۱ د استفورد عمده توپیر۔ بینه او کسلر کوم یو دی؟

الف: د استفورد آزموینه ۔ بینه د عمرله مخې درجه بندي شوې ده

ب: د هوښ آزموینه او کسلرله دریو ترپنځلس کلنۍ پورۍ اندازه کېږي

ج: د استفورد له ازموینې څخه وروسته آزموینه او کسلر بینه جوړه شوې ده

د: لومړی یې فرانسویانو او دویمه یې امریکایانو تیاره کړې ده

۲۔ د استفورد د نورو آزموینو تفاوت همدا راز دبیني اوکسلر تفاوت دا دی چې؟

الف: د استفورد ازموینه ۔ د کلامي او غیرکلامي بینه ده

ب: کسلراو آزموینه دوې برخی لري کلامي او غیرکلامي

ج: د لومړۍ آزموینې روایي غوره ده روایي دویمه آزموینه ده

د: د تحصیلي یادېدنو لومړی استعداد اندازه کېږي

۳ـد ګروهي آزموینو له کره او عمده معایبو څخه یو دادی چې؟

الــف: مهمــې توانایۍ نه انــدازه کوي   ب: ټول کولای شي چې هغه اجــرأ کړي   ج: عمیق یا ژوراطلاعات نشي وړاندې کولای د: ډېر ژر څرګندېږی او نشرېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ـ د عمر په لوړېدو سره کوم ډو ل هوښ کمښت مومي؟
الف: کلامي ب: متبلور ج: استدلال د: سیال

۵ـ په هوښ کې دچاپېریال او توارث رول کېدای شي په دې ډول بیان شي؟
الــف: توارث مهمتردی ب: چاپېریال مهمتردی ج: متقابل کردارلري د: هر یو پنځوس فیصده رول لري

۶ـ کوچنی څو په سلوکې خپل هوښ په ارث وړي؟
الف: په سلو کې شل ب: په سلوکې پنځوس ج:په سلوکې اتیا
د: نه دی معلوم

۷ـ وروسته پاتې شوي کوچني هغه کوچني دي؟
الف: چې په ابتدایه ښوونځي کې مردود شي ب: منځنی حدیې له لسویا دوولسو کم وي ج: دهغه ضریب هوښي له اویاوو څخه کمه وي د: له ښوونځي سره جوړښت ونه ښیي

۸ـ رسیدلی یا ذکي کوچنی هغه دی چې؟
الف: ځلېدونکي اســتعدادونه ولري ب: له هنجار یا طبیعي څخه لوړ ضریب هوښــي ولري ج: په ټولو مواردوکې په هنجارسره وي د: له یوسل اوځلوېښتو څخه لوړه ضریب هوښي ولري

۹ـ هوښ عبارت دی له؟
الف: د صنفي مطالبو د یادېدنې توان   ب: له سن سره د معلوماتوسمون ج: هوښي ازمویښت ته د ځواب ورکونې توان   د: د مطالبو په حفظولو کې وس او توانایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم څپرکی

انګېزش (Motivation)

ټولیزه موخه :
د انګېزش درک او پوهېدل او هغه عوامل چې په انسان کې د انګېزش او تحرکاتو باعث ګرځي.

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې له زده کوونکوڅخه تمه کېږي؛ څو:

- انګېزش توضیح او تعریف کړي.
- د انګېزش علل او عوامل توضیح کړي
- انګېزش د انسان د داخلي مشابه عامل په توګه وپیژني
- د انګېزش توپیر په تحریک سره توضیح کړي
- انګېزش طبقه بندي کړي

ولې مونږ له ځانه یو رفتار ښیو؟ مثلاً په ډوډۍ پسې ځو. ولې بېلابېل رفتارونه ښیو؟ مثلاً دغذا اوبو، شــهرت، قدرت کســب، ټولنیز پذیرش او د مال په ټولولو پسې ځو. ولې په ډېري وختونوکې فعال یو او یوه لحظه هم نشو کولای ارامه واوسو؟ څرنګه چې علامه اقبال لاهوري ویلي دي: ولې موږ ژوندي یو هغه څه ته چې ارام ونه نیســو او شــهریار بیاوایې ولې د عشق پېښه په افسون او افسانه ونه تړله شي. او همدارنګه نور ډېر سوالونه.

پورتنیو پوښتنو ته له ځواب ورکولو څخه بله هېڅ چاره نه لرو پرته له دې چې ویې منو. داسې عوامل شتون لري چې نه یوازې داچې مونږه فعالیت ته اړباسي بلکه زموږه فعالیت د یوه ځانګړې هــدف لپاره هځوي. ارواپوهان دغه عوامل انګېزه یــا(Motive) نوموي بناءً ویل کېدای شي چې انګېــزه په موجوده ژوند کې ډېرمهم ځای لري او د رفتــار لومړنی جوړونکی عنصردی، انګېزه ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې محصلین دې ته اړباسي؛ څو په ساعتونو ساعتونو د ارواپوهنې په مطالعه مصروف شي، بل زده کونکی دې په ازمویښــتونو کې د میکروب په کشــف اومشاهدې مشغول شي او دویم زده کونکی دې پــه ورزش بوخــت شي دغه انګېزه ده چې څــوک د مال او متاع په ډېرولو او څوک بیا د خلکو خدمت کولو ته هڅوي. نوبناءً د انګېزې مطالعه یو ځانګړی اهمیت لري.

د انګېــزش تعریــف: هروخت د انګېزې یا انګېزش بحث پېښــېږي، معمولاً دغه پوښــتنه زده کوونکو ته مطرح کېږي چې انګېزه له انګېزش سره څه توپیرلري.

د فارسي ژبې د دســتور له نظره انګېزه اســم اوانګېزش اســم مصدر د انګیختن له مصدرڅخه دی، د دهخــدا د لغت نامې د نوشــتې یالیکنې په بنا انګیخــتن یعنې په حرکت راوړل څرنګه چې حافظ وایي.

اګرغم لشکر انګیزد که خون عاشقان ریزد
من و ساقي به هم سازیم وبنیادش براه اندازیم

انګېزه یعنی سبب، علت، او هغه څه چې په یوه کار اړ باسي انګېزش یعنې تحریک او ترغیب نوبنــاءً څرنګــه چې مو پورته اشــاره وکړه انګېزه یوداخلي عامل دی چې انســان په کلي توګه سره ژونــدی موجــود په حرکت راولي.او انګېزش داســې یوحالت دی چې د انګېــزې د دخالت په اثر ژوندي موجود ته لاس ورکوي، د مثال په توګه: ویل کېدای شي چې د بدن د غذایي موادو کمښت یا غذا ته اړتیا انګېزه او د لوږې حالت انګېزش دی دبدن د اوبو کمښت یا اوبوته اړتیا انګېزه او د تندې احســاس یا د تندې حالت انګېزش دی، مخالف جنس ته اړتیا انګېزه اومین کېدل او مخالف جنس ته د تمایل احساس انګېزش دی.

د انګېزې او تحریک توپیر:

ومــو ویل چې محرک د راپارونې ســبب ګرځي. بنا پردې محــرک هم د انګېزې په څېر ژوندی موجود په خوځښــت راولي. د بېلګې په توګه کله چې غږ اورو، د هغه لور ته ورګرځو. کله، چې تېزه رڼا زموږ په سترګو لګېږي، مخ ورنه اړوو او یا هم سترګې پټوو؛ څو سترګو ته مو د ډېرې رڼا د ننوتنې مخنیوی کړی وي. کله چې ډېر وېرېږو او یا ډېره یخني احساســوو، د ونې د نازکو ښاخونو په شان لړزېږو. اوس دا پوښتنه پیدا کېږي، چې د انګېزې توپیر له محرک سره (چې دواړه ارګانیزم په خوځښــت راولي.) او د انګېزې توپیر له تحریک سره (چې دواړه د ارګانیزم حالتونه ښــیي) څه دي. په روان پوهنه کې انګېزه او راپارونه هغه وخت کارول کېږي، چې د شــخص کړه وړه له ننه څخــه هدایــت شي. کله چې د نورو پر وړاندې د ســترګې د ګردي د پټولو پــه اړه خبرې کوو، کله چې د خوړو لپاره د خولې د ترشــح شــوو اوبو په اړه خبرې کوو له انګېزې نه خبرې نه دي، ځکه دغــه ټول حالتونه د بهرنیو محرکونو په وســیله منځ ته راغلي دي. د ټيټو ســطحو د ځارویو کړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړه په داسې ډول دي، چې په پورتني ګراف کې مو ولیدل؛ یعنې بهرني محرکونه هغوی هدایت کوي. خو په تدریجي توګه د لوړو سطحو په څارویو کې دغه اندازه لوړه خېژي. د لوړو سطحو څاروي تر ډېره د هغوی فزیولوژیک حالتونه چې تل د بدلون په حال کې دي او د پخوانیو عصبي تجربو په وسیله اداره کېږي. په بله وینا د لوړو سطحو د څارویو او په ځانګړې توګه د انسان کړه وړه یوازې د بهرنیو محرکونو په مرسته (هغه محرکونه چې تل وجود لري) نه هدایت کېږي. بلکه د فزیولوژیکي غوښتنو او په حافظه کې د پخوانیو تجربو پر اساس اداره کېږي؛ نو بنا پر دې نشو کولای چې ووایو هغه ماشوم چې داوبود چینې تر څنګ ولاړ دی، شاید اوبه وڅښي، له دې پرته چې موږ د هغه د تندې په اړه خبروو. همداراز نشو کولای چې له اور سره د ولاړ ماشوم دا وړاندوینه وکړو، چې هغه به وسوځي یا به هم کوم ضرر ورته و نه رسېږي، له دې پرته، چې د هغه د پخوانۍ تجربې نه باخبره واوسو، په دې ترتیب د انګېزې لومړنی توپیر له تحریک سره دا دی، چې انګېزه د منځنیو عواملو د دخالت په اثر منځ ته راځي؛ خو تحریک معمولاً د بهرنیو عواملو دخالت دی. له تحریک سره د انګېزې دوهم توپیر دا دی، چې د تحریک منځ ته راوړونکي عوامل (رڼا، غږ، یخني او ګرمي) په مستقیمه توګه د پام وړ دي. خو د انګېزې د راپاروونکو عواملو یا د کړو وړو د منځنیو عواملو مستقیمه مطالعه ممکنه نه ده. په هماغه توګه چې فزیک پوه نشي کولای د ځمکې د جاذبې قوه مستقیماً مطالعه کړي؛ بلکې یو شمیر پدیدې تر کتنې لاندې نیسي او د ځمکې د جاذبې قوه معلوموي. روان پوه هم کولای شي، چې د یو فرد له کړو وړو نه د هغه محرکه توان معلوم کړي. دریم توپیر دا چې هر تحریک د یو ټاکلي محرک له امله منځته راځي، د بېلګې په توګه په خوله کې د خوړو اچول د خولې د اوبو د ترشح سبب ګرځي؛ خو یوه ټاکلې راپارېدنه کېدای شي بېلابېلې راپارونې ولري. د مثال لپاره کېدای شي د یو قتل پایله غوسه، وېره، امیدواري، عشق او یا نورې انګېزې ولري.

د انګېزې ډلبندي:

انګېزې په دوو عمده ډلووېشل کېږي.

الف: فزیولوژیکي یا لومړنۍ انګېزې: یعنې هغه انګېزې، چې د یو ژوندي موجود د ژوند اړتیاوو پر بنا منځ ته راغلې وي او ذاتي جنبه لري؛ لکه لوږه، تنده او جنسي اړتیاوې.

فزیولوژیکې انګېزې د فزیولژیکي اړتیاوو یا د حیواني انګېزې په نامه هم یادېږي، ځکه چې د انسان او حیوان ترمنځ شریکې دي. دغه ډول انګېزې د حیاتي تعادل له اصل نه پیدا کېږي او موخه یې د ارګانیزم ساتنه ده.

ب: ټولنیزې یا ثانوي انګېزې: یعنې هغه انګېزې دي، چې د ژوند اړتیاوې نه پوره کوي، بلکه د یادولو له امله منځ ته راځي. لکه د قدرت ترلاسه کول، مقام، مال، پرمختګ، د ټولنې سره جوړجاړي، واک ته رسېدل، د یو ټاکلي رنګ خوښول، د پستې ټکټونو راټولولو د انګېزو په څېر،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دغه ډول انګېزو ته اکتسابي انګېزې هم ویل کېږي. له فزیولوژیکي یا لومړنیو انګېزو څخه کېدای شي په لنډه توګه یادونه وکړو.

لوږه: لوږه د هغو مهمو غوښتنو څخه ده، چې ژوندی موجود فعالیت ته هڅوي او هم یې فعالیت یوه لوري ته سموي. د لوږې انګېزه په دې خاطر مهمه ده، چې د اړتیا وړ انرژي بدن ته ورکوي او هم په دې توګه د ارګانیزم موجودیت او حتی د ټولو غوښتنو پوره کول تضمینوي. ضروري ده چې ژوندی موجود په لومړیو کې وجود ولري او ورپسې د ټولو غوښتنو د پوره کولو لپاره هڅې وکړي. اوس دغه پوښتنه را پیدا کېږي، چې مونږ له کومه پوهېږو، چې وږي شوي یو او په پایله کې د خوړو لور ته ورځو. د لوږې د احساس یوه لاره د معدې انقباض دی. یعنې کله چې وږي کېږو په معده کې انقباضونه منځته راځي، چې درد ورسره وي، دغه دردونه د لوږې خبرتیا راکوي.

تنده: تنده هم د لوږې په څېر له مهمو انګېزو څخه یوه ده، ځکه چې د ارګانیزم موجودیت تضمینوي. که یو ژوندي موجود د ډېر لږ وخت لپاره له اوبو نه محروم شي، حتی ډېرى غوښتنې شاته پرېږدي، او په لټه کې شي، کله یې چې د اړتیا وړ اوبه وڅښلې د نورو اوبو د پیدا کولو هڅه به پرېږدي، په دې توګه داسې په نظر راځي، چې د تندې په وخت کې په بدن کې داسې څه واقع کېږي، چې ژوندی موجود تر ډېر فشار لاندې راولي. کوم عامل د تندې انګېزه راښيي؟ له پېژندل شوو انګیزو څخه د خولې او ستوني وچېدل دي. په دې توګه کله چې اوبه ارګانیزم ته نه رسېږي، د هغه خوله او ستونی وچېږي. د خولې او ستوني د وچېدلو احساس د اوبو لږوالی منعکسوي. داسې په نظر راځي، چې د اوبو لپاره اړتیا او د ژوندي موجود ټولېز فعالیت یې تنده جوړوي. کله چې ارګانیزم په دې حالت عمل کوي په دې پوهېږي، چې د خولې او ستوني د وچوالي لرې کول تنده له منځه وړي.

جنسي انګیزې: جنسي اړتیاوې یوه بله قوي انګېزه ده، چې ژوندی موجود فعالیت ته هڅوي. ښکاره ده، چې د جنسي اړتیا نه پوره کول د یوه شخص ژوند په خطر کې نه اچوي او یوازې د هغه د نوع د له منځه تللو سبب ګرځي. د تندې او لوږې پوره کول د بدن کمښتونه پوره کوي؛ خو د جنسي میلان پوره کول انرژي نه ترلاسه کوي، بلکې له لاسه یې ورکوي. د انرژۍ دا ډول مصرف لازم دی او رواني فشارونه راکموي. او لازمه ده چې د دغو میلانونو پوره کول طبیعي مسیر ته هدایت شي؛ څو د راتلونکو منحرفېدلو نه مخنیوی وشي. انسانان باید خپل جنسي میلان له هغو لارو نه پوره کړي، چې ټولنې اجازه ورکړې وي، له دې پرته به په منحرفو کسانو کې وشمېرل شي.

مورنۍ انګیزې: یو قوي عامل د ماشوم ساتنې میلان دی، چې کولای شي یو ژوندی موجود فعالیت ته وهڅوي. ښايي چې دغه میلانونه له انسان نه په حیواناتو کې قوي دي او حتی هغوی اړتیا لري، چې د خپل نوي زیږېدلي ماشوم ساتنه زده کړي. له همدې مخې د ماشوم د ساتنې چلند په حیواناتو کې یو غریزه یې چلند شمېرل کېږي. غریزه یې چلند هغه چلند دی، چې په ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډولونو کې یو ډول لیدل کېږي، له زده کړې ببل دي، د یوې ځانګړې موخې لپاره نه ترسره کېږي، یو بل عامل کولای شي د مور چلند تر اغیزې لاندې راولي، مور ته د ماشوم درلودلو لېوالتیا د ماشوم له زیږېدو مخکې پیدا کېږي. کله ناکله ښځې له غوښتنې پرته د ماشوم څښتنې کېږي، په دې حالت کې د هغوی علاقه د ماشـوم سـاتنې نه تر یوې اندازې کموي. البته ډېری موارد لیدل کېږي، چې مور مخکې د ماشوم درلودلو ته لیوالتیا نه درلودله؛ خو وروسته یې له خپل ماشوم سره ډېره مینه درلودله. خلاصه دا چې د انسـان مورنی چلند د حیواناتو مورني چلند ته په ورته چوکات برابر نه دی، بلکه په شدت د زده کړې تر اغیزې لاندې دي. هغه نجونې چې په ماشومتوب کې په نانځکو ډېرې لوبې کوي او د نجونو لوبو ته لیوالتیا ښیي او د ماشوم د درلودلو پر محال ښې میندې کېږي.

د درد انګېزې: دا چې یو ژوندی موجود هڅه کوي له درد نه ځان لرې وساتي، درد هم د یوې انګېزې په توګه شـمېرل کېږي. درد د عصبي پوسـت یا د بدن د غړو د ډېر ازاد تحریک په وسیله منځته راځي.

د بېلګې په توګه د سـتنې ځوخول او یا د برق شاک د پوست د اعصابو رشتې تحریک کوي او مرکزي عصبي دستګاه ته د تحریک اثر منتقل کېږي او په پایله کې ژوندی موجود درد احساسوي. د لـوږې، تندې او جنسي انګېزو پر خـلاف چې جزبوونکی حالت لري، د درد انګېزه دفاعي حالت لـري. له همدې امله ژوندی موجود له هغې نه مخنیوی کوي. په انسـان کې د درد انګېزه نورو انګیزو ته ورته د زده کړې او درک تر اغیزې لاندې دي په دې مانا چې انسان د مخکینیو تجروبو پر اساس او په هغه موقعیت کې، چې دی، د درد په مقابل کې د بېلابېلو بڼو عکس العمل ښیي، هغه سرتېري چې په جګړه کې ټپي کېږي تر عامو خلکو چې همغه ټپونه ورپورې دي ډېر مقاومت ښیي او یا هم لوبغاړي، چې د سیالۍ پر مهال ټپي کېږي.

د خوب انګېزه: که چېرې ژوندی موجود د یوې مودې لپاره له خوبه محروم شي مري؛ نو خوب هم له فزیولوژیکې انګېزو څخه شـمېرل شـوی دی. د خوب د پیدا کېدو لپاره دری نظریې په پام کې نیول شوې دي:

لومړۍ نظریه: د سر د وینې کموالی د معدې له ډکېدو ورچاپېر یې د وینې راټولېدل د خوب لامل بلل کېږي.

دویمه نظریه: په حجراتو کې د سـترې کوونکو کېمیاوي موادو تولید د وینې له لارې مغز ته رسېږي او فعالیت یې پڅوي.

دریمه نظریه: د عصبي سیسـتم په هایپوتالاموس کې یو د خوب مرکز او یو د ویښـېدو مرکز موقعیت لري. د دغو دوو مرکزونو تحریک د خوب او د ویښـېدو لامل کېږي، په بدل کې د هغو تخریبول یا د بې خوبۍ او یا هم د اوږد مهاله خوب لامل کېږي.

د پرمختګ انګېزه: دا چې پرمختګ کولای شي انسـان د شـتمنۍ له پلوه د هغه ژوند تضمن کـړي او هـم د هغه مقام لوړوي؛ نو له قوي انګېزو څخه شـمېرل کېږي. لکه په دغه متل کې بې

(c) ketabton.com: The Digital Library

زحمته راحت نشته- که راحت غواړې زحمت درلره بویه «Nopain,Nogain »
دا د اهمیت بېلګه ده، چې خلک د هڅو او پرمختګ لپاره لاس په کارېږي.

په نننۍ ټولنه کې د پرمختګ انګېزه تر بل هر وخت ډېره تر سترګو کېږي. ځوانان وینو چې د هېواد له لرو پرتو سـیمو هغو ښـارونو ته ځي، چې ډېر پوهنتونونه پکې دي. په ډېر شوق خپلې لوړې زده کړې مخته وړي. څېړنې ښيي چې په هره اندازه د پرمختګ انګېزه ډېره وي، نوسیالي به هم په همغه اندازه ډېره وي، لکه د دوو زده کوونکو او یا دوو کارکوونکو تر منځ سیالي د ذهني وړتیاوو له پلوه په یوه کچه وي؛ خو که د پرمختګ د انګېزې له پلوه سره توپیر ولري، نو پایلې به هم سره توپیر لري. دغه توپیر به د هغه چا په ګټه وي، چې د پرمختګ قوي انګېزه لري.

د اړیکو او منلو انګېزه: په نورو پورې تړاو او د هغوی له خوا د منلو احســاس، ملګری کېدل، ډله جوړول، مرسته کول، او د ټولنو غړی کېدل ټولې هغه کړنې دي، چې د انسان اړتیا معاشرت ته او د هغه بېزاري له یوازېتوب نه ښکاره کوي. د دغې اړتیا یا انګېزې رامنځته کېدل داسې بیانولی شــو، کله چې ماشــوم دې نړۍ ته راځي د ژوند د اړتیاوو د پوره کولو لپاره په بشپړه توګه په نورو پورې تړلې وي. هغه د نورو له مرستې پرته خپله هېڅ ډول اړتیا نشي پوره کولی، او په نورو پورې د هغــه تــړاو د دې لامل ګرځي، چې د خپلو اړتیاوو د پوره کولــو لپاره د نورو رضایت خپل کړي. لــه همدې کبله د نورو تــګلارې مني، له بله پلوه د اړتیاوو پوره کولو لپاره د هغوی د تګلارو منل ماشــوم ته آرامتیا وربښــي. په پایله کې پیاوړی کېږي، کله چې ماشــوم لوی شي د خپلو مخکینیو تجروبــو له مخې هغــه لارې تعقیبوي، چې مخکې یې تجربه کړې دي او ډېر هغه لور ته هدایت کېږي، چې ټولنه یې مني.

د ماشوم د لویدو سره سم د هغه اړتیاوې هم پراخېږي او ورو ورو پردې پوهېږي، چې د ډېرو اړتیــاوو لپاره لکــه لوبې کول، له نورو سره همغږی شي. دلته دي، چــې هغه ډلییزو لوبو ته مخه کوي او ټولنې ته راکښل کېږي. د دې لپاره چې ده ته په ډلو کې ځای ورکړي، اړ دي چې هر ډول ســتونزې ومني؛ نو منطقي به وي چې ووایو ټولنیز کېدل نورو ته د منلو وړ کېدل او له نورو سره د اړتیا یوه ټولنیزه او زده کړه ییزه پدیده ده.

د اووم څپرکي لنډیز:

د دغــه څپرکي مطالب مو پــه دې ډول پیل کړل، چې مونږ باید اجبــاري فعالیت ولرو، څکه داســې اړتیــاوې، چې که هغه پوره نه کړو؛ نو ژوند بــه مو له خطر سره مخامخ شي. دا چې زمونږ اړتیاوې بېلابېلې دي؛ لکه اوبه، خواړه، اکســیجن، مخالف جنس، پرمختګ او داســې نورې اړتیاوې لرو، نو فعالیتونه او کړه وړه به موهم بېلابېل وي. روان پوهان هغه عوامل، چې ژوندی موجود له هغې څخه انسان په فعالیت راولي، انګېزه بولي او هغه حالت چې په ارګانیزم کې انګېزه رامنځته کوي راپارونه ورته وایي د بېلګې په توګه کولای شو، چې ووایو د خوړو د اړتیا لپاره احساس انګېزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده او لــوږه انګېــزش ده له انګېزې سره د انګېزش اړیکه د محــرک او تحریک اړیکې ته ورته ده. هماغــه ډول چې محرک تحریک رامنځته کوي، انګېزه هــم انګېزش رامنځته کوي؛ خو انګېزش او تحریک سره توپیر لري او هغه دا دي.

۱- انګېزش د تحریک په خلاف، د منځنیو عواملو له امله رامنځته کېږي.

۲- د انګېزش د منځته کېدو لامل نه لیدل کېږي.

۳- یو انګېزش ممکن له بېلابېلو انګېزو څخه رامنځته شوی وي.

۴- کېدای شي یو انګېزش په بېلا بېلو طریقو ولیدل شي.

۵- انګېزش د تحریک خلاف دوراني دی.

انګېــزش په دوو عمده ډلو ویشــل شــوی، فزیولوژیکې یا لومړنۍ انګېــزې، ټولنیزې یا ثانوي انګېــزې، فزیولوژیکــي هغه دي، چې د ژوندي موجود د ژوند اړتیــاوې پوره کوي او هدف یې دا دی، چې د ارګانیزم موجودیت له خطر سره مخ نشي. لوږه، تنده، جنسي اړتیا، درد او خوب له دغو مهمو انګېزو څخه شمېرل کېږي.

د لوږې او تندې، درد او خوب انګېزې د ارګانیزم موجودیت تضمینوي. جنسي انګېزې د شــکل دوام تأمینوي؛ خو نه پوهېږو چې د اکتشــاف انګېزه دارګانیزم موجودیت تضمینوي که نه؟ خو دا چې په ټولو کې دي او د کړو وړو لامل کېږي له انګیزې څخه شمېرل کېږي

د اووم څپرکي پوښتنې:

۱:- د ژوندي موجود د اصلي فعالیت لاملونه دا دي چې.

الف: د هغه د وجود لپاره لازم مواد دایماً کمېږي.

ب: بهرني محرکونه هغه په حرکت راولي.

ج: داسې جوړ شوي، چې باید فعالیت وکړي.

د: که فعالیت ونه کړي، نو سمدستي له منځه ځي.

۲:- د انګېزش او تحریک تر منځ دغه توپیر دی چې:

الف: یو ټاکلی تحریک بېلابېل محرکونه لري.

ب: یوټاکلی انګېزش بېلابېلې انګېزې لري.

ج: تحریک دوراني خو انګېزش مقطعي دی.

د: انګېزش بهرنی؛ خو تحریک داخلي دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳:- کــوم لانــدني حالتونــه معمــولا د بهرنیو عواملــو د لاس وهنې لــه امله رامنځته کېږي

الــف: ځانګــړې لــوږه. ب: جنــسي اړتيــا. ج: د مورمينــه. د: د خولې د اوبو ترشح کېدل.

۴:- د لوږې اصلي لاملونه دا دي:

الف: د معدې انقباضونه. ب: د وینی د شکر کمېدل.

ج: د ځانګړو موادو اړتیا . د: ځانګړې لوږه.

۵:- د تندې احساس په کوم يو لامل پورې تړلی دی:

الف: د چاپېریال توده هوا. ب: مصرفي خواړه.

ج: د حجراتو د اوبو کموالی. د: د خولې وچوالی.

۶:- په انسان کې له درد څخه د مخنیوي انګېزه هم د زده کړې تر اغیزې لاندې ده؟

الف: په ټولو انسانانو کې لیدل کېږي. ب: د انسان موجودیت تضمینوي.

ج: زغم يې په حالاتو پورې تړلی دی. د: انسان هڅوي.

۷:- انګېزه يو له هغو عواملو څخه ده چې ژوندی موجود فعالیت ته هڅوي.

الف: منځني. ب: ټولنيزې. ج: فردي. د: فزیولوژي.

۸:- کومه يوه لاندې انګېزه حياتي تعادل تر پوښتنې لاندې راولي؟

الف: درد. ب: اکتشاف. ج: لوږه. د: مورني مینه.

۹:- له انګېزش سره د تحریک یو بل توپیر .... دی.

الف: دوره يې والی ب: انعطاف نه منل ج: نا ډکېدونکې د: موقتي والی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیجان

ټولیزه موخه:
په هیجان پوهېدل اودهغه اهمیت د انساني مسؤولیتونو او واقعیتونو په درک کولو کې

د زده کړې موخې: له زده کوونکو نه تمه کېږي، چې د دې څپرکي په پای کې:
- هیجان تعریف کړي او د هغه ماهیت توضیح کړي.
- د هیجان عکسل العمل توضیح کړي.
- د عصبي دستګاه رول او اهمیت په هیجان او رواني عکس العملونو کې پوه شي.
- د هیجان په هکله د نظریاتو په بېلابېلو ډولونو باید پوه شي.

د هیجــان تعریف: هیجان یعنــې کلي عکس العمل، قوي او لنډ ارګانیــزم په یوه غیر منتظره موقعیت کې سره له یوه خووښوونکي او یا نه خوښوونکي عاطفي حالت ته وایی

هیجــان د انګلیـسي د Emotion کلیمې ژباړه ده. د Emotion لغت د ریښــې له نظره یعنې هغه عامل چې ارګانیزم په حرکت راولي. مثلاً غوســه داسې عامل دی، چې یو فرد بې هوښه کوي، ښادي، غم، هېره او نګراني هم کولای شي د هیجان له نمونې څخه یوه ښه نمونه وي.

ښــه ده چې غوســه ، ویره، غم، کرکــه، ماتې، بخیلي، شرمندګي او نور ټــول د هیجان اجزاوې شــمېرل کیــږي. د دغو ټولو حالتونو تعریف کول ډېر ســتونزمن کار دی. دغــه برخې دژوند مهم عواطف جوړوي، څکه د ذهن مهم موقعیتونه منظم کوي. د هیجان د حالتونو ځانګړتیاوې دا دي، چې رواني او فزیولوژیکي ستونزې له ځانه سره لري. د دې ستونزو ظاهري بڼې ته هیجان وایې.

د هیجان اصلیت: په روان پوهنه کې هیجان ډېر یو بنســتیز او حســاس ځای لري، څکه چې د هغــه اړیکــه له اړتیــاوو او انګېزش سره ډېره نږدې ده او کولای شي، چې د بدن رواني ســتونزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منځته راوړي. هيجانونه کولای شي، چې د انسان سلامتي تضمين کړي د بېلګې په توګه وېره سبب ګرځي، چې انسان له خطر نه خپل ځان وساتي. او غصه سبب ګرځي، چې په دښمن حمله وکړي.

فيلسوفانو، فزيولوجستانو او روان پوهانو، چې د هيجان په هکله ډېرې هلې ځلې کړې دي، د هغوی اصليت او د عمل شېوې ترې اوسه هم په روښانه توګه بياني شوې نه دي او د يوې فرضيې پــه حالت پاتې دي دغه محققانو د هيجــان فزيولوژيکي بڼې (د زړه او تنفس د ضربې تغيرات، دخولې وچېدل، خولې کول....) او د هغو اثر د ذهن په تګلاره کې (د تلقين منښې ډېرښت، د ارادي کنترول کمښت)او له هيجان څخه راپيدا شوي کړه وړه(ژړا، خندا، تښتېدل، پټېدل...)مطالعه کوي. دغه مطالعې ښــيي، د هيجان دڅرک په تکوين او ښــکاريدنه کې دود ډېر رول لري. لکه په چېن کې چې انســان په غوســه کېږي؛ نو خپلې سترګې را وباسي. له دې شرايطو سره سم د هيجان توليد او د فزيولوژيک پايې تر اوسه هم په ښه توګه نه دي پېژندل شوي.

هيجان نه يوازې له راپارونکي عامل سره تړاو لري، بلکې خپله شخص، د فعل جسمي او ذهني حالت، د شخصي ژوند د شخصيت تاريخچه او د هغه په پخوانيو تجربو پورې هم تړلی دی. سمه ده، چې په ځينو استثنايي حالتونو کې ډلييز حالتونه راپيدا کېږي.

او د ډېرو خلکو لپاره يو شان معنی ورکوي (لکه له زلزلې يا په ښار کې د دښمنانو له خوا له بمبارد څخه ناڅاپي وېره) د هيجان اصول فردي احســاس دی. يعنې امکان لري د يو شخص ټاکلی حالت په بشــپړه توګه په غوســه واړوي او يايې ووېروي؛ خو په بل مــورد کې ممکن هېڅ عکس العمل را منځته نه کړي.

په ټولييزه توګه هيجان هغه وخت رامنځته کېږي، چې انسان له يوه ناڅاپي حالت سره مخامخ شي او يا هم د انســان حالت د زغم وړ نه وي. په حقيقت کې هيجان د تعادل د برابرولو لپاره د ارګانيزم له هڅې او موقعيت سره د انسان نه برابرېدل دي، چې د لنډې مودې لپاره له منځه تللي. نو ويلای شو د هيجان موخه د تعادل رامنځته کول او د ارګانيزم د موجوديت ساتنه ده.

د هيجان عکس العمل:

کولای شو ووايو چې هيجان د فزيولوژيک رواني مجموعه ده او د هغه عضوي نښې ډېر نوی والــی لري؛ نو ځکه که چېرې فکر وکړو، چې هــر هيجان يو خپل خاص فزيولوژيک عکس العمل لري کاملا ساده فکر به وي.

کلــه چې دا هيجان په ډېــره چټکۍ سره تېرېږي، د هغه فزيولوژيــک عکس العمل له هغې موقع نه يو نواخته دی، چې هيجان ملايم او اوږد مهاله وي.

د وينــې او تنفس کمېدل او ډېرېدل او د ســطحي رګونو انقباض د عکس العمل له جملې نه دي، چې د غم، ښــادۍ، غوســې او وېرې په هيجانونو کې په چټکۍ سره ليدل کېږي. هغه وخت چې هيجان ملايم او اوږد مهاله دی، لکه د حسادت فزيولوژيکي عکس العملونه د شديد هيجان له عکس العمل څخه توپير لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر حال د هیجان د ډول او د هغه د جسمي عکس العمل تر منځ اړیکه یوه ساده اړیکه نه ده، د هیجان په فزیولوژیکي عکس العمل کې راپارېدلي او تحریک شـوي ډولونه لیدل کېږي، چې په ورته وخت کې بېلابېل جوړښتونه لري. لکه د غم هیجان د افسرده ګۍ په ډول څرګندیږي؛ نو په ترتیب سره لاندې حالتونه په انسان کې لیدل کېږي:

سســتي، کســالت، قد کوږوالی، داوړو لوېدل، د څېرې راټولېدل، د وجود د حرکت نشتوالی، د وینې د راتاوېدو پڅېدل، د عضلو بې حسه کېدل او د ذهن له کاره لوېدل. همدا راز د غم هیجان کولای شي فعاله بڼهځان تدویني، چې په هغې حالت کې ژړا، چیغې، زګېروی او د وینې را تاوېدل او د تنفس د دستګاوو له حده ډېر فعالیتونه جسمي او رواني تحریک لیدل کېږي. نو د غم فعاله فزیولــوژي له ځینو اړخونو د ښــادۍ فعالې فزیولوژۍ ته به ورتــه شي. بر عکس د غم غیر فعاله فزیولوژي له ځینو اړخونو به د ښادۍ د ارامې فزیولوژۍ ته ورته وي.

د هیجان عصبي اســاس: ډېری منځني هیجان عکس العملونه خود سره عصبي دســتګاه سره تړاو لري.

دغه دســتګاه له دوو عصبو ســمپاتیک (د عصب سیستم) او پاراسمپاتیک چې د دوی عمل له یو بل سره مخالف دی جوړېږي. هغه حرکتونه چې خود سره عصبي دستګاه منځته راوړي معمولا پاشلي، اوږد او کنډ اثر لري. دغه اثر د ترشح شوې غدې، لکه ادرینالین په وسیله تقویت کېږي، نو څکه داســې ښــکاري، چې د منځني عکس العمل خودسره عصبي دستګاه تړاو لري چې یو پورتني مرکز سره چې نن یې ځای په تالاموس یعنې په منځني مغز کې تشخیص کېږي، هماهنګ کېږي. د څېرې ظاهري حرکات او غیر ارادي کتل هم دې مرکزسره تړاو لري. په دې حال کې ارادي اکتسابي حرکات دکورتکس (د مغز بهرنی قشر) د کنترول لاندې وي. د پیدایښت او تکوین له نظره د مرکز عصبي دستګاه له بېلابېلو قسمتونو، منځني مغز، چې د هیجان د عکس العمل له تنظیم کوونکي غړي نه شــمېرل کېږي، له مغز د بهرني قشر نه (کورتکس) ډېر پخوانی دی. او همدا راز د بشپړتیا له پلوه هیجان یو زوړ او د ټیټې کچې عمل وشمېرو. څرنګه چې مخکې هم ورته اشاره وشوه دوه عصبه ســمپاتیک او پاراســمپاتیک له یو بل سره مخالف عمل کوي. د سمپاتیک عصب ارګانیزم د اضطراري حالاتو سره د مقابلې لپاره وي؛ خو پاراسمپاتیک عصب هغه د خوب او آرامتیا لوري ته بیایي. د هغوی د عمل کولو تفاوت دا دی، چې هر یو بېل بېل کېمیاوي مواد آزادوي. دسمپاتیک عصــب هغه مــاده افرازوي، چې د هغه اثر لکه ادرینالین هورمون، چې دغه غده کلیوي ده، او د حرکت ســبب ګرځي. د هغه په عوض کې پاراســمپاتیک عصب هغه ماده آزادوي، چې د آرامولو خاصیت لري. د ســمپاتیک عصب رول د هیجان په پیدا کولو کې کولای شو په لاندې توګه خلاصه کړو:

د زړه ضربان ډېرېږي؛ څو ډېره وینه عضلاتو ته ورســېږي او هغوی د خطر سره په مقابله کې چمتو کوي. د بدن د سطحې رګونه وړېږي؛ څو د وینې فشارونه پورته ولاړ شي او د ګنګس والي د حالت فشار په سطحي توګه ترلاسه کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولاړېږي، تنفس ډېرېږي؛ څو لازمه اکسیجن ارګانیزم ته ورکړل شي. د سترګې توروالی خلاصېږي؛ څو خطر په ښــه توګه وپېژندل شي، ذخیره شــوي خواړه مواد په سرېږي کې آزادېږي؛ څو لازمه نیرو د بدن دفاع او یا له خطر نه تېښته چمتو کړي.

د هیجان اړوندې نظریې:

د هیجــان په وخــت د آګاهۍ د حالت تحلیل دوې نظریې منځ تــه راولي، چې یو له هغو نه ځانګړی اړخ د پام وړ ګرځوي، یوه نظریه چې هرپارت آلماني فیلســوف ته نسـبت ورکول کېږي، چــې ذهني واقعیتونه شــیې، یعنې فکرونــه د هیجان د پیدا کېدلو اصلي عامــل دي. له دې امله ارګانیزم موقعیتونه مناســب او موزون درک کوي او په پایله کې د ښــادۍ هیجان له لاسه ورکوي او یا برعکس نامناسب حالت درک کوي، چې له هغه وروسته یا خواشیني او یا هم غوسه کېږي.

روښــانه ده چې د هغه د درک او حالت پوهاوی د هیجان په تولید کې ارزښــتناک رول لري؛ خو په خپله هیجان نه دی. امکان لري چې یو انســان بېلابېل حالتونه په بشــپړه توګه درک کړي او د هغوی اړیکې هم ورته روښــانه وي؛ خو هېڅ ډول هیجان احســاس نکړي. دوه تنه د یو ځای خطر درک کوي.

د پورتنیو نظریو پر خلاف کولای شــو موضوع پرته له هییجان نه هم یاده کړو، انســان په یو وخت کې د غم احساس کوي، له دې پرته چې په عامل یې پوه شي، کسل یا غمجن کېږي. د دغو حالتونو لامل ډېر وخت فزیولوژیکه ریښــه لري. پــه دوراني اختلالونو کې ناروغ په دوره یي توګه کله خوښ او کله هم خواشینی وي. له دې پرته چې هغه یو پېژندل شوی لامل وي، هغه ناروغي، چې د پاتې کېدو په حالت کې ده د هېڅ بدې پېښــې یا اندېښــنې په مرســته نه خواشینی کېږي. هغه ناروغي، چې د افسرده ګۍ دوره تېروي، له هر ډول خوښــې پېښې پرته له خپل غم څخه نه خلاصېږي.

بلــه نظریه برعکس د هیجــان د فزیولوژیک په نورو پدیدو ټینګار کــوي. دغه نظریه لومړی دیــکارت مطــرح کړه، جیمز او لانګه په ډېر دقت دغه نظریې ته وده ورکړه، دغه نظریه د دې پر ځای چې هیجان د عضوي پدیدو لامل وبولي، عضوي پدیدې د هیجان لاملونه بولي. د دغې نظریې له مخې، چې د جیمز لانګه په نظریه شهرت لري، هیجان د عضوي اختلالونو درک بلل کېږي.

د اتم څپرکي د مطلبونو لنډیز

هیجان د ارګانیزم د لنډ، شدید او کلي عکس العمل یو غیرمنتظره موقعیت ته له ځانه سره یو عاطفي حالت خوښ او ناخوښ څخه عبارت دی. هیجان هغه عامل دی، چې ارګانیزم په خوځولو راولي، دا چــې هیجــان د ارګانیزم د اړتیاوو او انګیزو سره نیــږدې اړیکې لري، او کولای شي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېــرو رواني اختلالونو يا بدني روان ريښــه وي، او له لــوړ اهميت نه برخمن وي. هيجان نه يوازې د هيجــان راپارونکــی اصلي عامل بلکــې په خپله فرد ته او د هغه فعلي حالت، جســمي، ذهني، شــخصيت، د ژوند تاريخچې او مخکينيو تجروبو سره تړاو لري، هيجان هغه وخت منځ ته راځي، چې شخص غافل ګير شي، او يا که حالت له تحمل نه بهر وي. د دې سره سم د هيجان موجوديت د فــرد ناســازګاري د ارګانيزم د موقعيت تلاش د تعادل برقــراري ده، چې موقتاً له منځه تللې ده. هغه عکس العملونه چې د ارګانيزم په وړاندې هيجان ښيې،

منځنــي د ليدنې او حرکتي عکس العملونه دي، په منځنيو عکــس العملونو کې ټول ارګانونه شــامل دي، لکه د وينې د راتاوېدو تنفس، غدو او د عضلو سيستم. په هر حال د هيجان پر محال د دغو ارګانونو کړنې بدلون مومي، د بېلګې په توګه د زړه حرکت چټک او يا هم پڅېږي، د وجود سطحي رګونه تنګېږي، او د انسان رنګ اوړي، غږ او تنفس يې بدلېږي د معدې، مرۍ او د کولمو حرکتونــه درېږي، د خولې دغدو ترشــح پــرې کېږي، په بدل کې د ځينو نورو غدو ترشــح لکه د اوښکو، متيازو او خولو ترشح ډېرېږي، ويښتان مستيقم ودرېږي او د ځيرې کرښې بدلېږي.

هيجان حرکتي او ليدني عکس العمل، لکه د وېرې د هيجان يادونه کولای شو: له وېرې څخه د ترسره شوي کار ځای لرېوالی، تمايل، حتې د پټېدو لرې ځای ته له وېرې څخه د ځان ساتنې تمايل پــه خپــل ځای کې د بې حرکتۍ تمايل د هغو هڅو پر وړانــدې منفي عکس العملونه چې غواړي د وجــود غړي په حرکت راولي. چېغې کول او پــه ځينې مواردو کې د فعاله دماغي کړنو ته اقدام (غرغرکول، د شونډو چېچل، منګولې اچول)

د هيجــان د ظاهري عکــس العملونو برخې ته د هيجان جلوې وايــې. د هيجان ډېرى جلوې غير ارادي دي، لکه د لاســونو رېږدېدل، د رنګ اوښــتل او داســې نورو په بدل کې کولای شــو د هغــه هيجان لــه جلوو څخه يادونه وکړو، چې په چاپېريال او ښــوونه - روزنه پورې تړلي دي په اصطلاح کې ورته کســبي او ټولنيزې جلوې وايي، لکه خندېــدل، چې لومړۍ جلوه هغه کړنه ده، چې کولای شي د ښوونې او روزنې تر اغيزې لاندې راشي او شکل يې بدل شي، لکه مينه ناکه خندا، تحقيرووونکــې خنــدا، ځورونکې خندا، مالګينه خندا او يا نېش لرونکــې خندا ولرو. هيجان کولای شي د ذهن کړنې تر اغيزې لاندې راولي، په دې توګه د هغه د تحريک او راپارونې سبب وګرځي.

د هيجــان د توليــد د اصليت او څرنګوالي په اړه، چې د آلماني هربــارت نظرياتو ته ورته والی ورکوي معتقد دی، چې هيجان د موقعيت د درک له امله منځ ته راځي.

په دې توګه، چې ارګانيزم يو موقعيت ښه او مناسب درک کوي او په پای کې په ښادۍ او شوق راځــي او بل موقعيت ډېر خطرناک ترنظــر ورځي او په نتيجه کې وېرېږي او يا غمجن کېږي، بله نظريه چې د جيمز لانګه په نظريه پېژندل شوې ده د هيجان فزيولوژيکي پديده ده. دې نظريې ته ورته د جمسي بل ډول والي څخه خبرتيا د هيجان سبب ګرځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اتم څپرکي پوښتنې:

۱:د هیجان جلوه عبارت ده له:
الف: فزیولوژیک عکس العملونه. ب: د هیجان منځني عکس العملونه ج: د بل رقموالي ظاهري برخې. د: د ډېر شدید زر تېرېدونکی دخالت

۲: له لاندې عکس العملونو نه کوم یو د هیجان اکتسابي تجسم شمېرل کېږي؟
الف: مسخرې. ب: خندا. ج: سړه خوله د: ژړا

۳: د هیجان د اصلیت په بیان کې له موجوده ستونزو نه یوه دا ده:
الف: د هیجان جسمي نښې ثابتې او روښانه نه دي.
ب: د هیجان په اړه بېلابېلې نظریې شته.
ج: د هیجانونو نښې د محیط تر اغېزې لاندې راځي.
د: هیجان یو فردي احساس او بشپړ خصوصي دی.

۴: د لاندې موردونو څخه کوم یو ډېر د هیجان تر اغېزې لاندې راځي؟
الف: تل پاتې او پخوانۍ زده کړې.
ب: بشپړ ټینګ او غریزه یې عادات.
ج: د فرد عکس العملونه او خود سره عملونه.
د: د شکل نیولو په حال عادات.

۵: د هربارت په نظریه، چې له عقل اخیستونکې نظریې سره سمه ده، هیجان عبارت دی له
الف: د عضوي پدیدو څخه پوهاوی.
ب: د هیجان په موقعیت نه پوهېدل.
ج: د خودسره عصبي دستګاه لاس وهنه.
د: د هیجان احساس د بدني تغیراتو له امله.

۶: د هیجان لرونکی شخص معمولاً
الف: د انرژۍ کموالی لري. ب: اخلاقي موانع نه لري.
ج: ښه پرېکړه کوي. د: ډېره ښه حافظه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷: د جیمز لانګه له نظریې سره باید ووایو
الف: لومړی وېرېږو او له هغه وروسته رېږدو.
ب: لومړی ژړا کوو وروسته غمجن کېږو.
ج: لومړی سپی وینو، وروسته وېرېږو.
د: لومړی درک کوو، وروسته وېرېږو.

۸: د هیجان په هکله هغه څه، چې ډېر ارزښت لري، عبارت دي له
الف: د هیجان د وضعیت شدت.
ب: د پېښې پر وړاندې د لیدنې طریقه.
ج: تازه او یا هم زوړوالی.
د: د پدیدو د پېښو خپل اهمیت.
۹: کوم لاندېنی عبارت ښيي، چې هیجان کولای شي د جوړجاړي ارزښت ولري؟
الف: انسان هیجاني لیدل کېږي.
ب: هیجان پر دښمن د برید لامل ګرځي.
ج: هیجان ذهن پخ او فلجوي.
د: هغه حیوان چې ځان مړ ښيې؛ خو ژوندی وي.

۱۰: که یوازې د فزیولوژیکو پدیدو څخه پوهاوی د هیجان لامل شي، مونږ باید وکولای شو، چې
الف: خپل غږ پورته کړو او غوسه شو.
ب: خپله تېښته ووینو او په شدت ووېرېږو.
ج: خپل رېږدېدل وګورو او ووېرېږو.
د: حالت درک کړو او هیجاني شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچینې او اخځلیکونه:

١- روانشناسی عمومی   اثر دوکتور حمزه گنجی ١٣٨٥.
٢- ارتباطات تجارت.
٣- لکچر نوت های روانشناسی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونيز نصاب د پراختيا د رياست پيغام

د پوهنې وزارت د تخنيکي او مسلکي زده کړو معينيت د ښوونيز نصاب د انکشاف رياست د ټولنې د عيني او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلينو او شاګردانو د درسي کتابونو په برخه کې يې تخنيکي او مسلکي رشتې درلودې او لري يې، په لومړي سر کې يې تصميم ونيو، چې په ښوونيزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بيا کتنه وکړي او ورپسې بيا د شاګردانو او محصلينو د درسي کتابونو د تاليف لپاره مبادرت او کوښښ وکړي. د خدای(ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د ښوونکو په ميړانې او همت سره د ادارې او حسابدارۍ درسي کتابونه تاليف شول تر څو په وړيا ډول د شاګردانو او محصلينو په واک او اختيار کې ورکړل شي.

د علم او معرفت له ټولو لوستونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مکاتبو له ښوونکو، ګرانو شاګردانو او د تخنيکي او مسلکي زده کړو د چارو له متخصصينو او همدا شان له ټولو څېړونکو او شنونکو څخه صميمانه هيله کيږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښوونکو او د ادارې او حسابدارۍ څانګې د مسلکي غړو له لوري تاليف او تدوين شوي دي. د مسلکي، تخنيکي او علمي مطالبو او مفاهيمو د څرنګوالي په هکله خصوصاً د هغوی املايي او انشايي اشتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې وکړای شو، په همدې او نورو برخو کې ګرانو شاګردانو ته له دې څخه ښه، غوره، ګټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شان له ګرانو شاګردانو او محصلينو څخه هيله کوو ترڅو د دې کتابونو د مطالعې او استفادې پر مهال د هيواد اقتصادي ستونزې، فقر او وروسته پاتې والی په نظر کې ونيسي او د کتابونو په ساتنه کې کوښښ او زيار وباسي، ترڅو د ډېرو شاګردانو او محصلينو د ګټې وړ وګرځي.

پته: د پوهنې وزارت- د مسلکي او تخنيکي زده کړو معينيت

د تعليمي نصاب د پراختيا رياست

د درسي کتابونو د چمتو کولو عمومي مديريت

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library